

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

MILENA ŽIBERNA

**VPLIV SKUPINSKEGA DELA NA KAKOVOST
IZVAJANJA REJNIŠTVA**

magistrsko delo

**Mentor: izr. prof. dr. Blaž Mesec
Somentorica: izr. prof.dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič**

Maribor, 2005

DRUŽINA

*Če bi bil sam in vas,
ki srečo dajete
ne bi imel,
bi zelo trpel,
družina moja.*

*Ne boj se, ne boj se ti,
ki sam pot življenja slikaš si,
saj kmalu kot sonce posije za nevihto,
družina v ljubezni k tebi prileti,
ne boj, ne boj se ti,
konec je temačnih dni.*

*Leteti te nauči, da nekoč,
na novo srečo upajoč,
vzletel boš tudi ti.
Vendar ne mine leto ali dan,
da bi ne spomnil se vseh dni,
ko ti vzpodbudo so dajali
in ti vztrajno v stiski pomagali.*

*Ne boj se, ne boj se ti,
ki v očeh ljubezen sveti ti,
zdaj konec vseh težkih je poti.*

Denis, sin rejnikov

K A Z A L O

UVOD.....	5
1. TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	13
1.1. REJNIŠTVO, REJNIŠKA DRUŽINA, REJNIŠKI SISTEM.....	13
1.1.1. Rejništvo v Sloveniji.....	13
1.1.2. Rejniška družina.....	14
1.1.3. Otrok, ki živi v rejniški družini.....	15
1.1.4. Doživljanje otrok v rejništvu.....	16
1.1.5. Vloge in naloge rejniških staršev.....	18
1.1.6. Vsebine dela in metodološki pristopi na področju rejništva.....	21
1.1.7. Individualna projektna skupina – IPS.....	22
1.1.8. Usposabljanje in izobraževanje rejniških staršev.....	23
1.1.9. Raziskave na področju rejništva v Sloveniji.....	24
1.2. SKUPINSKO DELO.....	31
1.2.1. Definicija in pojem skupin.....	31
1.2.2. Primarna skupinska povezovanja in družinske skupine.....	32
1.2.3. Skupine za samopomoč kot oblika skupinskega povezovanja.....	34
1.2.4. Značilnosti skupin za samopomoč.....	36
1.2.5. Funkcioniranje skupin za samopomoč.....	38
1.2.6. Skupinska dinamika v skupinah za samopomoč.....	40
1.2.7. Začetek sodobne vede o skupini in medčloveških odnosih.....	41
1.2.8. Skupina je konstitutivna sestavina človeka.....	45
1.2.9. Temeljni pojmi skupinskega dela.....	45
1.2.10. Tipi vodenja skupine.....	46
1.2.11. Kvalitete, ki jih mora imeti voditelj.....	47
1.2.12. Skupinska dinamika.....	48
1.3.1. Skupinsko socialno delo v Sloveniji na področju rejništva.....	51
1.3.2. Pregled izvajanja skupinskega in skupnostnega socialnega dela na področju rejništva v Sloveniji.....	52
1.3.3. Skupinsko in skupnostno socialno delo na področju rejništva na CSD Maribor.....	53
1.3.4. Skupine rejnic na CSD Maribor.....	55
1.3.5. Obravnavane teme na srečanjih v skupinah rejnic.....	57

1. 4. SOCIALNO DELO.....	60
1.4.1. Specifičnost stroke socialnega dela.....	60
1.4.2. Jezik socialnega dela.....	61
1.4.3. Koncept delovnega odnosa v socialnem delu.....	62
1.4.4 Socialno delo z družino.....	65
1.4.5 Socialno delo v rejništvu.....	66
2. PROBLEM IN HIPOTEZE.....	68
3. METODLOGIJA.....	71
3.1. Vrsta raziskave, spremenljivke.....	71
3.2. Merski instrumenti, viri podatkov.....	72
3.3. Populacija.....	74
3.4. Zbiranje podatkov.....	74
3.5. Obdelava in analiza.....	75
4. REZULTATI IN RAZPRAVA.....	76
4.1. ZAPISKI POTEKA SKUPIN REJNIC.....	76
4.1.1. zapis srečanja prve skupine.....	76
4.1.2. zapis srečanja druge skupine.....	81
4.1.3. zapis srečanja tretje skupine.....	85
4.1.4. zapis srečanja četrte skupine.....	90
4.1.5. pregled delovanja vseh štirih skupin.....	93
4.2. ZAPISI INTERVJUJEV.....	95
4.2.1. zapis intervjuja A.....	95
4.2.2. zapis intervjuja B.....	96
4.2.3. zapis intervjuja C.....	97
4.2.4. zapis intervjuja D.....	98
4.2.5. Analiza rezultatov.....	99
4.2.5.1 Pomen skupine za rejnice.....	100
4.2.5.2 Kaj so ocenile kot pozitivno v skupini.....	101
4.2.5.3 Kaj rejnice moti na skupini.....	101
4.2.5.4 Kaj članice menijo o odnosu do drugih članic in vodje.....	102
4.2.5.5 Konkretno izkušnje iz skupine, pomembne za rejnice.....	102
4.2.5.6 Koliko lahko v skupini govorijo o svojih problemih.....	103
4.2.5.7 Kaj bi rejnice spremenile pri delovanju skupine.....	103
4.2.5.8 Kako bi rejnice predstavile skupino rejnic.....	104

4.3	KVANTITAVNA IN KVALITATIVNA OBDELAVA VPRAŠALNIKOV.....	105
4.3.A	DEMOGRAFSKI PODATKI O ANKETIRANIH.....	105
4.3.A.1.	Struktura anketiranih po spolu.....	105
4.3.A.2.	Struktura anketiranih po starosti.....	106
4.3.A.3	Čas izvajanja rejništva v rejniški družini.....	106
4.3.A.4	Izobrazba rejnic.....	107
4.3.A.5	Bivališče rejniške družine.....	108
4.3.B	SODELOVANJE REJNIC V REJNIŠKEM SISTEMU.....	109
4.3.B.1	Udeležba na predavanjih.....	109
4.3.B.2	Vključitev rejniških družin v skupnostno delo.....	110
4.3.B.3	Izkušnje rejnic pri sodelovanju s CSD.....	111
4.3.B.4	Ali rejnica pokliče socialno delavko za nasvet.....	112
4.3.B.5	Ali rejnica pokliče drugo rejnico za nasvet.....	112
4.3.B.6	Pri katerih osebah iščejo rejnice pomoč v težavah.....	114
4.3.B.7	Pregled sodelovanje rejnic v rejniškem sistemu.....	114
4.3.C	ODNOS DO STIKOV OTROK S STARŠI.....	116
4.3.C.1	Pogostost stikov otrok s starši.....	116
4.3.C.2	Pogovor v rejniški družini o stikih.....	117
4.3.C.3	Vpliv stikov na otroka po mnenju rejnic.....	118
4.3.C.4	Morebitne spremembe rejnic o otrokovih starših.....	119
4.3.C.5	Pregled odnosa do stikov s starši.....	120
4.3.D	USPEŠNOST REJNIŠTVA ZA OTROKE.....	121
4.3.D.1	Pozitivne spremembe po prihodu otroka v rejniško družino.....	121
4.3.D.2	Rejničin opis rejenca.....	122
4.3.D.3	Kako bo znal otrok skrbeti zase.....	122
4.3.D.4	Učni uspeh šoloobveznih otrok.....	123
4.3.D.5	Ali otrok potrebuje pomoč pri učenju.....	124
4.3.D.6	Pregled uspešnosti rejništva za otroke.....	126
4.3.E.	SAMOOCENITEV REJNIC.....	127
4.3.F	POMEN SKUPINE ZA REJNICE.....	128

4.3.G	POČUTJE IN PRIDOBITVE VSEH REJNIC V REJNIŠKEM SISTEMU.....	129
4.3.G.1	kako se počutite kot rejnica.....	129
4.3.G.2	ali ste z rejništvom kaj pridobili.....	130
4.3.G.3	kaj bi spremenili na področju rejništva.....	133
5.	POVZETKI IN ZAKLJUČKI.....	135
5.1	Pregled rezultatov.....	135
5.1.A	Socialno demografski podatki.....	137
5.1.B	Sodelovanje rejnic v rejniškem sistemu.....	137
5.1.C	Odnos do stikov otroka z matično družino.....	138
5.1.D	Uspešnost rejništva za otroke.....	139
5.1.E	Samoocenitev rejnic.....	140
5.1.F	Pomembne razlike med primerjanima skupinama rejnic.....	140
5.2	Definicija skupinskega dela z rejnicami.....	141
6.	LITERATURA.....	144
7.	PRILOGE.....	150

U V O D

Ob pogledu na mojo prehojeno pot socialne delavke ugotavljam, da je skupinsko in skupnostno socialno delo del mojega strokovnega dela in tudi življenja že iz študentskih let pa vse do danes, ko mi teče sedemindvajseto leto delovne dobe.

Leta 1978 sem na Višji šoli za socialne delavce diplomirala z nalogo: Skupinsko delo v Zavodu za rehabilitacijo invalidov. Naloga je bila rezultat mojega šestmesečnega sodelovanja v skupini paraplegikov in tetraplegikov ter v skupini hemiplegikov v Zavodu za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani.

V času moje zaposlitve na Zvezi paraplegikov Slovenije sem aktivno sodelovala predvsem v skupnostnih akcijah, ki sem jih organizirala in izvajala skupaj z drugimi člani društva.

Leta 1987 sem se zaposlila na Centru za socialno delo Maribor na področju rejništva in že čez dve leti sem bila pobudnica in izvajalka skupinskega dela za rejnice in skupnostnega socialnega dela za rejniške družine.

Tako sem v letu 1995 diplomirala na Visoki šoli za socialno delo z nalogo: Skupinsko in skupnostno socialno delo na področju rejništva, v kateri sem kvalitativno obdelala vse aktivnosti, ki smo jih uvedli in izvajali poleg javnih pooblastil na področju rejništva.

Vseh osemnajst let dela na področju rejništva mi je poleg javnih pooblastil pomembno delo s skupinami rejnic in rejencev ter skupnostno socialno delo z vsemi člani rejniških družin. Vsa leta sem aktivno soudeležena pri povezovanju in sodelovanju socialnih delavk s področja rejništva in pri oblikovanju strokovne doktrine in zakonodaje, ki bo prispevala k čim kvalitetnejšemu izvajanju rejništva, za čim boljše izide vseh udeleženih v rejniškem sistemu, predvsem pa otrok.

Pri tem mojem delu na področju rejništva je bilo pomembno udeleženih veliko ljudi od otrok rejencev do rejnic, staršev otrok, sodelavk, drugih udeleženih do prijateljev. Predvsem pa sem se učila, iskala prave besede in delala vedno znova majhne korake naprej pod vodstvom dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič, z njenim nepogrešljivim znanjem o socialnem delu z družino in socialnim delom z rejniško družino, rejencem, matično družino oz. s celim rejniškim sistemom. Zadovoljna sem, da sva skupaj v delovni skupini leta 1995 v strokovnem gradivu Rejništvo – Vsebine dela in metodološki pristopi pomembno prispevali k temu, da strokovno delo na področju rejništva izvaja

socialna delavka, kar je v letu 2003 zapisano tudi v Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti.

Doslej sem bila prepričana, da sem sposobna le kvalitativno raziskovati in če ne bi bilo dr. Blaža Mesca, ki me je opogumil in vodil pri raziskovanju v tej nalogi, še vedno ne bi znala delati tabel in grafov, kar bom lahko tudi vnaprej uspešno uporabljala pri svojem nadaljnjem strokovnem delu.

Rejništvo kot strokovna delovna naloga zajema zelo širok spekter dela, posega v celotno rejenčevo življenje in v obe njegovi družini, rejniško in matično. S tem, ko se skrb za otroka v rejništvu deli na rejniško družino, matično družino in center za socialno delo, to ne pomeni manj dela, ampak več. Pomeni vedno znova pogovarjanje, dogovarjanje, sodelovanje, iskanje najboljših možnosti z namenom, da bodo vsi pomembni v rejniškem sistemu vključeni, da bodo participirali svoj del z namenom dobrega izida za otroka v rejništvu.

V tej nalogi sem se dotaknila le majhnega dela rejništva, kar me nekako bega, saj imam občutek, kot da bi kaj pozabila. Zavedam se, da vsega ne morem obdelati in raziskati v eni nalogi in tudi najbrž nisem jaz tista, ki bi lahko to naredila.

Vendar bi želela z dvema zgodbama »mojih otrok« v rejništvu in ene zgodbe rejnice nekoliko prispevati k celovitejšemu, a osebnemu pogledu socialne delavke na rejništvo. Vsa leta dela težko uporabljam besedo rejenec oz. rejenka, zato ponavadi rečem »moji otroci, naši otroci, moja deklica« ipd. Tako mi je v teh dneh ena nova rejnica povedala, da me je slišala reči moji otroci in je bila začudena, da imam toliko otrok, a je potem ugotovila, da sem z »moji otroci« mislila rejence.

Prva zgodba: Darko

Spomnim se, da je prišel s svojo mamo – rejnico k meni v pisarno v prvem letu mojega dela na rejništvu. Prinesel je pokazat spričevalo o šolskem uspehu v 5. razr. in prinesel mi je gobe, ki jih je sam nabral. Potem sva intenzivneje sodelovala ob prehodu v srednjo šolo, iskanju prave šole zanj, urejanju štipendije ipd.

Skupaj smo šli na prvi pohod na Urbana in z leti nadaljevali planinske poti do Triglava. Za vse nas so bila to pomembna druženja, ki so prispevala k neformalnemu pogovorom, navezovanju prijateljstev, spoznavanju novega.

Ob tem nisem pozabila, da ga vsake toliko časa vprašam, ali želi izvedeti kaj o svoji matični družini, ali jih želi spoznati, ali potrebuje pri tem mojo pomoč. Darko je že imel svojo družino v rejniški družini, imel je (rejniške) starše, brate, sestre, tete, strice in ni imel želje po spoznavanju svoje matične družine.

Po končani srednji strojni šoli ter odsluženi vojaški obveznosti se je vpisal na Visoko šolo za socialno delo v Ljubljani. Seveda sem bila vesela njegove odločitve. S prijatelji so odšli na študij v Ljubljano, naša neposredna družjenja so postala redkejša, čeprav smo ostali v stikih in povezani še naprej. Darko se je pohvalil, da gre s prijatelji v hribe, se posvetoval z menoj, po kateri poti naj gredo. Darkova rejniška mama še vedno prihaja na skupino rejnic in s ponosom nam je povedala, kateri izpit je naredil, da si je kupil novi avto, da je šel na nogometno tekmo v Beograd, da je šel za tri mesece delat v Evropski parlament v Bruselj, da rad pride domov in jim pomaga pri delu, da je vedno zelo zaseden ipd.

Februarja 2004, ko sem se peljala s konzultacije o moji nalogi pri prof. Mescu, sem po radiu slišala, da je premier Anton Rop sprejel prvega predsednika študentske organizacije Slovenije Darka K. in da sta podpisala dogovor o sodelovanju pri urejanju statusa študentov in naslednji dan videla v časopisu Večer sliko premiera Ropa in »mojega« Darka ob podpisu dogovora.

V mesecu oktobru sva s sodelavko med vožnjo na skupino rejnic v Zg. Velki videli plakate za državnozborske volitve, s katerih naju je pozdravljal »najin« Darko. Moja nova sodelavka Suzana in Darko sta bila sošolca na fakulteti, kot prijatelja sta se družila, se pogovarjala, si pomagala. Tako mi je Suzana povedala, da me je poznala že prej, saj so Darko in njegovi prijatelji v svojih pogovorih omenjali socialno delavko Minko kot pomembno in pozitivno osebo v njihovem življenju.

Darko na volitvah ni bil izvoljen v parlament, saj stranka, na listi katere je kandidiral, ni izpolnila praga glasov za vstop v parlament. Zadovoljen je, da je v svojem domačem kraju dobil veliko podporo.

V propagandnem gradivu je zapisal tudi, da je živel od drugega leta v rejniški družini. S tem je dal pobudo in možnost, da sta ga spoznali njegovi dve polsestri, ki živita s svojima družinama v njegovi bližini. Srečali so se, izmenjali izkušnje o sebi, svojem življenju, Darko je dobil informacije o

svoji matični družini. In pravi, da sta njegovi sestri, ki sta ostali v matični družini, imeli slabše pogoje za življenje v otroštvu in odraščanju in je ob tem znova dobil potrditev, da je bilo rejništvo zanj dobra možnost, da je rejniška družina njegova družina.

Trenutno Darko zaključuje magisterij na FDV in se odloča o nadaljnji življenjski in delovni poti in sicer ali bo to politika ali sociala, Ljubljana ali Štajerska.

druga zgodba: Janja

Z Janjo sva se spoznali v rejniški družini, ko je končala 1. razr. OŠ. O njej sem poslušala same pohvale: v šoli odlična, vedenje vzorno, rada hodi v šolo, zelo pridna v šoli in doma. Na tem srečanju, kot še velikokrat kasneje, smo se pogovarjali o njeni mamici, kdaj jo je nazadnje obiskala, kaj ji je obljubila in ni izpolnila, kaj to pomeni za Janjo ipd. Sama pa sem se ukvarjala z mislijo, ali razmišljati o premestitvi zaradi starosti rejnikov ali ne. V rejniški družini je živela najprej Janjina mama, rodila hčerko in kmalu odšla iz družine, kjer je pustila Janjo.

Janji se je to najino prvo srečanje zelo vtisnilo v spomin, leta kasneje mi je povedala, da sem bila prijazna in da sem ji prinesla bombone.

Tudi meni je postala Janja zelo ljuba deklica. Razen obiskov v rejniški družini smo se družili na izletih rejniških družin, ki sta se jih z rejniško mamo redno udeleževali in na planinskih pohodih in skupinskem delu z otroci iz rejniških družin. Poleg tega sem jo povabila v svojo družino in smo skupaj z mojim možem, sestrami in nečakinjami preživeli tudi precej prijetnih dopustniških dni.

Z Janjo sva skupaj raziskovali možnosti šolanja po OŠ in vpisala se je na Škofijsko gimnazijo v Mariboru. Osem let je pela v mladinskem zboru Carmina Slovenica, tako razvijala svoj pevski dar in spoznala tudi veliko sveta.

Sedaj uspešno študira v 3. letniku Pedagoške fakultete v Mariboru in istočasno je prizadevna študentka še 4. letnika Teološko pastoralne fakultete. Aktivna je v svojem okolju pri delu z mladimi, otroke v 7.razredu poučuje verouk in tako tudi nabira izkušnje za delo učiteljice. Na zadnji skupini rejnic v njenem kraju so jo rejnice pohvalile, kako radi prihajajo otroci na njene ure in odrasli se čudijo, kako ji uspe otroke tako dobro motivirati. V zadnjem

času se postopoma osamosvaja, odhaja iz rejniške družine in se pripravlja na skupno življenje s fantom.

Z rejniško mamico imata ljubeč, razumevajoč odnos, kar je Janja zelo čustveno izrazila v čestitki ob njenem rojstnem dnevu, ko ji je med drugim napisala:

»Draga moja mamica! Danes praznuješ 75 let. Bogu se zahvaljujem Zate vsak dan, da me je poslal na pot, kjer si bila Ti. Mamica, si najčudovitejša mati vseh mater. Ko bi bila vedela, kako te imam rada! Ti in ata sta bila tisto, kar sem jaz potrebovala. Ko pa se je ata poslovil od nas, pa si sama postala še močnejši vir ljubezni in to ljubezen Ti ni bilo nikdar težko podariti.

Ne vem, morda se sprašuješ, če je bilo prav, da si mi dovolila, da sem šla, da se osamosvajam. Čeprav imam zdaj, ko to pišem, solzne oči, vedi, da je bilo prav. V teh 20-letih si mi dala največ, kar si mi lahko, naučila si me tistih najnujnejših in pomembnih stvari, naučila si me pogovarjati se, občudovati, razmišljati, poslušati, moliti, naučila si me olike, prijaznosti, odgovornosti in naučila si me LJUBITI. Skozi vsak dan mojega življenja si mi pokazala, kako lepo je biti ljubljen in kako lepo je ljubiti. To si mi pokazala s svojim življenjem....Mamica, rada te imam in hvala ti!«

Najini pogovori so trenutno predvsem v razreševanju njenega odnosa do svoje mame. Janja želi in dela na tem, da bi z mamico imeli kvaliteten, osebni odnos, mama pa tega ne zmore in ne zna. Pomagam ji pri tem, da vidi in sprejme mamico tako, kot je. In da tudi sebe vidi in ceni v tem, kar je in kar ima v ljudeh okrog sebe, v tem, kar je dosegla s svojo pridnostjo in prizadevnostjo.

Še veliko zgodb je iz mojih let rejniškega dela in življenja, veliko otrok, rejniških staršev, matičnih staršev je, v katera življenja sem pomembno posegla v tem času, seveda z namenom, da prispevam svoj del h kvalitetnejšemu življenju, k izboljšanju življenjskih razmer, k boljšim izidom. Seveda je veliko udeleženi v rejniškem sistemu, predvsem otrok, pomembno vplivalo na moje delo in tudi življenje. Z njihovimi in predvsem svojimi stiskami, kako ravnati, sem odhajala domov, jih prenašala v svoje popoldneve, noči, proste dni.

Tretja zgodba: Darinka

Z gospo Darinko in njenim možem sem se srečala na centru za socialno delo, ko sem morala v zelo kratkem času najti rejniško družino za nekaj dni staro deklico, za katero ni bilo jasno, ali bo le rejništvo, ali bomo čez nekaj časa urejali lahko tudi posvojitev. Zakonca, brez lastnih otrok, sta se po razgovoru in posvetovanju s sorodniki odločila, da sprejmeta dojenčka v rejništvo in tako pridobita osebno izkušnjo življenja z dojenčkom.

Svojo izkušnjo rejništva je rejnica Darinka tako opisala v glasilu Rejniški list:

»Moji začetki rejništva segajo v leto 1964 z vlogo rejenke. Kot enoletno deklico me je mama dala v rejniško družino in še danes sem hvaležna, da k dobrim ljudem. Iz teh časov imam lepe spomine zaradi dobrih rejnikov in slabe zaradi okolice, ki me je vztrajno zapostavljala. Govorili so ki: »Ti pa moraš imeti slabo mamo, da te je dala v stran!« ali pa »Je kaj narobe s teboj, da te starši ne marajo« To so moje trpke izkušnje z rejništvom, ki so mi pustile posledice.

V obdobju otroštva in mladosti sem imela nenehno težave, kar naprej sem se počutila manjvredno. Z mamo se nisva razumeli, zmeraj sem ji očitala, zakaj me je dala v stran. Ni mi zmogla ali znala pokazati, da ji je žal, da drugače ni šlo, da okolica, ki me je tako prizadela, ni imela prav. Skratka – z mamo sem bila venomer v sporu.

Nekega dne pa sem tudi jaz odrasla. Sicer bolj pozno, a vendarle. Na življenje sem pričela gledati bolj s pozitivne strani. Oprostila sem mami in okolici ter se pričela ceniti. Postavila sem se na svoje noge pokončno, brez manjvrednostnega kompleksa. Danes mi je žal, da se nisva uspeli z mamo prej zblížati, da nisva videli in začutili ena druge. Zdaj vem, da tudi njej ni bilo lahko, da je imela v življenju veliko smole, vendar sem jaz to pozno spoznala. Najbolje sva se razumeli med mamino boleznijo. Usoda je hotela in naju ločila za vedno, kar je v tej moji zgodbi najbolj tragično.

In k temu še sklepna misel. Pravijo, da je vsaka slaba izkušnja za nekaj dobra, iz vsake slabe izkušnje se nekaj naučiš. Naj potrdim, da to drži. Danes sem sama v vlogi rejnice ponosna, brez sramu, padli so predsodki, ki sem jih dolgo imela. Zdaj se ne oziram več na okolico, živim svoje prepričanje in ideale.

Zgodil se je enajsti september!

Z možem sva se leta in leta trudila, da bi imela otroke, pa je bilo vse zaman. Koliko truda, potrpljenja, bolečin sva vložila, a se žal ni obrestovalo. Pričela je biti biološka ura, napolnila sva trideset let in se napotila na center za socialno delo s prošnjo za posvojitev. Tam so nama povedali, da je seznam čakajočih dolg, vendar naju to ni motilo.

Minevala so leta, otroci najinih prijateljev so odraščali, midva pa sva živela v upanju na klic s centra. Nekaj dni pred enajstim septembrom, ko sva najmanj razmišljala v tej smeri, se je zgodilo. Poklicali so naju s centra in povedali, da imajo dojenčka za naju.

Danes vem, da sem ob prvem pogovoru od vznemirjenosti slišala le, da dobimo nekaj dni starega dojenčka. Spominjam se, da mi je šumelo v glavi, ko sem odložila telefon, srce pa noro razbijalo. Potrebovala sem nekaj časa, da sem prišla k sebi in poklicala moža. Ne bom vam zdaj opisovala, kakšna srečneža in zmedenca hkrati sva bila tisti dan in kolikokrat sva se tisti dan poklicala po telefonu. V vsej tej sreči naju je motila le ena beseda: REJNIŠTVO. O rejništvu nisva vedela kaj dosti, kar sva pa vedela, ni bilo vzpodbudno.

Socialne delavke s centra so naju obiskale na domu in nama razložile, kaj pomeni rejništvo in kako bo to potekalo in midva sva se odločila za. Končno sva dočakala enajsti september, ko sva se z možem odpeljala na center po dojenčka. Bila je to nekaj dni stara deklica po imenu Saša. Na tem srečanju sva spoznala tudi njeno mamico, dogovorili smo se za obiske in že sva hitela domov pestovat to malo bitje. Teh občutkov se ne da opisati, ko sem jo prvič privila k sebi, jo hranila, previjala, ljubkovala.

Skratka, prve mesece nismo delali nič, kar ni bilo povezano s Sašo, naše življenje smo stodontno podredili njen. Dihali in živeli smo samo zanjo, z njo so se nama sanje izpolnile. Teh sanj pa nisva dolgo uživala. Prišli so dnevi skrbi, stresa, strahov. Kljub veliki sreči in zadovoljstvu, da imava otroka, sva pričela razmišljati: »Kaj pa če bo moral vstran od naju?« vsak dan bolj ko sva postajala navezana nanjo, bolj sva bila v strahu: »Kaj če...?« Ob praznovanju prvega rojstnega dneva smo doživeli tudi nenapovedan obisk vseh njenih bližnjih sorodnikov. Doživeli smo pravi šok; skrajno nepripravljeni sta se srečali dve družini popolnoma različnih prepričanj. Moram reči, da naju je z možem ta obisk in vsi naslednji obiski Sašinih sorodnikov nekoliko streznil. Sanje so se razblinile, vse bolj sva začela

zavedati, da Saša ni najina deklica, ampak je pri nama v rejništvu. Meseci, ki so sledili, so bili polni strahu in velike stiske. Globoko v sebi sem vedela, da bom morala v sebi nekaj spremeniti, a nisem vedela, kaj. Pri prijateljih in znancih ni bilo kaj dosti razumevanja in uporabnih nasvetov, kvečjemu so me še bolj vznemirili in razžalostili. Ne zamerim jim, saj niso vedeli, kaj govorijo, niti sanjalo se jim ni, kaj z možem doživljava, težko sva o tem govorila. Čutila sem potrebo, da se nekomu zaupam, da mu povem, kaj čutim, kako doživljam te stiske in pritiske, v kakšnem stresu sem iz dneva v dan.

Odločila sem se, da grem na srečanje skupine rejnic, ki enkrat mesečno poteka na centru. Moram povedati, da me je že prvo srečanje z ostalimi rejnicami malo pomirilo in razbremenilo. Spoznala sem ostale rejnice, ki so mi zaupale svoje težave, spoznavala sem rejništvo skozi njihovo pripovedovanje. V druženju z njimi sem se počutila vse boljše in boljše. Zdaj sem se lahko z nekom poistovetila, se pogovarjala o težavah, o katerih težko govoriš z nekom, ki nima rejniške izkušnje, bila sem razumljena.

Srečanja rejnic sem začela redno obiskovati, iz meseca v mesec sem jih komaj čakal. Moj stres je izginil in strah se je spremenil v veselje. Nehala sem si prisvajati Sašo, spoznala sem, da jo lahko imam rada brez lastniškega odnosa. S tem spoznanjem se nam je življenje spremenilo in pričeli smo uživati v odnosu z našo rejenko Sašo, brez strahu in skrbi: »Kaj če...?«

Za konec naj povem, da so skupine rejnic zelo dobrodošle, sploh za rejnice začetnice. Seveda se mora vsak sam spopasti s težavami in priti do svojih spoznanj, vendar je veliko lažje, če imaš oporo pri ljudeh, ki jim lahko zaupaš svoje stiske in težave, ki ti lahko iz svojih izkušenj svetujejo, ti pomagajo in te razumejo.«

S temi tremi zgodbami sem prikazala del rejniškega življenja in doživljanja posameznih udeleženi v rejniškem sistemu.

V nalogi pa bom podrobneje obdelala skupinsko delo z rejnicami kot možnost boljših izidov na področju rejništva.

1. TEORETIČNA IZHODIŠČA

1.1 REJNIŠTVO, REJNIŠKA DRUŽINA, REJNIŠKI SISTEM

1.1.1 Rejništvo v Sloveniji

Kadar se ugotovi, da starši iz različnih razlogov ne znajo, ne zmorejo ali nočejo ustrezno skrbeti za otroka, mora država preko svojih institucij ukrepati. Najprej je potrebno pomagati družini, da bi bila sama sposobna ustrezno skrbeti za svoje otroke. Kadar kljub pomoči tega ni sposobna, pa je potrebno ukrepati v smeri zaščite otroka.

Odločitev o tem, kakšna je najustreznejša pomoč družini, je odvisna od dobrega poznavanja dogajanja v družini, od prikrajšanosti ali motenj otroka ter možnosti, ki so v danem času in kraju na razpolago.

Ena izmed možnosti je namestitev v rejniško družino.

V Sloveniji je rejništvo urejeno predvsem v dveh predpisih in sicer v Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur.l.SRS, št. 14/89-prečiščeno besedilo in Ur.l. RS, št. 64/01) in v Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti (Ur.l. RS 110/2002).

»Namen rejništva je, da se otrokom pri osebah, ki niso njihovi starši, omogoči zdrava rast, izobraževanje, skladen osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje.« (54. člen ZZZDR, 1996).

Že leta 1906 so bili na Kranjskem v vseh občinah ustanovljeni sirotinski sveti, ki so bili zadolženi tudi za »rešitev zanemarjene in izprijene mladine« (Štritof, 1907). »Otroka, ki se neusmiljeno ž njim ravna, ali ki se ga telesno zanemarja, je redno odvzeti svojim mučiteljem in ga dati drugim v izrejo. Paziti pa je, da se ne zgodi krivica na eno ali drugo stran.«

Štritof v Koledarju iz leta 1907 (str.50) govori o reji, izbiri rejnikov in njihovem nadzorovanju: »Kadar se vidi varstveni oblasti potrebno, da se otrok odvzame in d drugim v rejo, je pred vsem stvar sirotinskega sveta, ki so mu krajevne in osebne razmere znane, da poizve in nasvetuje zanesljive, zdrave in poštene rejnike, ki so pripravljene prevzeti otroka. Premestitev otroka bo potem sodišče samo izvršilo po svojih ljudeh. Tudi v takih slučajih morajo sirotinski sveti nadaljnjo izrejo otroka redno nadzorovati.

Že leta 1906 je bilo pomembno, kako so poskrbeli za otroke in kakšni so bili rejniki: »Občini je skrbeti, da se otroci v ubožni oskrbi npravstveno in pobožno vzgajajo in posebno, da pridno hodijo v šolo. Rejniki, ki imajo otroka v zasebni oskrbi, morajo biti pošteni ljudje in lepega vedenja. (Štritof, str. 54) Po nalogah sodeč so bili sirotinski sveti iz leta 1906 predhodniki današnjih centrov za socialno delo.

Rejništvo je začasen ukrep, ki je lahko kratkotrajen ali dolgotrajen. Rejništvo traja krajši čas takrat, ko je razloge, zaradi katerih otrok ni mogel živeti v matični družini, dokaj hitro odpraviti; npr. zdravljenje katerega izmed staršev. Daljši čas traja rejništvo (tudi do otrokove osamosvojitve) takrat, ko razlogov, zaradi katerih otrok ne more živeti pri starših, ni možno odpraviti, ko se razmere v matični družini ne spremenijo; starši ne gredo na zdravljenje odvisnosti, niso se zmožni naučiti drugačnih, boljših vzorcev ravnanja, v primerih spolnih zlorab idr. (Žiberna, 2004)

1.1.2 Rejniška družina

Pri rejništvu ne gre le za to, da otroku, ki iz različnih razlogov začasno ne more živeti pri svojih starših, preprosto najdemo nadomestno družino. Gre tudi za odgovornost, da najdemo otroku družino, kjer bo otrok pridobil pomembno družinsko izkušnjo, ki jo je težko dobiti drugje in ki vedno znova utemeljuje institucijo rejništva. Temeljne psihološke pravice otroka je najlažje zagotoviti v družini, v skupini, ki je otroku hkrati varna in razvidna.

Pomembnosti življenja v družini so se zavedali že leta 1906 (Štritof, 1907, str. 51) »Mnogi mislijo, da zapuščeni in zanemarjeni otroci spadajo le v sirotišnice in enake zavode. To mnenje je napačno. Najprimernejša za otroka je vzgoja v poštemem rodbinskem krogu; tukaj v dotiki s svetom, se pripravi otrok na najnaravnejši način za dobo, ko bo samosvoj.«

Rejniška družina mora biti z namenom rejništva seznanjena in pripravljena na sprejem otroka že pred njegovim prihodom v družino, zato je po Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti (Ur.l.RS 2002, št.110) Center za socialno delo je dolžan zainteresirane seznaniti z rejništvom in po Pravilniku o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (Ur.l.RS 2003,

št.54) so morajo vsi kandidati za rejnike pred pridobitvijo dovoljenja udeležiti obveznega usposabljanja.

Rejniška družina je družina z vsemi zakonitostmi, vendar je to za otroka rejenca druga, drugačna družina. Otrok, ki pride v rejniško družino, poskuša v njej najti svoje mesto, svojo vlogo. Vsaka družina, tudi rejniška, ima samo njej lastna pravila in norme, cilje, vrednote, način komuniciranja, doživljanja, navezovanja stikov z okoljem, prevzemanja družinskih vlog, hierarhije moči. Rejniško družino mora otrok, ki je prišel v družino, šele spoznati in raziskati kot družinsko skupino. Rejniška družina mora v svoji družini narediti prostor za otroka in to je nova izkušnja za vse družinske člane.

S prihodom otroka vstopi v življenje rejniške družine tudi otrokova matična družina, kar je pogost razlog za nastanek konfliktnih medosebnih odnosov. Ena najpomembnejših nalog socialne delavke, predvsem znotraj individualne projektne skupine, je vzpostavljanje dialoga in sodelovanja med obema družinama, rejniško in matično. To pomeni vzpostavljanje mostu med obema družinama, v katerima otrok živi in sta obe zanj pomembni, mostu, po katerem bo lahko prehajal iz ene družine v drugo in nazaj.

Rejniška družina potrebuje podporo in pomoč centra za socialno delo za življenje z otrokom rejencem. To pomoč dobi z individualnim socialnim delom, v individualni projektni skupini, v skupini rejnic, z vključevanjem v skupnostno socialno delo, z izobraževanjem.

1.1.3 Otrok, ki živi v rejniški družini

je rejenec oz. rejenka. Ta izraz ima negativen prizvok, stigmatizira otroka, ki živi v rejniški družini, zato se mu v vsakdanjem pogovoru raje izognemo.

Razlogi, ki pripeljejo do tega, da otrok živi v rejniški družini, so različni, vsekakor pa tako težki, da je za otrokov psihofizični razvoj bolje, da ne živi v svoji biološki družini, vsaj nekaj časa ne.

Otrok v rejništvu je otrok z dvema družinama. Ima svojo biološko družino, v kateri trenutno ne živi, ima pa z njo redne stike, kolikor je to možno. Biološki starši za otroka skrbijo delno, na življenjskih področjih, kjer to zmorejo. Druga, rejniška družina, v kateri otrok trenutno živi, skrbi zanj, za njegovo

oskrbo, vzgojo, šolanje, ga uči prevzemati skrb zase, mu pomaga pri ohranjanju stikov z matično družino ter pri osamosvajanju. Tako ima otrok v rejništvu velikokrat dve mami, dva očeta, več bratov in sester. (Žiberna, 2004)

Za življenje v obeh družinah, za prehajanje iz ene družine v drugo potrebuje otrok veliko strokovne pomoči in vzpodbud. Prav tako je zelo pomembno sodelovanje obeh družin med seboj, saj mu rejniška in matična družina omogočata, da lahko v eni družini živi in v drugo prihaja na obiske.

1.1.4 Doživljanje otrok v rejništvu

Otrokova razvojna pot je sama po sebi, tudi v srečnih okoliščinah, polna kriz in napetosti, ki se odražajo v vedenju otroka. Otrok, ki mora preživeti večji ali manjši del te razvojne poti pri drugi družini, v rejništvu, ima še neprimerno težavnejšo pot, pravi A. Križnik Novšak (Rejniški glasnik, 2004).

Otrok pogosto doživi mnoga prikrajšanja in neugodne izkušnje že v času, preden pride v rejniško družino. Sam odhod v rejništvo otroka še dodatno obremeni, vsakega na svoj način glede na starost, osebno zgodovino, pomembne odrasle idr.

Rejništvo pomeni za otroka nov začetek, kar je dobro, a pomembno je vedeti, da se začne z izgubo. Otrok se mora ločiti od svojih staršev, od svoje družine in od domačega okolja. Izguba osebe, pomembnega odnosa, za otroka v vsakem primeru pomeni hud stres. Zato otroci ob prihodu v rejniško družino potrebujejo podporo in pomoč, da lahko izrazijo svoja čustva, doživljanja, poglede in stališča. Potrebno jih je podpreti, da se o novi situaciji zmorejo pogovarjati.

O tem, kaj pomeni živeti ločeno od svoje družine v različnih razvojnih obdobjih pravi Andreja Križnik Novšak (2004) naslednje:

a) otroci do 9. leta

- otroci dani v oskrbo takoj po rojstvu oblikujejo običajen otrok-starš odnos
- pri 9-tih mesecih je odnos otrok-starš že precej dobro postavljen
- majhni otroci še ne razumejo povezave z biološko družino, s katero ne živijo
- mislijo, da je vse, kar so izkusili, norma

- majhni otroci ne morejo vzdrževati pozitivne emocionalne vezi z različnimi osebami, ki med seboj nimajo odnosov ali so si celo sovražne
- do 7. leta starosti imajo otroci za svojo družino tisto, s katero živijo (sedaj spoznavajo, da je družina običajno opredeljena s krvnim sorodstvom).

b) od 9. leta do mladostništva/adolescence

- otrok ne želi biti izpostavljen, želi biti običajen
- dejstvo, da ne živijo z roditelji pomeni, da so drugačni in ima negativni pomen
- tudi v emocionalnem smislu se zavejo, da so izgubili svoje biološke starše,
- preden so prišli k družini (t.i. prilagoditveno žalovanje)
- začnejo prepoznavati genetsko povezanost s člani rojstne družine
- žalost se lahko pokaže občasno skozi zmedenost, potrnost, s socialnim umikom, tudi z izbruhi jeze
- dejstvo, da ne živijo z rojstno družino, je pogosto spremljano z občutkom zavrnitve (jeza na starše, jeza na rejnike, jeza vase-če mislijo, da je z njimi nekaj narobe).

c) adolescenca-mladostniška doba

- čas ločitve od družine in oblikovanja lastne osebnosti
- šele sedaj prav razumejo in razlikujejo posvojitev in dolgotrajno rejništvo

Osebnost-identiteta, ki se bistri:

- ***fizični del*** – vključuje pojavo, zdravje, telesno zrelost – bolj povezana z biološko družino
- ***psihološki del*** – obsega različne talente, inteligenco – prav tako povezana z biološko družino
- ***socialni del*** – ki se nanaša na odnos z drugimi – je bolj povezan z družino, v kateri otrok živi
- ***dosežki in vrednote posameznika***

A.Križnik Novšak govori o treh pomembnih principih rejniške situacije:

- s premestitvijo otroka iz matične družine ni možno narediti čistega reza, otrok ima svojo preteklost, otrok živi v dveh družinah
- zavedati se moramo, da niti rejniške družine niti domovi ali druge institucije ne morejo dati otroku popolne zapolnitve, to zanj ni cel svet

- namestitvev brez vnaprejšnjega načrta daje otroku še dodaten občutek negotovosti.

Doživljanje otrok v rejništvu nas pripelje do nekaterih pomembnih vidikov oziroma smeri za podporo in pomoč rejnikom. V čim večji meri je rejnike smiselno vzpodbujati in usmerjati, da bodo prepoznali pomen vezi, ki vežejo otroke do staršev, da bodo zmogli odprtost do otrokovih pomembnih oseb.

Teorija in praksa kažeta, da je zelo pomembno, da vse soudeležene povežemo v skupno delo, ki bo v sodelovanju povežalo otroka, starše, rejnike in socialne delavke. Takšno skupno dogovarjanje nudi otroku in vsem ostalim udeleženi pomembne informacije glede situacije, v kateri se otrok nahaja in obenem odpira pogled na dogajanja v prihodnosti.

1.1.5 Vloge in naloge rejniških staršev

Rejniški starši imajo različne naloge in nastopajo v več vlogah glede na oskrbo in varstvo otrok, ki so jim zaupani v rejništvo (Center for Development ob Human Services, 1988):

a) organizatorji

Rejniki opravljajo delo organizatorja, ko:

- urejajo in izvršujejo gospodinjska dela,
- uvajajo in sledijo družinskim pravilom in mejam,
- organizirajo družinsko življenje, ki omogoča otrokom varnost, odraščanje in učenje
- zagotavljajo aktivnosti, skozi katere otroci sprejemajo svet, sebe in druge ljudi,
- podpirajo stike z okoljem, npr. šolo, vrtcem, sosesčino, da poskrbijo, da so otrokove potrebe zadovoljene.

b) učitelji

Rejniki opravljajo delo učitelja, ko:

- preživljajo čas z otroki in nastopajo kot vzorniki,
- govorijo z otroki o svojih izkušnjah,
- pomagajo pri domačih nalogah, domačem delu,
- pomagajo otrokom pri učenju novih stvari,

- zagotavljajo postopno pomoč pri reševanju otrokovih problemov ali zadovoljevanju potreb,
- pomagajo pri učenju samokontrole,
- voditi otroke, da se dobo počutijo v svoji koži,
- vzpostavljajo meje in pričakovanja o otrokovem obnašanju.

c) voditelji

Rejniki opravljajo delo voditelja, ko:

- podpirajo otrokove želje, da poizkuša nove stvari,
- pohvalijo otroke, ko njihovo obnašanje vodi k uspehu, sodelovanju,
- vzpodbujajo otrokov boj za dosego cilje,
- zagotavljajo otrokom priložnosti, da se učijo in vadijo nove veščine,
- vzpodbujajo otrokove interese in talente.

d) tolažniki

Rejniki opravljajo delo tolažnika, ko:

- umirjajo vznemirjene otroke tako, da jim dajejo oporo, jih razvajajo in govorijo z njimi,
- si vzamejo čas, ko otroci potrebujejo pomoč ali samo bližino odraslega,
- so občutljivi na otrokove frustracije in jim nudijo pomoč pri reševanju problemov,
- poslušajo in se odzivajo na otrokove potrebe, izražene skozi njihovo vedenje.

e) družabniki, spremljevalci

Rejniki se obnašajo kot družabniki (spremljevalci), ko:

- si prizadevajo, da sodelujejo z otroki,
- se odzivajo na otrokovo prošnjo, da bi kaj skupaj počeli,
- dajejo predloge, kaj bi lahko počeli skupaj,
- izbirajo igrače in aktivnosti, ki so primerne njihovi starosti,
- gradijo pozitivno, zaupljivo razmerje z otrokom,
- zaposlijo otroke v družinskih aktivnostih in praznovanjih.

f) oskrbniki

Rejniki opravljajo delo oskrbnika, ko:

- oskrbujejo otroke s hrano, oblačili, zavetjem in medicinsko oskrbo,
- organizirajo bivalno okolje tako, da je varno za otroke,

- se odzivajo na otroke tako, da se počutijo varne in oskrbljene,
- podpirajo in spoštujejo otrokovo kulturno dediščino,
- vzpodbujajo otrokov fizični, čustveni, intelektualen, socialen in moralen razvoj.

-

g) zagovorniki

Rejniki se vedejo kot zagovorniki, ko:

- v srečanjih s šolskimi uslužbenci si prizadevajo, da ima otrok primerno mesto v razredu,
- vzpodbujajo otroke, da ohranjajo stik s svojimi družinami z dogovorjenimi obiski,
- spoštujejo in branijo, kar je najboljše za otroke,
- se udeležujejo v načrtovanih otrokovih potreb
- se identificirajo, iščejo in sprejemajo usluge, ki jih otroci potrebujejo.

h) člani skupine

Rejniki se obnašajo kot člani skupine, ko:

- sodelujejo s centrom za socialno delo in otrokovo družino,
- sodelujejo pri urejanju administrativnih zadev za vsakega otroka posebej,
- sodelujejo v načrtovanju obiskov na centru, otrok in njihovih staršev in drugih sorodnikov,
- pomagajo centru pri iskanju in izobraževanju ostalih rejnikov.

i) rešitelji

Rejniki se obnašajo kot rešitelji, ko:

- poznajo in uporabljajo podporo in vire skupnosti, da zadovoljijo osebne in socialne potrebe,
- poznajo in uporabljajo lokalne, državne in nacionalne podporne skupine,
- poznajo sebe in svoje omejitve, čas, program in strokovnjake,
- si vzamejo premor, uporabijo družinsko pomoč ali varstvo, da zmanjšajo stres.

Razčlenitev nalog in vlog, v katerih se pojavljajo rejniki v rejniškem sistemu, lahko pomeni za socialne delavke dodatno možnost, da pogledamo, katere naloge posamezni rejniki zmorejo in jih dobro opravljajo in pri katerih

nalogah potrebujejo strokovno pomoč. Pomembno je, da jih na področjih, kjer imajo težave, podpremo, ponudimo naše znanje in sodelovanje.

Po mojih izkušnjah so rejniki dobri organizatorji, tolažniki, družabniki, oskrbniki, zagovorniki in člani skupine; določene težave se pojavljajo v vlogah učiteljev, voditeljev in rešiteljev glede na naloge, kot so opredeljene v literaturi.

Prav tako je opis različnih vlog, v katerih delujejo rejniki v rejniškem sistemu, lahko pomemben za center za socialno delo pri izbiri in pripravi kandidatov za izvajanje rejniške dejavnosti, kjer pri pripravi ocene za kandidate ugotavljamo, ali bodo zmogli izvajati rejniško dejavnost ali ne.

1.1.6 Vsebine dela in metodološki pristopi na področju rejništva

Rejništvo je projektno delo, potrebno je načrtovanje vseh strokovnih korakov za vse udeležene v projektu rejništva, z osnovnim namenom za korist otroka. Lussijeva metodična načela in načini ravnanja dajejo možnost, da lahko poimenujemo strokovne korake, da so jasni socialni delavki in vsem udeleženi v rejništvu (Lussi, Socialno delo, 1990).

Leta 1995 je delovna skupina za rejništvo na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve pripravila strokovno gradivo Rejništvo-vsebine dela in metodološki pristopi. Gradivo je osnova strokovnega dela socialnih delavk na področju rejništva na centrih za socialno delo.

V gradivu so opredeljeni vsi pomembni strokovni koraki od sestave in odločanja strokovnega tima pri odločanju za izločitev otroka iz matične družine, do premestitve, izbora rejniške družine, spremljanja otroka v rejništvu, izobraževanja in skupinskega dela z rejniškimi družinami, do odhoda otroka iz rejniške družine.

»Operacionalizirali smo vsebine dela in naloge vseh glavnih udeležencev v problemu oz. vseh glavnih podsistemov, to so: center za socialno delo, matična družine, rejnec in rejniška družina. Izhajali smo iz dosedanjih dobrih izkušenj in dobrih rešitev, da bi bolj dosledno zagotovili socialnodelavsko mrežo, kjer bi vsi udeleženi v problemu mogli in morali sodelovati, zato da bi

država in stroka zagotovili otroku najboljše pogoje za zdravo rast in razvoj. Strokovno delo je dobro opravljeno, če so vsi koraki vedno znova jasni, razvidni za vse, ki so v njem udeleženi.« (Čačinovič Vogrinčič, 1995)

Za izvajanje rejništva za vsakega otroka se oblikuje individualna projektna skupina, ki je prostor načrtovanja in dogovarjanja.

V strokovnem gradivu je opredeljeno tudi izobraževanje in usposabljanje rejniških družin ter skupinsko delo z rejnicami in rejniki ter skupinsko delo z rejenci.

1.1.7 Individualna projektna skupina - IPS

Za izvajanje rejništva za konkretnega otroka se na centru za socialno delo formira individualna projektna skupina, ki jo sestavljajo: rejniška socialna delavka, matična socialna delavka, rejenec oz. rejenka, rejniška družina in matična družina (MDDSZ, 1995).

IPS izdelava konkreten individualni načrt izvajanja rejništva, ki mora biti prilagojen starosti oz. stopnji razvoja otroka, njegovim potrebam glede na vzrok namestitve v rejniško družino in mora biti zastavljen interdisciplinarno, kar pomeni, da v rejništvu spremljamo:

- otrokovo namestitev
- zdravje otroka
- izobraževanje oz. poklicno usposabljanje ter zaposlovanje
- čustveni in vedenjski razvoj otroka
- odnose do družine in vrstnikov
- skrb zase in doraslost samostojnemu življenju
- identiteto otroka
- družbeni vtis
- stike rejenca z njegovo matično družino

Delo individualne projektne skupine vodi in koordinira rejniška socialna delavka. Pomembno je, da se v IPS vzpostavi socialnodelavski odnos, da vsi člani dobijo izkušnjo o lastni kompetentnosti in dostojanstvu, kar potrebujejo zato, da bi uspešno delali.

IPS se sestaja v skladu z dogovori, po potrebi, v začetku rejništva pogosteje in sicer praviloma na centru, možno je tudi v rejniški družini ali kje drugje.

Otrok v rejništvu živi z dvema družinama in socialno službo in potrebuje podporo in pomoč, da bi od vseh dobil več moči na pot. Rejenec potrebuje, da se morajo vedno znova zbrati in sodelovati vsi, ki so udeleženi npr. pri šolanju, zdravljenju, stikih s starši in drugo. To možnost, da se zberejo, se med seboj dogovarjajo, sodelujejo, se pogajajo in delajo korake naprej za otroka rejenca imajo v individualni projektni skupini (Žiberna, 1998).

Rezultati dela IPS so dogovori, sporazumi, je etika participacije, kjer vsak član nosi svoj delež odgovornosti za rešitev, za dogovor, za izvedbo projekta (Čačinovič Vogrinčič 1998) .

Naloge, cilji IPS morajo biti zastavljeni razumno, glede na časovno obdobje, starost otroka in druge življenjske okoliščine.

Dogovori morajo biti konkretni, jasni, izvedljivi za vsakega udeleženca IPS. Delamo na tistem, kar je v tistem trenutku pomembno in se dogorimo, kar je možno in za vse sprejemljivo. Če se le da, na koncu zapišemo zapisnik o skupnem dogovoru.

1.1.8 Usposabljanje in izobraževanje rejniških staršev

Usposabljanje in izobraževanje rejnic in rejnikov za rejništvo je sestavni del rejništva, ki lahko pomembno prispeva h kvalitetnemu izvajanju rejništva.

Kljub temu smo prvič šele leta 1995 v strokovnem gradivu »Rejništvo-Vsebine dela in metodološki pristopi zapisali:

»Za vse družine, ki opravljajo rejništvo, je potrebno organizirati osnovni program izobraževanja... Najmanj enkrat letno je potrebno organizirati dvodnevni seminar... Organizirati delo v skupinah – enkrat mesečno, pri čemer naj bi sodeloval vsaj en družinski član.«

Tako smo doslej po centrih za socialno delo v Sloveniji organizirali in izvajali izobraževanje in skupinsko delo za rejnice in rejnike zelo različno, odvisno predvsem od strokovnega angažiranja posameznih socialnih delavk.

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti sedaj predpisuje usposabljanje kandidatov za izvajanje rejniške dejavnosti (12. člen) in usposabljanje za rejnike, ki že izvajajo rejniško dejavnost.

Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (Ur.l.54/2003). Usposabljanje kandidatov za izvajanje rejniške dejavnosti traja 10 do 12 ur. Program usposabljanja kandidatov vsebuje naslednje sklope:

- koncept rejništva v socialnem delu; predstavitev rejniškega sistema in individualne projektne skupine; sodelovanje z matično družino;
- poglavja iz razvojne psihologije; čustvene potrebe otroka; čustvene potrebe rejenca;
- poglavja iz psihologije družine.

Vsi rejniki, ki imajo dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti, se morajo najmanj enkrat v petih letih udeležiti obveznih usposabljanj. Usposabljanje traja od 20 do 25 ur in vsebuje predavanja, delavnice in skupinske pogovore o lastnih izkušnjah.

Po zakonu oz. pravilniku smo izvedli že prva usposabljanja za kandidate za izvajanje rejniške dejavnosti. Usposabljanje so bila izvedena v Ljubljani in v Mariboru, v času 10 ur v enem dnevu. Po pooblastilu Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve sem bila organizatorica usposabljanja v Mariboru. Glede na dane možnosti smo usposabljanje uspešno izvedli. Pridobili smo konkretne izkušnje, na podlagi katerih bomo prihodnja usposabljanja lahko še izboljšali. Pomembno se mi zdi poleg predavanj o predpisanih vsebinah organizirati delo v manjših skupinah, kjer bo kandidatom in strokovnim delavkam dana možnost pogovora, izmenjave mnenj in s tem ugotavljanje ustreznosti kandidatov za opravljanje rejniške dejavnosti.

V letu 2004 je na razpisu Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve za izvajanje usposabljanja rejnikov in kandidatov za opravljanje rejniške dejavnosti za naslednja štiri leta bil izbran Center za socialno delo Domžale.

1.1.9 Raziskave na področju rejništva v Sloveniji oz. na področju CSD Maribor

Rejništvo je bilo doslej raziskovano predvsem v diplomskih nalogah na Visoki šoli za socialno delo, v seminarskih nalogah srednješolcev. Izbrala in na kratko povzela sem nekaj raziskav tistih diplomantk in dijakinj, ki so se z rejništvom srečale tudi v praksi in sicer kot socialne delavke na področju

rejništva, na praksi v času šolanja, kot domači otrok v rejniški družini ali kot sodelujoče prostovoljke v aktivnostih na področju rejništva na območju CSD Maribor.

a) »Primerjava stroškov v rejniških družinah in Mladinskem domu MB z višino rejnin in materialnih stroškov«, Petra Vajs, diplomska naloga, 2003

V raziskavo je bilo vključenih 10 mladostnikov iz rejniških družin, 10 mladostnikov iz mladinskega doma in 10 rejniških staršev.

Ugotovila je, da odmerjena višina materialnih stroškov ne zadostuje vsem stroškom, ki jih imajo rejniški starši s svojimi rejenci/kami. Naslednja ugotovitev je bila, da v mladinskem domu ne prejemajo višjih zneskov za materialne stroške kot v rejniških družinah.

Ugotovitve so bile naslednje:

- da imajo rejenci večjo vizijo za prihodnost in šolanje
- v mladinskem domu si mladostniki želijo čim prejšnjo zaposlitev po končani srednji ali poklicni šoli
- rejenci dobivajo žepnino od rejniških staršev
- štipendije in njihova poraba je primerljiva med obema skupinama mladostnikov
- mladostniki iz mladinskega doma si večkrat privoščijo oblačila priznanih blagovnih znamk, rejenci kupujejo cenejše izdelke.

b) »Rejništvo v Mariboru«, Marjeta Pregl, diplomska naloga, 1998

V raziskavi je zajela 119 rejencev, ki izhajajo iz 96 matičnih družin in živijo v 85 rejniških družinah.

Ugotovitve raziskovalne naloge so bile naslednje:

- polovica otrok je bila nameščena v rejništvo pred sedmim letom starosti
- največ otrok je bilo nameščenih v rejniške družine iz otroškega doma v Mariboru, skoraj polovica
- tri četrtine rejencev živi v isti regiji, kot rejenčevi starši
- večina rejencev obiskuje šolo; ena tretjina otrok ima dober uspeh

- večina otrok je nameščenih v rejništvo za daljše obdobje, za pet in več let, kar pomeni, da je rejništvo večinoma dolgotrajno
- dve tretjini rejencev se je zelo dobro prilagodilo oz. vključilo v rejniško družino
- večina otrok je bila v rejništvo nameščena zaradi zanemarjanja in vzgojne nesposobnosti staršev, večina je bila nameščena v soglasju s starši
- največ otrok v rejništvu se bo po končanem rejništvu osamosvojilo, le za pet otrok se predvideva vrnitev v matično družino
- več kot polovica rejniških družin živi na podeželju, gmotne in stanovanjske razmere so ugodne
- tri četrtine rejnikov ima lastne otroke
- pri več kot polovici rejnikov je pripravljenost za sodelovanje s CSD velika, sodelovanje je manj uspešno predvsem pri rejnikih sorodnikih.

c) »Ali imajo rejniki do rejencev drugačen odnos kot do lastnih otrok?«, Anja Premzel, seminarska naloga na gimnaziji, 2002

V nalogi je zajela 24 rejniških družin in prišla do naslednjih ugotovitev:

- v večini rejniških družin je živel trenutno en rejeneec
- večina rejniških družin je imela v rejništvu že več otrok, za katere so povedala, da se jih je polovica osamosvojila, polovica se je vrnila v matično družino in so z večino otrok ohranili stike
- ena tretjina rejencev ima redne stike s starši, ena tretjina občasno, ostali pa redko ali nimajo stikov
- vpliv stikov otroka s starši ocenjujejo različno: 20% jih pravi, da dobro vplivajo na otroka, 32 % jih sprejema stike zaradi staršev, 20 % jih pove, da stiki negativno vplivajo na otroka
- rejnice v 52 % menijo, da so se otroci v enem mesecu vključili v njihovo družino, 16 % pove, da so se vključili v dveh mesecih, 21 % v pol leta in v 5 % se otrok ni vključil v novo družino.
- v 88 % so rejnice odgovorile,, da niso imele težav, da so otroka sprejele za »svojega«, 12 % jih je odgovorilo, da je trajalo nekaj časa, da je postal »njihov«
- ob prihodu otroka je v 80 % sodelovala vsa družina, v 12 % je pomagal mož, v 4 % so pomagali domači otroci i v 4% stari starši
- rejnice v 71 % poiščejo pomoč pri socialni delavki, pri učiteljih v 17 %
- 71 % rejnic ne potrebuje dodatne pomoči pri oskrbi in vzgoji otrok, 21 % bi

- želelo več sodelovanja s socialno delavko
- kaj jim pomeni dejstvo, da so rejnice, so odgovorile: 10 % pomeni pripadnost in pomembnost, 60 % jih s tem dela nekaj dobrega, 30 % ima možnost, da poskrbi za tuje otroke.

d) »Rejniška družina z vidika otrok rejnikov«, diplomska naloga, 1996, Petra Vajnberger

P. Vajnberger, z lastno izkušnjo domačega otroka rejnikov, je na podlagi desetih rejniških družin raziskovala reakcije rejnikovih otrok ob prihodu rejencev v njihovo družino reakcije, morebitne težave in komunikacijo ob tem.

Njene ugotovitve so naslednje:

- o odločanju za rejništvo se je večina staršev prej o tem pogovorila s svojimi otroci
- prva doživetja otrok ob prihodu rejencev v družino so bila različna: radovednost, ljubosumnost, veselje.
- razen enega otroka bi tudi sedaj vsi vzpodbudili svoje starše k odločitvi za rejništvo
- otroci rejnikov posvetijo veliko časa rejncem, večina rejencev ima svojo sobo, tisti, ki svojo sobo delijo z rejenci, se nad tem ne pritožujejo
- nekateri otroci rejnikov se udeležujejo rejniških srečanj CSD in Kluba rejniških družin
- večina otrok rejnikov si ne želi posebnih srečanj za otroke rejnikov
- večina otrok meni, da so z rejništvom največ sprememb doživeli rejenci.

P. Vajnberger svojo raziskavo zaključuje z mnenjem, da otroci rejnikov rejence lepo sprejemajo in je to zanje v glavnem pozitivna izkušnja. Nenadno povečanje družine in s tem povezane spremembe vlog in odnosov v družini zanje niso toliko moteče kot prilagajanje nenadni spremembi vzgojnega stila, ki ga začnejo rejniki izvajati v odnosu do rejencev in je običajno popustljivejši.

Zaključuje, da je za otroke rejnikov izkušnja z rejništvom nekaj posebnega in jim daje velike možnosti neposrednega socialnega učenja ter jim na osnovi doživljanja rejencev in njihovih usod izgrajuje potreben čut za sočloveka.

Rejniki se zavedajo, da predstavlja odločitev za rejništvo pomemben korak družine, ki prinese s seboj bistvene spremembe. Mnenje njihovih otrok je dejavnik, ki jim pri dokončni odločitvi za rejništvo veliko pomeni. Rejnice ne zanemarjajo dejstva, da jih rejenci vsaj v začetku potrebujejo bolj kot njihovi otroci, ki so v tem času lahko tudi nekoliko odrinjeni. Kljub vsemu večina rejniških družin začetno ljubosumje premaga s primerno komunikacijo.

e) »Uspešnost nekdanjih rejencev Centra za socialno delo Maribor«, Damijana Fojtl, Marinka Dobrajc,diplomska naloga, 2001

Socialni delavki sta ugotavljali uspešnost rejništva na vzorcu 32 rejencev in rejenk od pet do 8 let po ukinitvi rejništva, stare od 22 do 31 let. Ugotovitve sta obdelali v treh sklopih:

1. kvaliteta življenja

Upoštevali sta pridobljeno izobrazbo, zaposlitev, vir dohodka, stanovanjsko situacijo in premoženje.

Izobrazbena struktura je zadovoljiva: 53 % jih ima poklicno izobrazbo, 13 % srednjo šolo, 3 % višjo šolo, 3 % fakulteto, 19 % nižje poklicno usposabljanje in 9 % OŠ.

Glede zaposlitve so podatki naslednji: 91 % je zaposlenih (redno, priložnostno, podjetniki), 9% je brez zaposlitve.

Stanovanjska situacija nekdanjih rejencev je slabša: 16% ima trajno rešeno stanovanjsko vprašanje, ostali so brez lastnega stanovanja (najemniki, podnajemniki), 44% jih živi pri rejnikih.

2. integracija v okolje

Vsi bivši rejenci so odgovorili, da imajo dobre oz. zelo dobre odnose z ljudmi.

Kako so zadovoljni s svojim življenjem, so odgovorili: 12 % nezadovoljnih, 41 zadovoljnih, 25% zelo zadovoljnih, 22% ni podalo lastne ocene.

Nekdanji rejenci imajo stike v največji meri z rejniki, nato s starši in drugimi sorodniki, s sorodniki rejnikov, družijo se s prijatelji, znanci, sodelavci, sosedi. Le pri enem je bilo stanje zaskrbljujoče, saj je zaradi invalidnosti doživeljal osamljenost in socialno izključenost, pomaga mu le nekdanja rejnica. Nobeden od obravnavane skupine ni storil kaznivega dejanja.

Glede vrednot v življenju so izrazili, da jim največ pomeni zdravje in ljubezen, na drugem mestu je družina, potem služba, otroci, denar, premoženje, izobrazba, prijatelji.

3. doživljanje rejništva

Ugotovili sta, da je več kot polovica nekdanjih rejencev zadovoljnih oz. zelo zadovoljnih z bivanjem v rejniški družini, 88 % jih ima z rejniki redne stike. Polovica vprašanih je navedla, da niso nikdar imeli slabih občutkov, ker so bili rejenci; nekaj jih je takšne občutke imelo prej, pa jih sedaj nimajo več, eden je navedel, da jih ima pogosto.

Kako sprejemajo dejstvo, da so bili rejenci, so najpogosteje odgovorili, da so to sprejeli kot del svoje realnosti in da tega ne prikrivajo v okolju, kjer sedaj živijo.

Raziskavo sta sodelavki zaključili z naslednjimi ugotovitvami:

- na področju kvalitete življenja jih je tri četrtine uspešnih ali zelo uspešnih (imajo poklic, so zaposleni, imajo lasten dohodek)
- na področju integracije v okolje sta ugotovili, da so dobro vraščeni v okolje, ne doživljajo izolacije ali izključenosti
- dejstvo, da so preživeli več let v rejniški družini, jim ne pomeni primanjkljaja, primerno so opremljeni za življenje in imajo ljudi, na katere se lahko obrnejo za pomoč.

Ugotavljam, da je rejništvo področje, ki je velikokrat obravnavano predvsem v diplomskih nalogah. Tudi na naš center se velikokrat obračajo študentke za podatke pri izdelavi diplomske naloge, ki pa jih težko posredujemo, saj bi zaradi velikega števila rejniških družin in otrok v rejništvu ob tem morali narediti kar obširno raziskavo.

Iz pregledanih raziskav ugotavljam, da je rejništvo ena izmed dobrih izbir za otroka, če delamo s celotnim rejniškim sistemom. Po končanem rejništvu na

področju Centra za socialno delo Maribor je več kot polovica nekdanjih rejencev zadovoljnih oz. zelo zadovoljnih z bivanjem v rejniški družini in večina nekdanjih rejencev ima redne stike z rejniško družino. Z vidika domačih otrok rejnikov pa diplomatka v nalogi ugotavlja, da se je večina staršev na področju Maribora pred sprejemom otroka v rejništvo o tem pogovorila s svojimi otroci, da so domači otroci sodelovali pri sprejemu otroka v njihovo družino in tudi kasneje precej časa posvetili rejencem.

1.2 SKUPINSKO DELO

1.2.1 Definicija in pojem skupin

Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeljuje skupino kot več ljudi, ki jih nekaj povezuje ali druži (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1995). Iz te opredelitve izhaja, da skupine temeljijo na njihovem socialnem kontekstu. Ljudje smo tisti, ki ustvarjamo realno dogajanje in povezujemo objekte v neko celoto, se pravi v skupino. Zato vidik socialnosti zajema bistvo vsega dogajanja v skupini.

V skladu s tem je definicija, ki pojasnjuje socialno obnašanje, usmerjena na razlikovanje skupine od prostega druženja prijateljskih združb. Skupinsko delovanje pomeni, da »so vsi člani skupine v interakciji drug z drugim. Delijo si splošen cilj in skupne norme, ki dajejo usmeritev in omejitve v njihovi aktivnosti. Prav tako razvijajo niz vlog in medsebojne interakcije, ki jih loči od ostalih skupin (Douglas, 1976:5).

Podobno definicijo podaja tudi Davies:«Skupina je skupek treh ali več posameznikov, ki pričakujejo snidenje. Med njimi so možne relacije od osebe do osebe, direktno (verbalno ali neverbalno), preko vsakega posameznika. Imajo nekatere skupne interese in/ali namene, nek občutek skupne identitete in vzajemno delovanje medsebojne odvisnosti.» (Davies, 1975:22).

Ali drugače: » V psihološkem smislu je skupek ljudi skupina, če je nastala na osnovi cilja, ki jih povezuje sistemska ali skupna aktivnost. To pomeni, da skupina deluje kot sistem, kjer se elementi vzajemno povezujejo.« (Gahagan, 1987:103).

Koncept dogajanja v skupinah je dinamičen, kot obstajajo različne vrste skupin. Imajo neke skupne značilnosti in se obenem razlikujejo druga od druge, pa vendar funkcionirajo primarno občečloveško. Zadovoljevale naj bi potrebe ljudi, bodisi fizične bodisi čustvene, odvisno od tipa skupine, in vodile posameznika k samostojnosti oz. ga pripeljale do stanja, ko lahko skrbi sam zase.

V socialnem kontekstu so čustvene potrebe nekako bolj pomembne, predvsem, ker je človek vedno živel kot socialno naravnano bitje (Freud, 1987). Človek pa izmed fizičnih potreb potrebuje tudi fizično varnost. Ta mu je v daljni preteklosti služila za preživetje v naravi, v moderni družbi pa se kaže v obliki eksistencialne varnosti. Poleg tega moramo upoštevati tudi prispevek humanizma, ki nasprotuje egocentrični paradigmi in jo hkrati dopolnjuje, ko trdi, da se človek uresničuje »še v njegovi zmožnosti, da prezre samega sebe, da pozabi nase, v predanosti ljubljenu človeku, šele potem je popolnoma on sam« (Frankl v Lukas, 1993:6-7) To mu daje človečnost in smisel za življenje.

Smisel je tisto, kar naj bi v skupinah akumulirali, tako da se lahko porazdeli med udeležence oz. člane skupine. Povezuje se s potrebami, ki jih skupine zadovoljujejo. Vendar smisel vsebuje več kot potrebe in ni na ravni golega zadovoljevanja potreb, temveč dela skupinsko delovanje in dogajanje vredno in utemeljeno. Je produkt vseh vrednot človeškega delovanja in bioloških potencialov človeka.

1.2.2 Primarna skupinska povezovanja in družinske skupine

»Družinska skupina je prvi socialni sistem, v katerem otrok živi in ki s svojimi zmožnostmi vpliva na osebnost otroka v vseh fazah njegovega razvoja« (Čačinovič-Vogrinič, 1986:23). To se najbolj odraža v primarni družinski skupini, kjer uvidimo kontinuiteto posameznika, družine in nenazadnje tudi skupine.

Nihče od nas se v svojem življenju ne more izogniti skupinskemu povezovanju. Tisti, ki to poskušajo, so kot ljudje že vnaprej obsojeni na propad, saj je življenje izkušnja skupnega delovanja. Družinska skupina je pediestal osebnostne rasti in izkušenj, izpolnitve ali propadanja, bolezni ali zdravja (Ackermann, 1966). Lahko je na eni strani spodbuda, ki doprinese k vzorcem zadovoljujočega življenja in metropola pozitivnih izkušenj ali nasprotno, kraj, kjer se kopičijo nezadovoljstvo, obup in degradacija. Družinske skupine so po svoji naravi in strukturi zelo različne.

V družinski skupini naj bi se posameznik naučil biti človek in načina, kako živeti v svetu. Sprva je nebogljen, povsem odvisen od staršev (ali enega

starša, drugih sorodnikov, rejnikov...), nato pa si preko identifikacije z njimi oz. pomembnimi drugimi izoblikuje lastno identiteto. Pomembni drugi določajo sestavine otrokove identitete. To je primarna socializacija, saj so podatki o svetu, v katerem otrok živi, prvotni. Otrok internalizira značilnosti okolja, v katerem živi, še zlasti staršev. To je osnova za življenje, zato je lahko toliko bolj usodna za človekov razvoj v primeru, če so vplivi degradirajoči. Iz te temeljne skupnosti se oblikuje tudi občutek za pripadnost sekundarnim skupinam.

Na družinsko skupino lahko gledamo kot na sistem, ko razlagamo vedenje posameznika v sklopu interakcije med sistemom posameznika in sistemom okolja, ki ga posameznik ponotranji. Interakcije med njim in okoljem se vseskozi izmenjujejo, pri čemer se oblikuje duševnost posameznika. Temeljni poudarek je na socialnih interakcijah oz. družinski skupini.

»Razvoj in struktura osebnosti sta rezultat trajnega dialektičnega procesa povezovanja interpsihične socialne interakcije z intrapsihičnim dogajanjem v posameznikovi duševnosti; intrapsihično dogajanje je nadaljevanje in ponotranjanje interpsihične socialne interakcije.« (Čačinovič-Vogrinčič, 1992:85). Zato se v socialnih povezavah, kot je družinska skupina, kopičijo izkušnje za vključevanje posameznikov v nadaljnje sisteme, ki jim pripada.

Pri razumevanju dinamike vseh skupin, tako sorodstvenih, ki so naključno formirane (družina), kot formiranih na osnovi voljne komponente (na primer prijateljske skupine, skupine za samopomoč), je zaradi neke skupne akcije pomembno, da upoštevamo paradigmo sistemov. Opozarja nas na to, da pripadamo različnim sistemom, ki vplivajo na nas, kot tudi mi vplivamo nanje. Med njimi se prepletajo interakcije, ki jih določajo vloge in pravila sistemov.

Vendar je vsak član sistema svojevrsten. Pri vsakem se kaže vpliv drugih članov. Člani družine se preko projekcijske identifikacije pogojujejo, dopolnjujejo v svojem mišljenju, čutenju in delovanju (Gostečnik, 1998).

Družina je namreč prvo okolje, kjer se preko članov družine oblikujejo posameznikove emocionalne vsebine. Ko ta posameznik kasneje vstopa v različne skupine, ima osnovan značaj, ki se v teh novih skupinah postopoma spreminja (Ackermann, 1966).

Če je posameznik že v primarni družinski skupini doživel travme in ni našel podpore in mesta v družini, je velika verjetnost, da se bo težje vključeval v različne skupinske oblike, kot posameznik s pozitivnimi izkušnjami.

Za večino ljudi je biti v skupini težje kot z eno osebo. To se povezuje zlasti z nezavednim, ki se v sekundarnih skupinskih povezovanjih lahko aktivira. Ker ima v teh skupinah posameznik manj kontrole in vpliva, lahko pade v iracionalno obnašanje. Sprožijo se obrambni mehanizmi, ki so jih ti posamezniki uporabljali v otroštvu (Randall in Southgate, 1988). Na to v skupinah za samopomoč nismo pozorni, saj se ne osredotočimo na patološke elemente. V ospredju so posameznikove zmožnosti in ne »simptomi«. Vendar se ljudje kljub temu povezujemo v družinske, primarne skupine in v umetno formirane skupine. Med njimi tečejo emocionalne interakcije. Pri tem je pomembno doživljanje. Je glavni segment emocionalnega razvoja in vpliva na vse osebne lastnosti, zlasti identiteto, ki pomeni rezultat vseh identifikacijskih procesov. Ima osrednjo vlogo v skupinah za samopomoč, kjer poteka svojevrstna dinamika, ko se člani skupine med seboj identificirajo.

1.2.3 Skupine za samopomoč kot oblika skupinskega povezovanja

Ko govorimo o samopomoči, najprej pomislimo na pomoč samemu sebi, kar navsezadnje tudi je, vendar pojem vključuje širši kontekst. Pomoč drugim je tudi pomoč sebi, vendar vsakršna pomoč ni samopomoč.

»V doktrini socialnega dela je samopomoč skrajni cilj strokovnih prizadevanj. Socialni delavec naj bi človeku pomagal toliko in tako, da bi si najprej lahko sam pomagal. To je znano načelo »pomoč za samopomoč«, ki ga ne gre razumeti kot samopomoč izoliranega individuuma, kot avtistično stanje neodvisnega posameznika brez potrebe po drugem človeku.« (Mesec in Flaker, 1986:11). Razumeli naj bi ga tako, da strokovnjaki pomagajo tako, da vplivajo na uporabnike v njihovem življenjskem okolju ali v socialni mreži z namenom, da bi lahko potem sami uravnavali svoje odnose in na osnovi tega sami pomagali sebi in bližnjim.

Skupine delujejo kot življenjsko okolje, v katerem je pglavitna vloga v podpori članov, spreminjanju njihovih naravnosti, v medosebnih odnosih in

zmožnosti, da uspešno uredijo odnose s svojim okoljem (Norten, 1069). Cilj je v bistvu osamosvojitve od drugih, usmerjanje na lastne zmožnosti in samozadostnost v psihičnem delovanju.

Vsak človek ima v sebi socialno imunske zmožnosti. Pomagajo nam preživeti s pomočjo samoohranitvenega nagona ali nagona po skupinskem povezovanju. Sproži se takrat, ko je človek v dejanski nevarnosti, ko je ogroženo naše življenje, ali subjektivni, ko je ogrožena naša psihična integriteta.

Vsaka sprememba lahko sproži težnjo po ohranitvi. Z vidika socialnopsiholoških teoretikov bi jo lahko imenovali kot homeostazo, ki teži k ohranjanju sistema. Zato samopomoč deluje po principu homeostaze. Gre za to, da se pri odstopanju od družbenosti, od uveljavljenega načina življenja oz. družbenih norm aktivira povratna zveza, ki uravnava napetost in nastopi težnja po vzpostavitvi ravnovesja. Kot pri samopomoči, kjer smo pripravljeni pomagati takrat, ko nastopijo nepredvidene težave in je sprožen naš občutek za pomoč – predvsem zato, da izravnamo napetost, ki je nastala v okolju (Čačinovič- Vogrinčič, 1992, Watzlawick, 1987).

Ob tem se sprožijo naravni vzratni in povratni vzgibi za ohranitev, napredek in pomoč v kriznih situacijah. Kot pravi Ramovš, je tudi na socialnem področju naravni imunski sistem, ki skrbi za reševanje socialnih zagat in za krepitev socialnih zmožnosti posameznika in skupin, katerim pripada. Ta dva imunska vzgiba sta samopomoč in dobrotelost, pri čemer je , kar se tiče recipročnosti, pomembnejša samopomoč (Ramovš, 1995).

Pojem skupine za samopomoč je podoben pojmu skupine podpore («support groups»), saj s tem, ko v skupinah za samopomoč nudimo pomoč njenim članom, nudimo tudi podporo. Skupine podpore so lahko skupine za samopomoč ali skupine, ki vključujejo profesionalne voditelje. Podpora opravlja svojo nenadomestljivo vlogo, ko se posameznik sooča z bolečimi težavami in potrebuje potrditev, da obstaja kot subjekt. Pri tem je najbolj učinkovito, da pomaga in da podporo tisti, ki ima podoben izkušnje in težave. Tisti, ki tega ne doživijo, ne morejo razumeti tega edinstvenega problema (Vinogradov in Yalom, 1989). Zato tudi ne morejo učinkovito pomagati in spremeniti negativne vidike situacije. Na tem temelji enakopravnost v skupinah za samopomoč.

1.2.4 Značilnosti skupin za samopomoč

Sodobne skupine za samopomoč so skupek osebno povezanih ljudi, ki štejejo od dveh do trideset članov. Temeljijo na samoiniciativi, na osnovi skupne potrebe, težave ali stiske. To je sodobna oblika, ki ne temelji na sorodstveni ravni, ampak na povezovanju skupnih ciljev. Ljudje se v teh skupinah počutijo in delujejo kot enkratne osebe. Organizacijska oblika je pestra, nestabilna in neformalna. Dejavnosti so usmerjene večinoma navznoter, saj sodelovanje strokovnjakov ni prvenstveno (Ramovš, 1992).

Njihov nastanek je pogojen s skoraj ničelnimi finančnimi stroški in vrstniškimi vplivom («peer influence») njenih članov. Tako lahko rečemo, da skupine za samopomoč temeljijo na enakosti, ki je nastavek za identifikacijo. Homogenost prinaša pozitiven vpliv oz. naj bi ga, tako da se člani pri tem več naučijo (Flores, 1997), zato lahko bolje funkcionirajo v skupini ali izven nje. Tudi s pomočjo samokontrole posameznika, ki mu jo člani skupine za samopomoč pomagajo utrjevati.

Dejavnosti skupin za samopomoč potekajo praviloma znotraj skupin tako, da ne vključujejo sodelovanja družinskih članov teh skupin, temveč temeljijo na članih skupine. Le-ti se angažirajo kot samostojni subjekti, s tem, da premagajo neko težavo, stisko, morda potrebo, vendar tako, kot sami želijo. Potrebe njihovih družinskih članov niso vključene, čeprav dostikrat posledično s svojo dejavnostjo vplivajo na družinske člane in nasploh na socialno mrežo. Tudi skupina za samopomoč deluje kot nekakšna socialna mreža, ker je poudarek na socialno psihičnih potrebah, ki se jih posameznik sam nauči prilagajati samostojnemu načinu življenja.

V skupine za samopomoč se vključuje posameznik kot socialno naravnano bitje, ki ima predispozicije za skupno premagovanje težav s pomočjo samoohranitvenega nagona. S tem, ko se vključuje v skupinsko dinamiko, preizkuša svoje socialne sposobnosti, ki jih lahko prenese v lastno socialno okolje. Nastajajo interakcije med primarnimi in sekundarnimi skupinami in njihovimi značilnostmi, čeprav je vpliv primarnih skupin oz. družinskih skupin na sekundarna skupinska povezovanja večji in izrazitejši. Posameznik se socializira najprej za družino in nato za družbo (Čačinovič-Vogrinčič, 1998).

Izkušnje iz prvotne socialne mreže oz. družine se prenesejo v skupinsko dinamiko in dajo pečat vsem aktivnostim. Vrši se tudi obraten proces, ko skupine za samopomoč vplivajo na procese v družinski dinamiki. Gre za prepletanje različnih vidikov življenja posameznikov, ki so vključeni v takšne skupine. Cilj je v samopomoči.

V samopomoči na osnovi vzajemnosti je bistvo oz. glavna značilnost skupin za samopomoč. Gre za skupno ustvarjanje storitev in novih programov.

»Problem, ki ga rešujejo, jih neposredno zadeva in je izražen kot njihova manifestna potreba.« (Mesec in Flaker, 1986:14)

V skupinah za samopomoč se osredotočimo na manifestne oz. jasno izražene značilnosti posameznikov v nasprotju z latentnimi. Pri tem ne ugotavljamo, kaj je v ozadju problemov, večinoma tudi ne interpretiramo, ampak se usmerjamo na realne cilje, ki jih lahko dosežemo. V ospredju se posameznikove zmožnosti delovanja v vsakdanjem življenju.

Če se posamezniki vključijo v skupino za samopomoč na osnovi lastne želje, ne na osnovi prisile drugih, kar tudi ni v skladu s principom samopomoči, s tem težijo k izboljšanju kvalitete življenja in k spremembi obstoječega stanja. Če so vključeni prostovoljno, imajo motivacijo za proces. Služi jo+im kot gonilo osebne razvoja. Izraža se kot energija, ki jo član uporablja pri skupinskih procesih, da uresniči svoje zmožnosti.

Tu bodimo pozorni zlasti na dvoje. Prvič na skupinske procese v skupinah za samopomoč, ki potekajo znotraj samih srečanj skupine. Ta dinamika je lahko zelo različna in kljub temu je lahko oceniti, ali je konstruktivna ali ne. Pomembno je videti, kaj se v skupinah dogaja. Pri tem se uporabniki na skupini počutijo različno. Lahko jim nudi zadovoljstvo ali jim je v breme.

Drug dejavnik, ki se povezuje s funkcijami skupin za samopomoč, je kvaliteta življenja. Je posledica skupinskih procesov in psihičnega dožemanja. Vplivajo lahko na življenje posameznika v celoti in s tem posledično na učinkovitost teh skupin. Ali imajo skupinski procesi kaj opraviti z dožemanjem smisla v celotnem kontekstu življenja, je odvisno od mnogih dejavnikov, predvsem od kvalitete skupin za samopomoč.

Kvaliteta se odraža na različne načine in je odvisna tudi od tega, na katere vidike v skupinskem dogajanju so voditelji skupin pozorni.

Usmerjeni so lahko na:

- skupinski proces, kjer smo osredotočeni na dinamizme v skupinskem dogajanju,
- medosebni proces znotraj skupine, pri katerem smo pozorni na medčloveške odnose oz. relacije,
- notranji proces posameznih članov, ko ugotavljamo intrasubjektivno stanje in proces oz. spreminjanje psihičnih lastnosti (Flores, 1997)

Tako je dogajanje na skupini prvenstveno, pečat, ki ga daje le-ta na kakovost celotnega življenja posameznika, pa je dopolnilno, saj skupinsko dogajanje pusti posledice v vsakdanjem življenju.

1.2.5 Funkcioniranje skupin za samopomoč

Skupine za samopomoč so osnovane na prepričanju, da člani skupine nudijo učinkovito podporo drug drugemu. Združujejo se zaradi skupnega problema ali težave. Med seboj so enakopravni in imajo skupen status v družbi.

Pomembna funkcija skupin za samopomoč je, da krepijo sposobnosti lastne osebnosti in da člani skupine v življenju nekaj naredijo. Za to potrebujejo čustveno oporo in občutek varnosti, ki ga lahko dosežejo s socialnim zbliževanjem. Tisti, ki so v tem primeru deležni samopomoči in jo soustvarjajo, so drugačni, zaradi tega se pravzaprav združujejo v skupine za samopomoč. S tem želijo obogatiti socialne stike in pomagati sebi. Zaradi preteklih težav (drugačnosti) čutijo potrebo po učinkoviti socialni mreži, ki je v njihovem primeru dostikrat okrnjena ali drugačna, kot so običajni medčloveški stiki.

Sedaj imajo možnost, da na novo vzpostavijo socialne stike, neko stalno skupino ljudi, ki bo funkcionirala kot socialna mreža. Lahko je edina vez, ki posamezniku nudi povezavo z zunanjim svetom, družbo ali dopolnilo družinskim odnosom. Tu je nešteto možnosti, kaj posamezniku skupina pomeni in kakšni razlogi obstajajo za vključevanje. Skupine funkcionirajo raznovrstno glede na pomembnost njenim članom.

Kljub temu obstajajo nekatere stalne funkcije pomoči v skupini, med katerimi so najpomembnejše:

- a) čustvena opora
- b) vzorniki
- c) skupna miselnost
- d) možnost pomagati drugim
- e) druženje
- f) občutek lastnega nadzora in obvladovanja (Lamovec, 1995:230)

Kadar so člani skupine za samopomoč v stiski, se lahko zaupajo ostalim članom skupine. Ker naj bi bilo vzdušje v skupinah zaupno, brez izkoriščanja informacij v škodo članom skupine, kar je tudi eno izmed pravil skupin za samopomoč, lahko člani spregovorijo o svojih stiskah in težavah brez strahu, da bi jih kdo zavrnil. Sicer se to hipotetično lahko zgodi, vendar ker imajo člani skupine skupen problem ali skupen status v družbi, je večja možnost, da jih bo skupina sprejela in nudila oporo v najtežjih trenutkih, kot obratno.

Če se nastale težave skladajo s težavami drugih, se tak posameznik ne bo počutil slabo, saj se ima v takem primeru možnost učiti na težavah drugih. Lažje je razumeti druge, če razumeš sebe in obratno.

Dostikrat se na skupini pojavi kdo, ki je težave v večji meri že premagal. Ostali člani skupine se po njem lahko zgledujejo. Služi kot vzornik, s katerim se člani skupine, ki so na nižji stopnji reševanja problemov, identificirajo in prevzamejo že utečene strategije ravnanja.

Poleg tega skupina za samopomoč nudi možnost, da posameznik opazuje, kako drugi vidijo njegovo obnašanje, predvsem s pomočjo povratnih sporočil in tako lahko korigirajo ravnanje v zaželeni smeri. Pri tem bi naj imeli čustveno oporo. Posamezniki, ki imajo enakovredne težave, se zaradi svoje stiske še dodatno angažirajo, saj s tem, ko rešujejo težave drugih, potrjujejo sebe.

V skupinah za samopomoč obstaja tudi zakonitost, da se vsak član skupine trudi narediti dober vtis o sebi z namenom, da ga drugi sprejmejo v skupino. Vsak želi pripadati skupini, pri čemer naraste zavest o sebi oz. socialna identiteta.

Socialna identiteta nastane preko procesa uveljavljanja v skupini. Skupina lahko člana zavrne ali sprejme, zato posameznik čuti nujnost, da se obnaša po normah in pravilih skupine. Sčasoma bo posameznik te norme nezavedno internaliziral, saj teži k pripadnosti v skupini, ki je močnejša od vrednot, ki jih je imel posameznik pred vstopom v skupino. Skupne norme in pravila se razvijajo preko identifikacije med člani skupine.

1.2.6 Začetek sodobne vede o skupini in medčloveških odnosih

Jakob Levy Moreno (1899-1974) je med sodobnimi psihosocialnimi misleci in psihoterapevtskimi avtorji prvi odkril skupino kot ledino za pomembno raziskovanje, kot obetavno polje za izboljševanje kakovosti življenja in kot prostor za pomoč nalomljenemu človeku. V svojem teoretičnem pristopu in v praksi je uspešno lovil ravnotežja med človekom kot posameznikom in skupino. Zanj je skupina prostor srečanja ljudi, ko si v temelju svoje narave skupinska bitja (Ramovš, 2000).

Glavna Morenova spoznanja in usmeritve je J.Ramovš (Ramovš, 2000) povzel v naslednjih točkah:

- a) Njegovo izhodišče je vedno odkrivanje in spodbujanje zdravih sil v človeku, ki jih ima slehernik.
- b) Primerno ozračje za odkrivanje in razvoj zdravih sil v človeku je spontanost.
- c) V ozračju spontanosti delujejo človekove zdrave sile ustvarjalno.
- d) Človek je po svoji naravi skupinsko bitje in temeljnega pomena za kakovost življenja so medčloveški odnosi. V njih deluje človek po svojih različnih vlogah. Za osebno in medčloveško ravnovesje mora človek prakticirati dovolj različnih vlog. Temeljno okolje za razvoj človekovih zdravih sil so torej dobre skupine.
- e) Medčloveške razmere v skupini so odvisne predvsem od razporeditve vlog v skladu z nezavednim in zavednim medsebojnim čutenjem oz. občutenjem članov.
- f) Strukturo in vsebino medčloveških povezav v skupini je možno ugotavljati in meriti s sociometrijo. To daje bistveno boljše možnosti za kakovostne odnose in razmerja za vse udeležence, kakor če razvoj skupine prepuščamo naključju.

- g) Prvinska oblika človeškega izražanja je akcija, zato ima spontano dramsko uprizorjanje lastnega življenja veliko terapevtsko in oblikovalno moč.
- h) Vredno je delati z ljudmi, o katerih vlada mnenje, da so »nevredni spoštovanja« in so postavljeni na rob družbe. Psihodramske izkušnje kažejo, da si povrnejo človeško dostojanstvo.

1.2.7 Skupina je konstitutivna sestavina človeka

J. Ramovš (Ramovš, 2000) pravi, da v antropologiji govorijo o šestdimenzionalnem modelu celostne podobe človeka. Človek je nedeljiva celota, ki jo sestavlja šest razsežnosti-

- biofizikalna ali telesna razsežnost
- psihična ali duševna
- noogena ali duhovna
- medčloveška družbena razsežnost
- zgodovinsko kulturna razsežnost
- eksistencialna ali bivanjska razsežnost

V tej celostni podobi človeka zajema četrta razsežnost medčloveško družbeni vidik. Medčloveškost se konkretno izraža predvsem v človekovi včlenjenosti v različne temeljne in drugotne skupine, od rodne družine prek prijateljskih združb do lastne družine, od šolske prek razvedrilne do delovne skupine.

Ramovš nadalje ugotavlja, **kdo in kaj je človek kot skupinsko bitje** in sicer:

a) *Človek je skupinsko bitje na biofizikalnem ali telesnem področju.*

Spočet je v skupinskem odnosu človeškega para, po spočetju se nepogrešljiva povezanost človeka z drugimi ljudmi v skupinah nadaljuje do smrti. Človek je od svojega spočetja do smrti vtkan v skupinsko povezanost s soljudmi.

b) *Človek je skupinsko bitje na psihičnem ali duševnem področju.*

Otrok in mati sta tesno povezana že od spočetja naprej. Psihoanaliza in druge psihologije ugotavljajo povezanost otrokovega čustvenega življenja in razvoja od njegovih najbližjih ter od vzdušja v rodni družini; to dejstvo poudarjajo kot nekaj skorajda življenjsko usodnega. Nato je človek vse življenje čustveno, intelektualno, vedenjsko in na vseh nivojih duševnega življenja

tesno povezan s soljudmi v skupinah, ki jim pripada: v urejenih medčloveških odnosih je v povsem zdravem smislu duševno odvisen od njih, drugi pa od njega.

c) Človek je skupinsko bitje v noogeni ali duhovni razsežnosti

Njegova osebna svoboda in odgovornost se dolga leta nevidno razvijata v medčloveškem sožitju z najbližjimi. Človek prepoznava samega sebe v ogledalu narave in v opazovanju samega sebe, toda do zadnje globine se prepozna samo v ogledalu obraza najbližjega. Odločilni koraki do človeškega samouresničevanja vodijo po stopnicah usklajevanja medsebojnega sožitja svobodnih ljudi v vsakdanjih življenjskih skupinah: partnerski, družinski in delovni. Kolikor je torej človek po svojem samoprepoznavanju, svobodi in odgovornosti duhovno bitje, to postaja in ostaja v neločljivi skupinski povezavi s soljudmi.

d) Da je človek skupinsko bitje se verjetno najbolj kaže v njegovi

zgodovinski kulturi ali razvojni razsežnosti, saj se konzerviranih razvojnih izkušenj in spoznanj, ki so jih ljudje ustvarili v milijonih let, nauči od drugih in prek drugih ljudi v družini in drugih skupina, ki jim pripada. Človekovo sodelovanje se dogaja v edino družinskih, delovnih, razvedrilnih in drugih skupinah, ki jim pripada.

e) Tudi v eksistencialni razsežnosti je človek skupinsko bitje.

Človekovo doživljanje smisla posameznega trenutka ali posamezne situacije, posameznih razdobij v njegovem življenju ter življenja kot celote, pa tudi doživljanje smisla zgodovine in celotne resničnosti nasploh, je bistveno povezano z njegovim skupinskim sožitjem z drugimi ljudmi.

Antropološka analiza po J. Ramovšu torej pokaže, da je človek odnosno, medčloveško, socialno – to je skupinsko bitje v vseh svojih razsežnostih. Medčloveško sožitje ni ena od možnosti človeškega bivanja, ampak njegov nujni pogoj.

Kakor vsaka človeška značilnost, se tudi ta lahko razvija v zdravo ali v bolno cirkularnost medsebojnega vplivanja ljudi v skupini. O zdravi odnosni cirkularnosti v skupini pravi ljudska modrost, da »lepa beseda lepo mesto najde«, sodobna psihološka spoznanja pa jo potrjujejo, ko poudarjajo

pomembnost pozitivnega mišljenja. Tako pozitivne kakor negativne človekove misli, besede in dejanja so sporočilo, ki pridejo v druge ljudi v skupini, te nekaj napravijo in se krožno vračajo. Skupinska cirkularnost v medčloveških odnosih je podobna dolivanju in odlivanju vode v vezni posodi: nivo se dviga ali pada v vseh njenih krakih.

Tako v skupini vsakdo sleherni trenutek s tem, kar misli, govori in dela, oblikuje druge – to je celotno skupino, prek nje pa vzvratno samega sebe.

1.2.8 Skupinsko delo in njegovo mesto v prehodni postmoderni družbi

Po Ramovšu (Ramovš, 2000) moramo, ko govorimo o sodobnem skupinskem delu, v njegovem generičnem ozadju gledati družino kot temeljno naravno skupino.

Vse številne vrste današnjih skupin uresničujejo eno ali več značilnosti družin v razvojni zgodovini človeštva.

Te značilnosti so naslednje:

- a) **globoka čustvena povezanost med člani, ki daje občutek doma ali pripadnosti** in iz tega izvirajoča skupinska zavest – bodisi na krvnih temeljih, odnosnih splethih med vzgojo, skupnim delom ali v drugi odnosni situaciji;
- b) **neposredna občevanja med člani;**
- c) sorazmerno trajna in kontinuirana celovitost sistema, ki **daje občutek varnosti;**
- d) **lastni cilji, vrednote in norme** (kultura);
- e) **lastna struktura vlog**, dejavnosti in položajev za posamezne člane.

Osnovni namen in smisel skupinskega dela je lahko dvojen:

- a) nadomestni – s skupinskim delom naredimo primerno socialno okolje za uresničevanje neke socialne vrednote, ki so jo ljudje uresničevali v krvnih (družina, sorodstvo) in krajevnih (sosedstvo, prijateljstvo) temeljnih skupinah, ali pa socialno učilnico, v kateri se člani skupine intenzivno usposablajo za (samo)uresničevanje te vrednote v svojih vsakdanjih življenjskih skupinah.
- b) uvajalni – med skupinskim dogajanjem se člani med seboj tako zblížajo in človeško ujamejo, da postanejo nova temeljna prijateljska ali delovna skupina.

Zato so **področja sodobnega skupinskega dela** ista, kakor so področja človekovega življenja in sožitja. Glavna so:

- a) skupinsko delo pri vzgoji in oblikovanju osebnosti,
- b) skupinsko delo pri izobraževanju in usposabljanju za delo,
- c) skupinsko delo pri delovnem procesu in reševanju nalog,
- d) skupinsko delo pri oddihu, razvedrilu in zabavi,
- e) skupinsko delo pri reševanju človeških stisk in težav ter pri socialnem učenju ustrežnejšega življenjskega in sožitnega sloga (socialni terapiji),
- f) skupinsko delo pri pridobivanju, poglobljanju in izmenjavi verske izkušnje.

Skupinsko socialno delo je temeljna strokovna metoda, ki združuje prednosti obeh drugih velikih metod socialnega dela: delo s posameznikom in skupnostno delo. Skupina je še dovolj pregleden medčloveški sistem, da vsak član lahko ostaja ves čas enkrat in edinstven osebni posameznik v okrilju varnega vzdušja osebnega in zaupnega medčloveškega odnosa in komunikacije, kakor je to pri metodi dela s posameznikom. Z druge strani pa je v skupini tolikšno število ljudi, da mora biti razvita struktura vlog in organizacija. V skupini člani spontano pridobivajo izkušnje v različnih medčloveških odnosih in vlogah, podobno kakor v skupnosti, le na bolj miniaturni in pregledni način.

Zato je skupinsko delo nenadomestljivo za socialno urejanje, ko se mora človek, na primer zasvojenec, naučiti novega življenjskega sloga. Glede na povedana dejstva je razumljivo, da je metoda skupinskega dela tudi zahtevna: združuje delo s posameznikom in zahteve organiziranja skupnosti (Ramovš, 2000) .

1.2.9 Temeljni pojmi skupinskega dela

Za skupinsko delo je, tako kot za vse ostalo strokovno socialno delo, pomembna opredelitev pojmov, izbira jezikovnih izrazov ter njihova stabilna uporaba v strokovni praksi.

V nadaljevanju bom navedla glavne strokovne pojme s področja skupine in skupinskega dela, kot jih je opredelil J. Ramovš (Moreno, 2000).

Skupina je:

- določeno število ljudi,
- ki doživljajo medsebojno pripadnost oz. so med seboj povezani s skupinsko zavestjo,
- vsi neposredno med seboj občujejo,
- imajo določene cilje, vrednote in norme,
- imajo primerne dejavnosti, ki sestavljajo delovni program skupine,
- lastno strukturo vlog in položajev, ki izhaja iz tega.

Skupinsko delo je:

- namensko in premišljeno delo s skupino,
- ki želi bodisi zblížati v temeljno človeško skupino ali pa jim omogočati učenje nekega pomanjkljivega vidika za delo in sožitje v njihovih siceršnjih temeljnih skupinah, v osebni življenju ali v družbeni skupnosti,
- ima primeren program dejavnosti in vodenja, da doseže svoje cilje v določenem času.

Skupinska dinamika ima dva pomena in je:

- celotno dogajanje in življenjski utrip v neki skupini ali pa
- veda, ki preučuje zakonitosti dogajanja v skupinah.

Timsko delo je načrtno sodelovanje več delavcev ali strokovnjakov različnih strok, kjer vsak s svojim specifičnim deležem opravi določeno nalogo, prispevki vseh skupaj pa tvorijo celoto.

Trajna skupina je tista, ki ima trajne cilje in njena življenjska doba ni vnaprej določen rok prenehanja.

Začasna skupina ima cilje, ki so dosegljivi v določenem času, zato ima vnaprej določen rok prenehanja.

Odprta skupina je tista, v kateri imajo v vsakem trenutku njenega razvoja prost vstop novim članom.

Zaprta skupina je tista, ki v začetku zbere celotno število svojih članov in med razvojem ne sprejema več novih.

Terapevtska skupina ima osnovni cilj odnosno, osebnostno ali socialno urejanje, to je učenje ustreznega življenjskega in sožitnega sloga članov ter temu primeren delovni program.

Skupina za samopomoč je skupina, v kateri se zberejo ljudje zaradi skupne stiske ali potrebe in deluje kot demokratična ali tovariška skupina na temelju energije osnovnega socialnega imunskega vzgiba samopomoči.

Mala skupina šteje od enega do osem članov.

Srednja skupina šteje devet do osemnajst članov.

Velika skupina ima od devetnajst do dvaintrideset članov.

Voditelj vodi skupino pri skupinskem delu.

Člani so vse osebe, ki sestavljajo skupino. V skupini navadno nastopa vsak član s svojim osebnim imenom.

Vodenje je postopek organizacije in usmerjanja skupine pri skupinskem delu v smeri zastavljenih ciljev ter osebna odgovornost za delo in razvoj skupine. Različni slogi vodenja se med seboj razlikujejo po normah, občevanju med člani, po dejavnostih in drugih vidikih delovanja skupine.

1.2.10 Tipi vodenja skupine

Po načinu vodenja skupine je voditelj lahko (Bajzek, 1989):

a) avtokratski

je tisti voditelj, ki naloge skupini določa sam, jih sam kontrolira in pazi, kako se izvršujejo.

b) demokratični voditelj

pušča posameznikom svobodo, želi, da mu drugi sugerirajo, in vodi skupino tako, da sama prihaja do zaključkov, upošteva vsako mnenje in hoče doseči demokratičnost z udeležbo vseh članov skupine pri vseh važnih stvareh odločanja.

c) voditelj lases-fair

ali tisti, ki dopušča popolno individualno svobodo je nezainteresiran za stvar. Nima posebne iniciative za skupino, pusti, da vsak dela, kar hoče in meni, da se bo vse rešilo samo po sebi.

1.2.11 Kvalitete, ki jih mora imeti voditelj za funkcionalno vodenje

Vodenje je zelo kompleksen proces, v katerem se nenehno glede na sprejemljive okoliščine, spreminjajo deleži in intenziteta posameznih lastnosti konkretne osebe (Mayer, 2003).

Kvalitete, ki so pomembne za uspešno vodenje skupine (Bajzek, 1989) so:

a) inteligentnost je hitrost in ustreznost prilagajanja spremembam

Voditelj mora biti miselno prilagodljiv, da lahko sledi procesu medsebojnih odnosov in relacij med člani. Do krize skupin prihaja najprej zaradi medsebojnih odnosov. Voditelj mora slediti tem odnosom in jih reševati, ne da bi bil pri tem vsiljiv.

b) motivacija za uresničevanje ciljev skupine

Voditelj mora biti v povprečju bolj zainteresiran za naloge in cilje skupine, kot njeni ostali člani, ta motivacija mora biti tudi javno izražena v skupini.

c) sposobnost komuniciranja

je pomembna za voditelja skupine.

d) čut za odločanje in sprejemanje odgovornosti

Celo v najbolj demokratičnih skupinah pride do položaja, kjer mora voditelj sprejeti odgovornost za neke odločitve. Trdnost skupine se čuti tudi v trdnosti in odločnosti voditelja, kar pa ne pomeni, da bi moral biti voditelj nekak sodnik.

e) ustvarjalnost

voditelja je pomembna lastnost, saj mora biti sposoben dati alternativne rešitve, spodbude in nove predloge.

f) pravičen in fair voditelj

Do vseh članov mora postopati enako, čeprav so si različni. Kontrolirati mora svoja čustva in ne kazati do enega večje simpatije kot ko drugega. Biti mora zmožen kontrolirati se, da je enak do vseh in da ne manipulira s člani skupine.

1.2.12 Skupinska dinamika

Randall in Southgate (1988) pravita , da je začetek vsakega odnosa, bodisi med dvema človekoma bodisi v skupini ali organizaciji je želja. Prvo vprašanje, ki si ga postavimo, ko imamo pred seboj skupino, je – kaj si člani želijo?

Ammon pa v svojem prispevku Delo, skupina, družba pravi, da z dogovarjanjem o skupnih nalogah člani lahko drug drugemu dajejo socialno energijo. Socialna energija nastaja med ljudmi, če resno jemljejo drug drugega, če upoštevajo potrebe vsakega in če se ob teh zahtevah dalje razvijajo (Ammon, 1988).

Po Brocherju si skupinska dinamika ne prizadeva načrtno spreminjati vedenja na podlagi teoretičnih idealov, ampak se njene metode usmerjajo k samoosveščanju človeka (Brocher, 1972).

Notranja dinamika skupine poteka po Brocherju (1972) na dveh ravneh:

1. Zaznavna dinamika vedenja posameznih članov skupine in odnosov do vodje, ki jo pogosto primerjamo z razvojnimi stopnjami človeka, to je površinska neposredno vidna stran te dinamike.
2. Druga raven so neizrečena pričakovanja, bojazni, upanja, ki vedenje posameznega člana skupine podzavestno determinirajo in so za skupinsko dogajanje zelo pomembna.

Na površju zaznavamo vidne pojave zunanjih konfliktov: udeleženci preizkušajo svoje medsebojne odnose, poskušajo uveljaviti svoje osebne interese, se borijo za svoj status ter dajejo svoje znanje. Odnosi variirajo med občutkom odvisnosti in željo po samostojnosti, dokler člani ne doumejo in priznajo neizbežnosti, da je medsebojna odvisnost nujna.

Pomembnost druge ravni (Brocher, 1972) intrapsihičnih, podzavestnih in predzavestnih motivacij izhaja iz antropološke realnosti, tj. iz danosti človekovega razvojnega in socializacijskega procesa. Vsak individuum se razvija v primarni skupni, običajno je to družina. Iz prvih komunikacijskih izkušenj nastaja prvo zaupanje in nezaupanje. Odločilni delež skupinske dinamike je prav v tem, da vsak član skupine v komunikaciji z drugimi člani obnavlja določene aspekte zgodnjih odnosov in izkušenj.

Skupina je dinamična aktivnost (Douglas, 1976), saj se v skupinah, primarnih ali sekundarnih, razvija neka aktivnost, dogajanje, proces. Vsak član skupine v skupino prinese svoje osebne lastnosti, pri čemer sta najpomembnejša karakter in temperament. Za vsakega člana velja, da se različno obnaša, čustvuje in komunicira. Te lastnosti same po sebi niso nič nenavadnega, nenavadno je le to, da v tem trenutku skupina teh članov deluje kot celota vseh teh posameznikov. Celota ne pomeni le vsote teh posameznikov, ampak produkt vseh interakcij med njimi. Oblikuje se svojevrsten splet značilnosti skupinskega dogajanja. Na osnovi tega se oblikujejo nove vloge ter norme skupine, ki obenem odražajo skupinske procese oz. dinamiko.

Vloge v skupinah se usklajujejo oz. skladajo, saj se oblikujejo preko značilnosti posameznikov. Vsak posameznik, če se zaveda ali ne, sprejme vlogo, ki jo določi skupina. Nezavedno lahko kompenzirajo občutke skupinskega delovanja ali njenih posameznih članov. To poteka po principu dodeljevanja vlog (Richter v Čačinovič Vogrinčič, 1998:57). Skupina potrebuje vloge, saj se s tem oblikuje struktura in hierarhija v skupini.

Standardne vloge so tiste, ki kažejo prevladujoče obnašanje članov skupine in se med seboj dopolnjujejo. Vloga voditeljev pri tem je, da znajo razmejiti destruktivne vplive in uskladiti dinamiko različnih vlog.

Voditelj doseže uspešnost vodenja skupine, če se drži dveh načel: dolžnost in struktura skupine morata biti usklajena s potrebami članov skupine. Npr. strogi hierarhični odnosi se ne ujemajo z željo po neodvisnosti v skupini za samopomoč. Zato mora voditelj odločitve in tehniko prilagoditi namenu skupine. V tem primeru mora krepiti zmožnosti posameznika, jih med seboj povezati in pomagati pri osmišljanju članov skupine (Flores, 1997). V skupini bi naj voditelj razbremenjeval, koordiniral in nadzoroval dinamiko skupine, zato mora imeti določene osebne lastnosti. Obnašati se mora

zrelo in čustveno stabilno. Vsaj delno mora biti seznanjen z osnovnimi dinamičnimi skupinskega dogajanja. Poenostavljeno rečeno si mora prizadevati, da skupino pripelje k njenemu namenu.

Hierarhično je voditelj skupine sicer na isti ravni kot ostali člani skupine (kar je odvisno od tipa skupine), vendar se lahko določeni procesi v skupini sprožijo kljub vzajemnosti. Če ostali člani skupine razvijejo do voditelja spoštovanje ter pri tem še naklonjenost, se bodo sprožili transferni procesi. Lahko se zgodi, da tudi skupina za samopomoč goji vzorec odvisnosti od voditelja.

Da bi preprečili vzorce odvisnosti v skupinah za samopomoč, se usmerimo na interakcijo in dosledno upoštevajmo načela samopomoči. Vodja skupine naj ne vodi vse komunikacije.

Vsako obnašanje razumemo kot komunikacijo, saj poteka preko pogovora, drže telesa, kretenj, odzivov, pa tudi molka. Znano je, da ni možno, da ne bi komunicirali (Watzlawick, 1987).

Komunikacija lahko poteka enosmerno, ko se ne odzivamo na povedano in dvosmerno. Dvosmerna komunikacija prevladuje v skupinah s konstruktivno dinamiko. Člani skupine naj bi se odzivali na povedano in zrcalili svoja občutja. Pri tem prihaja po povratnih zvez, »feedbackov«, ki naj bi jih voditelji skupin spodbujali.

Uspešnost skupine lahko zagotovimo le s stalnim zrcaljenjem posameznikovih čustvenih in nasploh osebnostnih vsebin. V skupinah se lahko človek dokoplje do največje možne individualne identitete. Skupina s svojo dinamiko ponuja kreativnost, ko član skupine nadgrajuje svojo osebnost ali ga vrže v bolezen in občutke manjvrednosti.

1.3 SKUPINSKO SOCIALNO DELO NA PODROČJU REJNIŠTVA

1.3.1. Skupinsko socialno delo v Sloveniji

Začetki usposabljanja socialnih delavcev za skupinsko delo v Sloveniji segajo v leto 1960 (Stritih, 1993). Takrat se je tematika skupinskega dela prvič pojavila v programih metodičnih predmetov.

Naslednji pomembni mejnik v razvoju usposabljanja socialnih delavcev za skupinsko delo v Sloveniji je leto 1969, ko sta Kriminološki institut in Višja šola za socialne delavce pričela prirejati posebne izkustvene treninge, t.i. sensitivity treninge za skupinsko delo. Na začetku sedemdesetih let je VŠSD nudila študentom možnost, da so se prostovoljno lahko udeležili sensitivity treninga in s temi oblikami dela nadaljevali do leta 1986, ko so ponudbo študentom razširili z različnimi oblikami dela na terenu in v socialnih ustanovah.

Po B. Stritihu (Stritih, 1993, str. 13) je »osnovno vprašanje skupinskega dela, kako pomagati posameznikom, da bodo s svojim vedenjem v sistemih medčloveških odnosov čim bolj ustvarjalno uporabljali vse svoje človeške zmožnosti in da bodo v dobrih trenutkih dosegali tisti nivo interakcije, kjer se lahko zgodi nekaj novega, kjer se porode ideje, ki tudi v širšem kulturnem kontekstu lahko služijo ustvarjanju novih, smiselnih oblik življenja in dela.«

»Skupinsko delo ima osrednje mesto v sedanosti in prihodnosti (metodologije) socialnega dela. Vidik skupine je pomemben za delo s klienti, za sodelovanje v timih strokovnjakov, za oblikovanje novih izkušenj in razvijanje inovacij in nove orientacije v hitro spreminjajočem se okolje.« (Stritih, 1993)

»Po Lussiju ne skupinsko ne skupnostno delo na spadata v središče socialnega dela v ožjem pomenu. Temu se – ker smo živeli v drugi veri-čudimo, argument pa je preprost: Skupinsko in skupnostno delo lahko izvajajo, in ga izvajajo tudi strokovnjaki drugih strok, pedagogi, psihologi, sociologi in drugi, ki se za to delo usposobijo; da bi ga izvajali, jim ni treba imeti posebne usposobljenosti za socialno delo. Lussi pravi, da sicer obstaja posebno » socialno skupinsko delo«, to je delo s klienti socialnih služb, vendar, tako lahko sklepamo iz celote njegovega pojmovanja, je za vodenje teh skupin

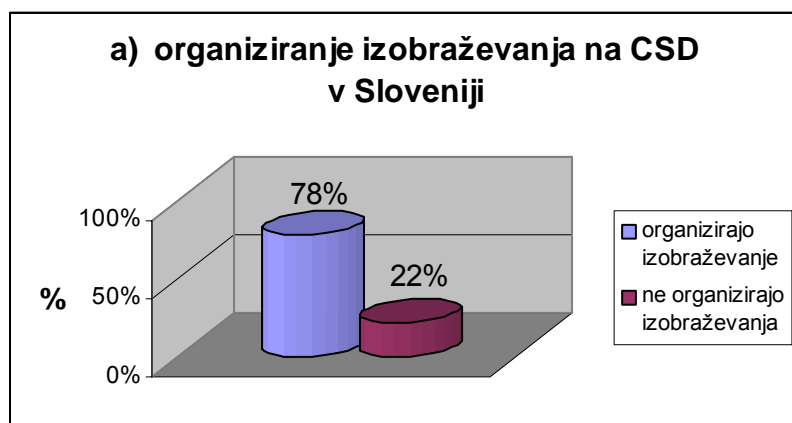
pomembnejše znanje o skupinski dinamiki kot znanje o delu s temi klienti na način socialnega svetovanja. Podobno velja za skupnostno delo.« (Mesec, 2003)

1.3.2 Pregled izvajanja skupinskega in skupnostnega socialnega dela na področju rejništva v Sloveniji

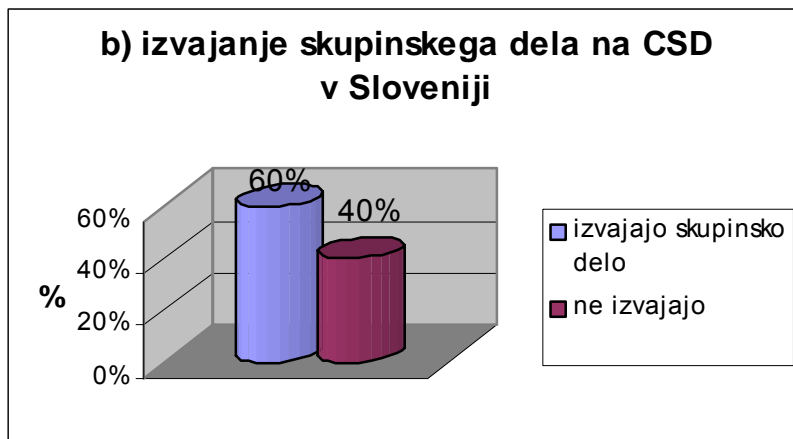
Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (Ur.l. 2003) v 42. členu predpisuje tudi skupinsko delo na področju rejništva: »Centri za socialno delo so dolžni na območju, za katerega so krajevno pristojni, za vse rejnike najmanj enkrat letno organizirati krajše usposabljanje, vzpodbujati in organizirati skupinsko delo z udeleženi v rejništvu in nuditi podporo s skupnostnimi oblikami dela.«

Za pridobitev podatkov o izvajanju skupinskega in skupnostnega socialnega dela na področju rejništva v Sloveniji sem izdelala kratek vprašalnik in ga poslala vsem Centrom za socialno delo.

Izpolnjene vprašalnike mi je vrnilo 46 CSD, skupaj z CSD Maribor je to 47 CSD oz. 76 %.

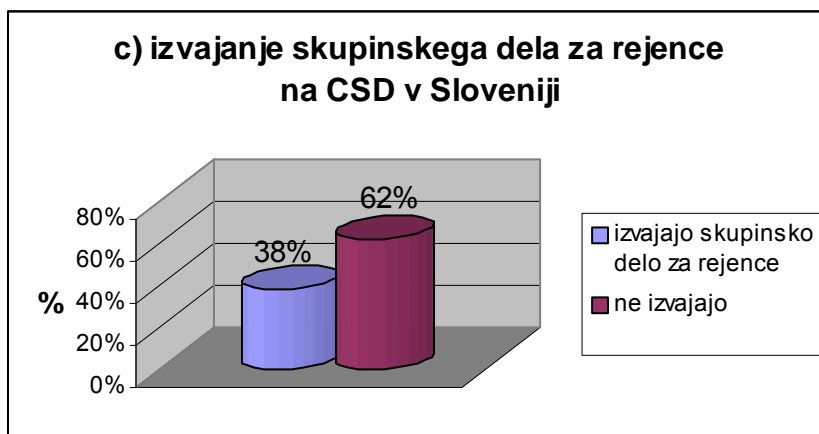

Podatki socialnih delavk s CSD v Sloveniji kažejo, da 78 % centrov organizira izobraževanje za rejnice in rejnike, vendar so v ta podatek zajeti tisti, ki ga organizirajo enkrat na leto (8 CSD), dvakrat na leto (10) in šestkrat letno (2 CSD).

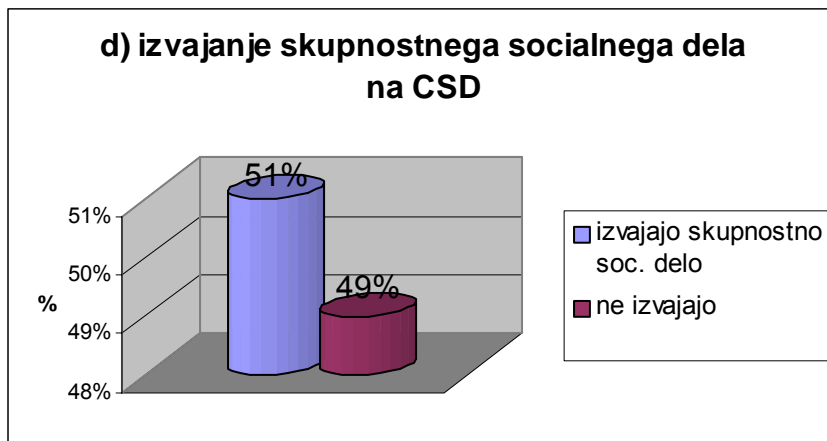

Skupinsko delo z rejnici izvaja 60 % centrov, tukaj so upoštevani centri, ki izvajajo mesečno skupinsko delo (19 CSD), ter prav tako tisti, ki ga izvajajo vsaka dva meseca ali le štirikrat na leto.

Glede na zbrane podatke lahko predvidevamo, da razmeroma visok % izvajanja skupinskega dela na področju rejništva pomeni to, da so socialne delavke navajale v tem podatku tudi druga srečanja rejnic in rejnikov, ki po zakonitostih skupinskega dela ne spadajo v to obliko dela (npr. srečanja le štirikrat na leto).

Skupinsko delo za rejence izvaja 38 % centrov. V ta podatek so vključene različne oblike in sicer: ustvarjalne delavnice dvakrat letno, planinski pohodi, poletni tabor, vključitev v druge programe za otroke, programi v času šolskih počitnic in mesečna srečanja, ki jih pripravljajo le trije CSD.

Skupnostno socialno delo na področju rejništva izvaja približno polovica centrov za socialno delo v Sloveniji. V skupnostne oblike dela zajemajo: novoletno praznovanje, prireditve ob dedku mrazu, miklavževanje, izlete rejniških družin, družabna srečanja, obiske kulturnih prireditev, poletne taborne, planinske pohode.

Podatki kratke raziskave kažejo, da na centrih za socialno delo v Sloveniji na področju rejništva od skupinskih in skupnostnih oblik dela največ izvajamo izobraževanje in najmanj skupinsko delo z otroci v rejništvu.

Pri dobljenih podatkih moramo upoštevati tudi dejansko stanje na področju rejništva. To pomeni, da imajo na nekaterih centrih v rejništvu majhno število otrok. oz. da nimajo svojih rejniških družin in otroke nameščajo v rejništvo na območje drugih centrov. Zato le-ti centri ne izvajajo skupinskega in skupnostnega socialnega dela za rejniške družine, njihove rejnice in tudi rejenci so na drugih CSD vključeni v te oblike dela.

1.3.3 Skupinsko in skupnostno socialno delo na področju rejništva na Centru za socialno delo Maribor

Na Centru za socialno delo Maribor izvajamo na področju rejništva redno vse navedene oblike skupinskega in skupnostnega socialnega dela. S skupinskimi in skupnostnimi oblikami dela smo začeli leta 1989. Najprej smo organizirali izobraževanje rejniških staršev, kjer smo se dogovorili za delovanje ene skupine rejnic enkrat mesečno. Naslednja aktivnost je bil izlet rejniških staršev. Zaradi interesa rejniških družin in strokovne potrebe po takem načinu

dela smo naše aktivnosti iz leta v leto širili. Zaradi lažjega izvajanja dejavnosti in pridobivanje sredstev smo leta 1993 ustanovili Klub rejniških družin Maribor. Tako v sodelovanju med Centrom za socialno in delo in Klubom rejniških družin izvajamo vsako leto precej aktivnosti, ki vplivajo na kvaliteto izvajanja rejništva in pridobivanje novih rejniških družin:

- skupinsko delo za rejnice: štiri skupine enkrat mesečno
- skupinsko delo z mladostniki iz rejniških družin
- izobraževanje rejniških staršev
- planinski pohodi mladostnikov
- izleti rejniških družin
- družabno srečanje rejniških družin
- skupnostno socialno delo z otroci iz rejniških družin : izleti, prireditve za dedka mraza, Miklavžev vlak, idr.

Skupinsko delo organiziramo za rejnice in za otroke iz rejniških družin.

Skupnostno socialno delo izvajamo za celotne rejniške družine, posebej pa še otroke iz rejniških družin.

1.3.4 Skupine rejnic na CSD Maribor

Skupinsko delo z rejnicami smo uvedli na Centru za socialno delo Maribor konec leta 1989. Delovala je ena skupina enkrat mesečno v prostorih CSD. Skupina je bila srednje velika, odprta za vse tiste rejnice in tudi rejnike, ki so se odločili in prišli na skupino določen dan.

Leta 1994 smo pričeli z delom s tremi skupinami rejnic, enkrat mesečno in to v različnih krajih, da bi se na ta način približali rejnicam. Ena skupina je imela srečanja v prostorih centra, ostali dve sta delovali po domovih rejnic.

Na začetku delovanja skupin smo sprejele pravila delovanja, ki jih vsa leta upoštevamo.

Osnovna pravila delovanja so:

- tiste rejnice, ki so se odločile za skupino, bodo prihajale redno
- na skupino prihajamo točno, skupina traja 1,5 ure
- govorimo o sebi, o svoji družini, o težavah v zvezi z rejništvom v prvi osebi
- druga drugo poslušamo

- kar se pogovarjamo v skupini, ne prenašamo izven skupine
- za izostanek na se skupini se opravičimo
- med delom skupine ne strežemo (izjema kava ali sok)

V začetku je bila prisotna dilema, ali vključiti tudi rejnike ali ne. Rejnice so se odločile, da bo to »njihova ženska skupina, saj potrebujejo nekaj zase, vsaj dve uri na mesec. Skupina traja 1,5 ure. Pol ure po skupini si lahko vzamemo še za klepet, izmenjavo informacij, praznovanje rojstnega dneva ipd.

Vsako skupino vodita dve socialni delavki, za voditeljice imamo organizirano supervizijo enkrat mesečno. Supervizorka Katja Dougan, spec.klin.psih. je v poročilo o izvajanju superviziji skupinskega dela z rejnici leta 2000 zapisala: » Cilj skupinskega dela z rejnici je, da bi bile deležne pri rejništvu več strokovne pomoči pri vzgoji in negi rejencev, da bi se večala občutljivost pri rejnicih za rejence, vzpodbujanje medsebojne pomoči med rejnicih in psihično razbremenjevanje rejnicih ob psihičnih in drugih težavah v življenju rejniške družine, utrjevanje rejniške identitete, potrditev primerne delovanja in dobrega izvajanja rejništva, odkrivanje problemov.« O supervizijskem delu na tem področju je zapisala: »Supervizijsko delo poteka na več nivojih. Prvi je oblika konzultacijskega dela, ko za določena področja posredujemo specifična psihološka znanja, da bi strokovnjakinje bolje razumele psihološke probleme rejencev in rejnikov. Drugi nivo je obravnava aktualnih, neobičajnih, zapletenih problemov iz življenja rejniških družin, ki zahtevajo zavzemanje posebnih strokovnih stališč v določenem primeru. Tretji nivo je obvladovanje skupinskega dogajanja na skupini in utrjevanja grupne pripadnosti. Četrty nivo je obravnava čustvenih (zavestnih in izvenzavestnih) odzivov pri socialnih delavkah (kontratransfer) zaradi nevtralizacije kontratransferskih odzivov in razbremenitve psihičnih pritiskov pri socialnih delavkah. Peti nivo je informacijske narave, ko socialne delavke posredujejo informacije pri reševanju vsakdanjih življenjskih problemov v rejniških družinah.

Pri supervizijskem delu odkrivam visoko strokovno opremljenost socialnih delavk na tem področju in veliko poklicnega entuziazma ter visoko moralno in etično držo vseh vodij skupinskega dela z rejnicih.« (Dougan, 2000).

Zaradi potreb smo se odločili za oblikovanje nove skupine v popoldanskem času, tako da sedaj delujejo naslednje skupine:

- 1. vsak drugi ponedeljek v mesecu od 9.30 do 11.00 na CSD v Mariboru
- 2. vsak drugi torek v mesecu od 10.00 do 11.30 na Občini Sp. Duplek
- 3. vsako drugo sredo v mesecu od 16.30 do 18.00 na CSD Maribor
- 4. vsak tretji torek v mesecu od 10.00 do 11.30 v prostorih Občine Sv. Ana

V skupino vključujemo tudi nove članice in sicer tiste, ki so na novo postale rejnice in tiste, ki želijo postati rejnice, a trenutno še nimajo nameščenih otrok.

1.3.5 Obravnavane teme v skupinah rejnic

V vsaki skupini se pogovarjamo o tistih temah, stiskah, težavah, zapletih, radostih v rejniški družini, katere iznesejo rejnice. Vodja skupine obravnavano temo le vzpodbudi, usmeri, poglobi.

Iz vseh štirih skupin bi lahko strnili nekaj tematskih sklopov, ki so značilni za vse skupine in skozi vsa leta delovanja skupin:

- stiki med starši, sorodniki in otrokom ter rejniško družino,
- težave s šolanjem, učenjem
- izhodi mladostnikov, druženje z vrstniki
- odhod otroka iz rejniške družine
- poraba denarja, žepnina
- vedenjske in čustvene težave otrok
- težave s prehranjevanjem, debelost
- spoštovanje pravil v rejniški družini
- komunikacija, poimenovanje v rejništvu
- osebni problemi rejnic in rejniških družin

Skupinsko socialno delo na področju rejništva smo doslej v Sloveniji izvajali prostovoljno, izvajale smo ga tiste socialne delavke, ki smo smatrale, da je v rejništvu skupinsko delo pomembno in potrebno kot oblika socialnega dela.

S skupinami rejnic delam petnajst let in v tem času sem si pri svojem delu na področju rejništva postavljala vprašanja, kaj skupina pomeni rejnicam, kako dojemajo skupino, ali ima skupinsko delo v rejništvu pozitivne učinke na kvaliteto rejništva in sem zato upravičena pričakovati oz. zahtevati od rejnic, da se vključijo v skupinsko delo.

Poleg dela s skupinami rejnic je pomembno tudi skupinsko delo z rejenci ter vse oblike skupnostnega socialnega dela z rejniškimi družinami, rejnicami, otroci iz rejniških družin. Vse te oblike dela pomembno vplivajo na kvaliteto izvajanja rejništva in tudi na promocijo rejništva v okolju. Vendar bi bila raziskava celotnega področja skupinskega in skupnostnega socialnega dela v rejništvu z vidika vpliva teh oblik dela na kvaliteto rejništva preobsežna, zato sem se odločila raziskati področje skupinskega dela z rejnicami.

Raziskav s tega področja, ki bi odgovorila na moja vprašanja, doslej nisem zasledila. Glede na to, da tudi novi Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti vzpodbuja skupinsko delo v rejništvu, da sodelovanje v celotnem rejniškem sistemu (rejniška družina, matična družina, rejenec/rejenka, center za socialno delo) pogojuje sodelovanje v skupini, se mi zdi pomembno raziskati to področje, saj rejništvo ostaja pomembna in nezamenljiva oblika skrbi za otroke, ki iz različnih razlogov ne morejo živeti v matičnih družinah.

Usposabljanje staršev za rejništvo pred sprejemom otroka, priprava bodočih rejnikov za rejništvo in za otroka z vso njegovo drugačnostjo in posebnostmi ter permanentno izobraževanje rejniških staršev, ko že živijo skupaj z otrokom rejencem, je nujna za kvalitetno izvajanje rejništva. Skupinsko delo z rejniškimi starši je pomemben del tega izobraževanja pri pripravi na rejništvo in pomoči pri izvajanju rejništva.

Vzporedno s skupinskim delom organiziramo vsa leta na Centru za socialno delo Maribor tudi izobraževanja za rejnice in rejnike, za kar smo teme in predavatelje izbirali tudi glede na probleme, ki smo jih obravnavali v skupinah rejnic.

Naj naštejemo nekaj tem izobraževanj rejnic in rejnikov:

- Psihosomatske težave pri otrocih
- Sodelovanje z matično družino
- Motnje v vedenju
- Učne težave
- Oblike trpinčenja in zanemarjanja otrok
- Problemi odraščanja
- Razni tipi vzgoje
- Čustvene motnje pri otrocih
- Duševni razvoj otrok

- Droge
- Vloga očeta
- Spolnost pri mladostnikih
- Skupinsko delo z rejnicami
- Komunikacija v družini in rejništvu
- Vzgoja v današnjem času

Izobraževanje za rejniške starše organiziramo na CSD Maribor dvakrat do trikrat letno s predavanjem ter delom v manjših skupinah. Posameznega izobraževanja se udeleži od 30 do 50 rejnic in rejnikov. Tudi sami predlagajo teme izobraževanj in predavatelje.

Zakon o rejniški dejavnosti je uvedel tudi obvezno usposabljanje rejnic in rejnikov in sicer od 20 do 25 ur usposabljanja v petih letih. Na razpisu MDDSZ je dovoljenje za usposabljanje pridobil CSD Domžale, ki je že začel z usposabljanji po posameznih področjih. Vendar bomo kljub temu na centrih v vmesnih obdobjih še organizirali izobraževanja za svoje rejnice in rejnike, predvsem tiste vsebine, ki se bodo pri delu pokazale kot potrebne glede na težave in probleme ter motnje in stiske, s katerimi se rejniki in rejenci srečujejo v svojem življenju in delu z rejniškim sistemom.

1.4 SOCIALNO DELO

1.4.1 Specifičnost stroke socialnega dela

B. Mesec (2002) pravi v svojem prispevku, da je Lüssijev učbenik systemskega socialnega dela edina koherentna teorija socialnega dela, ki s svojo razčlemba in argumentacijo utemeljuje specifičnost te stroke in njene teorije.

To je Lüssi dosegel tako, da je:

- razmejil socialno delo in družbeno (socialno delo) dejavnost ter socialno delo in sorodne vede in stroke, ki ga zmotno vidijo kot uveljavljanje njihovih vsakokratnih specifičnih generičnih načel;
- opredelil specifično nalogo socialnega dela kot reševanje socialnih problemov, ki jih razume kot prikrajšanost konkretnih oseb pri zadovoljevanju temeljnih potreb v njihovih odnosi z okoljem;
- opredelil specifična sredstva socialnega dela, ki so: institucija, denar in stvari, prostovoljni pomočniki, storitve, pravo, strokovno znanje, jezik in osebnost socialnega delavca;
- opisal specifične načine ravnanja v socialnem delu, ki so: svetovanje, pogajanje, intervencija, zastopanje, preskrba in skrbstvo;
- razčlenil in podrobno opisal številna metodična načela, ki jih deli na konceptualna načela, načela ravnanja in načela akceptiranja;
- tematiziral za našo sedanjo rabo pomembno razliko med vsebino svojske vede o socialnem delu in praktično dejavnostjo socialnih delavcev; veda mora biti specifična in koherentna, delo je lahko heterogeno na različnih področjih in ravneh in se nujno opira tudi na druge vede.

V vlogi strokovnjaka, ki obravnava socialni problem kot problemski primer, je socialni delavec nenadomestljiv. (Mesec, 2002:3).

Po Lüssiju ne skupinsko ne skupnostno delo ne spadata v središče socialnega dela v ožjem pomenu. To pa zato, ker skupinsko in skupnostno delo lahko izvajajo, in ga izvajajo, tudi strokovnjaki drugih strok, pedagogi, psihologi, sociologi in drugi, ki se za to delo usposobijo, da bi ga izvajali, jim ji treba imeti posebne usposobljenosti za socialno delo. Lüssi pravi, da sicer obstajata posebno »socialno skupinsko delo«, to je delo s klienti socialnih

služb, in posebno »socialno skupnostno delo« pri razvijanju socialnih institucij. (Mesec, 2002:4)

Friedlnderjev učbenik Osnovna načela in metode socialnega dela (Friendlander, Pfaffenberger, 1970) pa sestavljajo trije deli treh različnih avtorjev: delo s posameznikom, skupinsko delo in skupnostno delo. Ti deli so postavljeni drug poleg drugega brez posebnega utemeljevanja, da sodijo skupaj in brez poskusa, da bi našli kaka vsem trem skupna, povezujoča načela mimo vrednot socialnega dela (Mesec, 2002:4).

Skupinsko in skupnostno delo na področju rejništva po Lüssiju lahko opredelimo kot socialno skupinsko delo in socialno skupnostno delo, saj to delo vključuje uporabnike socialnih služb, to je centra za socialno delo.

1.4.2 Jezik socialnega dela

Gabi Čačinovič Vogrinčič (2003) pravi, da se v zadnjem desetletju dogajajo pomembne spremembe v znanosti in stroki socialnega dela, spremembe, ki se odražajo v spreminjanju jezika socialnega dela tako, da nastaja jasno formulirana opora za socialno delavsko ravnanje.

- Na jezik stroke se lahko opremo v smislu prevajanja iz teorije v prakso, od soustvarja rešitev v ravnanje, od strokovnjaka k uporabniku v dialogu, ki povezuje vsakokratni lokalni jezik v dogovarjanje.

Jezik socialnega dela omogoča, da vzpostavimo in vzdržujemo kontekst socialnega dela v delovnem odnosu in v individualnih projektih pomoči, da na novo definiramo udeleženo uporabnikov skupaj z njimi in da interdisciplinarno definiramo kontekst socialnega dela.

- Pomembno je nastajanje novega jezika, izbira novih besed

Nove besede v razvijajočem se jeziku socialnega dela podpirajo paradigmatični premiki v praksi in nadomestijo ali dopolnijo tradicionalne koncepte.

Govor o diagnozi, tretmanu, oceni, odločbi nadomestijo ali dopolnijo druge:

odkrivanje, soustvarjanje, sodelovanje, spreminjanje, dodajanje moči, delovno donos, načrt skrbi, edinstveni delovni načrt pomoči, timsko delo, skupnost idr.

To so pozitivne besede, ki opogumljajo, dodajajo moč, vključujejo, da bi strokovnjaki lahko opustili negativne besede, ki omejujejo, izključujejo.

Tako imamo danes v znanosti in stroki socialnega dela jezik, na katerega se lahko opremo, saj tako ubesedi paradigmatične spremembe, da se lahko opremo nanje kot na znanje za ravnanje (Čačinovič Vogrinčič, 2003:202):

- odnose med socialnim delavcem/delavko in uporabnico/uporabnikom definira kot soodkrivanje in soustvarjanje dobrih izidov;
- edinstveni delovni projekt pomoči ali načrt skrbi temelji na raziskanih alternativah in dogovorjenih korakih;
- omogoči soustvarjanje interdisciplinarnosti, ki jo potrebujemo.

Socialnega dela v procesih pomoči in sodelovanja ni, če ga ne ustvarimo.

1.4.3 Koncept delovnega odnosa v socialnem delu

Predmet socialnega dela je reševanje kompleksnih socialnih problemov. Ključni pojmi so pomoč, reševanje problema, iskanje novih rešitev v socialnodelavskem odnosu, s katerim se lahko mobilizira moč, ki jo ima družina ali posameznik.

V temelju gre vedno za projekt sodelovanja, ki se ustvari na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem iskanju rešitev, da bi udeleženci v problemu postali udeleženci pri rešitvi, kot pravi Peter Lussi (1991).

Elementi delovnega odnosa so (Čačinovič Vogrinčič, 2002):

- dogovor
- instrumentalna definicija problema (Lüssi, 1991)
- osebno vodenje (Bouwkamp, de Vries, 1995)

Dogovor o sodelovanju je nedvomno prvi korak; projekt pomoči moramo začeti z jasnim in izrečenim dogovorom o sodelovanju, ki šele omogoči vzpostavljajanje delovnega odnosa. Dogovor zahteva postanek, čas in prostor.

Socialnodelavski odnos temelji na instrumentalni definiciji problema (Lüssi, 1991). Socialna delavka mora vzpostaviti pogoje za pogovor, da bi lahko vsak član družine vstopil s svojo definicijo problema, sama pa doda strokovno interpretacijo in v prvem delovnem pogovoru začne proces formuliranja delovne definicije mogočega, uresničljivega. Koncept pomoči temelji na postavki, da morajo vsi udeleženi pri problemu participirati tudi pri oblikovanju rešitev.

Vsakokrat se mora proces pomoči začeti tam, kjer so ljudje s svojimi stiskami, težavami, nemočjo. V socialnodelavskem delovnem odnosu je bistveno zastaviti in načrtovati projekt rešitve.

Socialnodelavski delovni odnos ali pogovor, ki začne nov projekt, zagotavlja: brezpogojno spoštovanje edinstvene osebne izkušnje, ustvarjanje pogojev, v katerih je edinstvenost samoumevna izhodiščna točka raziskovanja; temu dodajamo strokovno znanje, vpeljujemo in vzdržujemo procese razumevanja, da bi se dogovorili. Socialno delo se dogaja v sedanosti srečanja in soočenja, prevajanja in mobilizacije. (Čačinovič-Vogrinčič, 2002).

Osebno vodenje (De Vries, 1995) je naloga socialne delavke, saj je socialnodelavsko ravnanje vodenje k dogovorjenim ciljem, k rešitvam, k oblikam pomoči. Socialna delavka je v tej vlogi hkrati režiser in udeleženi opazovalec, ki se osebno odziva v odnosih, ki se vzpostavljajo in ustvarja pogoje za nove izkušnje.

Kako vzpostaviti delovni odnos, kako zastaviti osebno vodenje tako, da bo pripeljalo k ugodnim razpletom, k dobri rešitvi? Walter Kempler (1991) in S.de Vries (1995) označita ravnanje strokovnjaka »osebno, konkretno, tukaj in zdaj«.

Navodilo »tukaj in zdaj« nalaga socialni delavki, da se loti problema v sedanosti, definira probleme in išče rešitve, v sedanosti lahko načrtujemo za prihodnost.

»**Konkretno**« usmerja socialno delavko v to, da govorijo o konkretnih situacijah, dogodkih, načrtih tako, da se lahko med pogovorom o njih sporazumemo, da pojasnimo nepojasnjeno in odkrijemo nove priložnosti, ki so uresničljive.

»**Osebno**« poudari udeležnost socialne delavke v dialogu, razgovoru, sodelovanju, v zavzeti komunikaciji za iskanje rešitev, v udeležnem odzivu

na dogajanje »tu in zdaj«, v osebni prispevku k novim izkušnjam v procesu dela. (Čačinovič Vogrinčič, 2002)

Vendar tako opredeljen socialnodelavski delovni odnos težko vzdržujemo in ohranimo, če se v praksi ne naslonimo na štiri pomembne koncepte v socialnem delu, to so:

- perspektiva moči (D.Saleebey, 1997)
- etika udeležnosti (L.Hoffman, 1994)
- ravnanje s sedanostjo (T. Anderson, 1994)
- znanje za ravnanje (I. Rosenfeld, 1993)

Etika udeležnosti pomeni, da socialna delavka kot objektivno opazovalka nadomesti sodelovanje, v katerem nihče nima oz. ne potrebuje zadnje besede, temveč pogovor, ki se lahko nadaljuje. Socialna delavka in stranka raziskujeta in soustvarjata, spreminjata pomene zgodb in ustvarjata nove alternative v novih zgodbah.

Perspektiva moči pomeni socialno delo s ciljem, da dobi družina več moči. D. Saleebey pravi, da praksa, ki temelji na perspektivi moči, pomeni, da bo vse, kar delaš kot socialna delavka, nekako utemeljeno s tem, da pomagaš odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti klientovo moč in vire, ko mu pomagaš, da doseže svoje cilje, uresniči sanje in razbije okove oviranosti in nesreč (Čačinovič Vogrinčič, 2002:94).

Ravnanje s sedanostjo pomeni, da delovni odnos, ki ga vzpostavljamo, usmeri strokovnjaka v sedanost. Sedanost zagotavlja vsem udeleženi postanek in možnost za novo zgodbo. Sedanost je pomembna, ker delamo v njej; ne zanika preteklosti, vendar nas preteklost zanima zaradi nalog sedanosti in projekta prihodnosti.

Socialna delavka, ki ni brez besed, ker ima **znanje za ravnanje**, zna dvoje:

- a) vzpostaviti in vzdrževati kontekst socialnega dela oz. kontekst socialnodelavskega razgovora
- b) podeliti znanje s strankami v procesu soustvarjanja interpretacij v razgovoru in tako omogoči »prevajanje« v osebni ali lokalni jezik in nazaj v jezik stroke za ustvarjanje nove zgodbe.

Razvidnost delovnega odnosa stranko bolje opremi za sodelovanje in mu s tem daje več moči. Lüssi (1991) pokaže, da je socialno svetovanje vedno tudi socialno učenje novih načinov ravnanja s težavami, pa tudi učenje o rešitvah. Socialno svetovanje v vsakem primeru omogoča in zahteva učenje o socialnem delu (Čačinovič Vogrinčič, 2002).

1.4.4. Socialno delo z družino

Socialno delo z družino lahko vzpostavi projekt, ki je na začetku predvsem socialnodelavski, ker strokovnjak postavlja pogoje za instrumentalno definicijo problema (Lüssi) in definiranje uresničljivega (Sheier), osebno vodenje (de Vries 1995) pa ustvarja delovni odnos oz. delovno alianso, ki je družinska (Čačinovič Vogrinčič, 1996).

Gabi Čačinovič Vogrinčič(1996) pravi, da je predmet socialnega dela z družino pomoč pri reševanju kompleksnih socialnih problemov družin z mobilizacijo posebnih, družinskih virov moči in podpore.

Gre za pomoč, iskanje novih rešitev, za raziskovanje uresničljivega – za pomoč tam, kjer ljudje ne znajo in ne zmorejo najti rešitve sami.

Raziskujemo metodične korake, delovni odnos, ki ga moramo vzpostaviti v socialnem delu, da bi se » v problemu udeležena družina«, spremenila » v rešitvi udeleženo družino«.

Prvo strokovno dejanje je definicija problema skupaj z družino. Pri socialnem delu gre za reševanje problemov skupaj z ljudmi, da so stranke udeležene pri raziskovanju in iskanju. Pri delu z družino to postavlja strokovnjaku posebno nalogo: da razišče in omogoči družini in njenim članom, da s svojo resničnostjo vstopijo v iskanje uresničljivega.

Socialno delo z družino pomeni vedno dvoje: delo na instrumentalni definiciji problema in na projektu rešitve in podpora družini, da razišče in najde svoje posebne, družinske možnosti v ravnanju.

De Vries 1995) zastavlja socialni delavki nalogo osebnega vodenja, ki implicira v cilj usmerjeno vodenje in osebni odnos, ki omogoča angažirano neposredno komunikacijo. Osebno vodenje v socialnem delu z družino vsebuje osebni in delovni odnos. Zavzeta neposredna komunikacija omogoča

oseben odnos, kjer je strokovnjak udeležen s svojimi izkustvi in osebnim odzivom; delovni odnos z namenom, da se reši problem.

Problemi družin so praviloma vseobsegajoči, veliki, obremenjujoči, družina jih prinese skupaj z občutki nemoči, zato je tako pomembno najti prvi, konkreten korak, ki omogoči prvo dejanje, prvo spremembo. Načelo vsestranske koristnosti usmerja strokovnjaka v to, da razišče, kaj je v rešitvi koristno za posameznega udeleženega v problemu. Načelo usmerja v pozitivno mišljenje, od problema k rešitvam.

Socialno-ekološko načelo prinaša dve maksimi: maksimo aktiviranja naravne socialne mreže in maksimo najmanjšega možnega poseganja. Družina je ta naravna socialna mreža in praviloma je prva strokovna naloga, da maksimalno aktiviramo njeno moč, ob tem pa tudi sorodnike, prijatelje. Maksima najmanjšega možnega poseganja nas opozarja na posebne, drugačne poti, na odkrivanje, motiviranje namesto ukrepanja in poučevanja.

Lüssijeve vrste ravnanja v socialnem delu, tudi v socialnem delu z družino, opremijo socialno delavko z jasnim odgovorom na vprašanje, kaj dela. Lüssi govori o šestih vrstah ravnanja: svetovanje, interveniranje, pogajanje, zastopanje, nabava in oskrba. Pa ne gre samo za to, da zna strokovnjak izbrati in uporabiti za socialno delo tipično ravnanje, pomembno je, da ga poimenuje skupaj z družino, da z njo izbere in odloči.

1.4.5. Socialno delo v rejništvu

Socialno delo v rejništvu ustvarja in vzdržuje skupne projekte, kjer se vedno znova definira delež vsakega udeleženega v problemu oziroma v rejniškem sistemu k temu, da bo otrok v rejništvu napredoval na posameznem področju in sicer zdravju, izobrazbi, identiteti, v skrbi zase, v druženju z vrstniki, ob stikih s starši idr. (Gabi Čačinovič Vogrinčič, 1995)

Socialno delo v rejništvu zajema več pomembnih oblik dela:

- socialno delo z družino (z rejniško družino, z otrokovo matično družino)
- socialno delo s posameznikom, udeleženim v rejniškem sistemu (otrok rejnec, rejnica, rejnik, mama, oče, drugi pomembni udeleženi)

- individualna projektna skupina (vsi pomembni udeleženi v rejniškem sistemu, kar sem opisala v posebnem poglavju)
- skupinsko in skupnostno socialno delo (z rejnicami, rejenci, rejniškimi družinami)

Center za socialno delo je institucija, ki je odgovorna za to, da se vzpostavi in vzdržuje socialno delo v rejniškem sistemu.

V strokovnem gradivu Rejništvo – vsebine dela in metodološki pristopi in v Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti je kot strokovna delavka na področju rejništva predvidena socialna delavka.

Strokovno ravnanje socialne delavke v rejniškem sistemu je načelo interpozicije. Socialna delavka definira svoje mesto med udeleženi v problemu in v tej socialnodelavski vlogi tudi ostaja. Biti v interpoziciji oziroma ravnati po tem načelu pomeni biti jasen v definiranju in dogovarjanju strokovnega ravnanja od definicije problema do izbire metod in ravnanj. To je položaj, ki socialni delavki omogoča upravljanje z bližino in oddaljenostjo in drugim udeleženi v problemu, predvsem rejencu, še eno strokovno logiko za razumevanje in iskanje. Interpozicija je položaj, kamor se lahko vsak umakne, da bi mogel videti svojo situacijo tudi z očmi drugih.(Čačinovič-Vogrinčič,1995)

Glede na to, da v rejništvu delamo s celotnim rejniškim sistemom, to je s konkretnim otrokom rejencem, z njegovima obema družinama, rejniško in matično in drugimi pomembnimi v tem sistemu, je v strokovnem gradivu in v zakonu opredeljeno, da z rejniškim sistemom, predvsem v individualni projektni skupini delata dve socialni delavki: rejniška socialna delavka in matična socialna delavka.

V Katalogu del in nalog na Centrih za socialno delo je socialno delo na področju rejništva razdeljeno na štiri vsebinska področja:

- izbor rejniške družine in namestitvev otroka v rejniško družino
- spremljanje otroka v rejništvu, delo z rejniškim sistemom
- priprava novih kandidatov za rejništvo, poklicno rejništvo, delo z informacijskim sistemom
- skupinsko in skupnostno socialno delo.

1. PROBLEM IN HIPOTEZE

Skupinsko delo z rejnicami izvajamo na CSD Maribor že petnajsto leto.. Bila sem pobudnica in začetnica skupinskega dela na področju rejništva. Začeli smo z eno skupino, trenutno pa delujejo na centru štiri skupine.

Z raziskavo želim ugotoviti, kakšen pomen ima skupinsko delo za rejnice in kakšne spremembe bi bilo potrebno uvesti pri izvajanju skupinskega dela. Kako skupinsko delo z rejnicami vpliva na kvaliteto izvajanja rejništva in če vpliva, kako, na katerih področjih življenja otroka, rejniške družine oz. celotnega sistema rejništva.

Osnovna hipoteza, ki jo želim preveriti je
ali skupinsko delo z rejnicami pozitivno vpliva na kakovost izvajanja rejništva
in preveriti pomen izvajanja skupinskega dela za rejnice.

Vplivi skupinskega dela na izvajanje rejništva so **nespecifični** (druženje, podpora, komunikacija, pravila, identifikacija) in **specifični** (izobraževanje, reševanje problemov, učenje drug od drugega).

Rejništva kot ene izmed ustreznih skrbi za otroke ne bi imeli brez rejniških družin. Rejniška družina je družina z vsemi zakonitostmi družine, vendar je za otroka druga, drugačna družina. Pomembna prednost namestitve v rejniško družino je vsekakor dejstvo, da je to družina, kjer veljajo določena družinska pravila, kjer so vloge razdeljene med družinske člane, kjer se rešujejo konflikti, kjer se deli delo in obveznosti in kjer so prisotna čustva. Otroci potrebujejo družine. Če ne morejo odraščati v svoji biološki družini, jim je potrebno zagotoviti vsaj nadomestno, to je rejniško družino.

»Rejnika družina daje otroku pomembno življenjsko izkustvo – izkustvo o življenju v družini in moja teza je, da je ravno v to vredno investirati. Namreč v to, da se investira v razvidnost družine rejencu, da se investira v to, da se njegove družinske izkušnje tudi zavestno formulirajo povsod tam, kjer so problemi in predvsem tam, kjer gre za eno temeljnih potreb otroka, za potrebo po stvarnosti oz. po tem, da se ga vzame resno.« (Čačinovič Vogrinčič, 1989)

Odločitev za rejniško družino je praviloma odločitev za otroka, kot pravi Gabi Čačinovič Vogrinčič (1989). Da bo rejniška družina sposobna opravljati svoje poslanstvo za vsakega otroka posebej, je pomembno, kako deluje in se počuti vsak član te družine, kako deluje ta družinska skupina kot celota. Pomembno je, kako rejniške družine izberemo, jih usposobimo za to delo, jih vključimo v krog ljudi, ki so pomembni za otroka, upoštevamo njihovo mnenje, jih pri njihovem delu podpiramo, jim svetujemo in njihovo delo, ki je opredeljeno kot javno delo, tudi nadziramo.

Elisabeth Lutter (1997) pravi, da se s prihodom otroka v rejniško družino ustvari nov sistem odnosov, ki za otroka pomeni celoto vseh odnosov (z biološkimi starši in z rejniško družino). Nastane trikotnik, ki odnose lahko zelo zaplete, vendar se je v tej situaciji potrebno zavedati, da je v prvi vrsti potrebno gledati na otrokov blagor. Pravi, da se tukaj srečamo z otrokovimi potrebami, ki jih je potrebno: poznati, upoštevati in zadovoljevati. Otrokov blagor je možno zagotoviti le z dobrim počutjem vseh v družini.

Kako meriti kvaliteto izvajanja rejništva?

Meril za merjenje kvalitete, dobrih izidov v rejništvu nimamo. Glede na kompleksnost celotnega rejniškega sistema, vseh pomembnih udeleženih v rejniškem sistemu od otroka rejenca, do rejniške družine, matične družine, socialnih delavk in drugih pomembnih za otroka in obe družini, se zdi to merjenje skoraj nemogoče.

V različnih raziskavah se velikokrat sprašuje po učnem uspehu rejencev. Vendar prihajajo otroci v rejništvo večinoma iz družin iz nižjih družbenih slojev in imajo starši slabšo izobrazbo (OŠ, nedokončano OŠ, šolo s prilagojenim programom). Zato so pri rejencih velikokrat učne sposobnosti zmerne ali nižje, kar nekaj rejencev je vključenih v šolanje s prilagojenim programom ali v oddelke za delovno usposabljanje. Zato sam učni uspeh ni merilo za uspešnost rejništva, če ne upoštevamo vseh dejavnikov, to je učnih sposobnosti otrok, travm in izgub, ki so jih doživeli, vedenjskih in čustvenih težav idr.

Prav tako npr. podatki o vrnitvi otrok v matično družino niso relevantni za merjenje uspešnosti rejništva. Rejništvo je začasen ukrep, vendar je

velikokrat dolgotrajen zaradi veliko dejavnikov, predvsem zaradi tega, ker se za tako drastičen ukrep, kot je izločitev otroka iz matične družine v Sloveniji odločamo, ko smo družini ponudili že vse druge možne oblike pomoči. V kolikor kljub vsestranski pomoči družini le-ta ni uspela spremeniti svojega funkcioniranja ter primerne vzgoje in skrbi za svojega, se odločimo za izločitev otroka. Taka družina tudi po odhodu otroka v rejniško družino večinoma ne zmore dela na sebi, ki bi prineslo v družino pozitivne spremembe in ustvarilo pogoje za vrnitev otroka. Zato bi vrnitev otroka v matično družino, kjer ni pozitivnih sprememb, pomenila neuspeh.

Raziskavo o kvaliteti izvajanja rejništva sem omejila le na skupinsko delo z rejnicami.

V prvem delu sem opisala potek vseh štirih skupin rejnic kot možnost konkretnega vpogleda v delovanje skupin in dodala mojo kratko interpretacijo vsebine skupine in skupinske dinamike.

V drugem delu sem opravila vodene intervjuje s štiri rejnicami ene skupine in s pomočjo kodiranja intervjuje analizirala.

V tretjem delu sem kvantitativno in delno tudi kvalitativno obdelala vprašalnike, na katere mi je odgovorilo 32 rejnic, ki obiskujejo skupino rejnic in 14 rejnic, ki skupine ne obiskujejo. Odgovore sem obdelala po štirih vsebinskih sklopih in primerjala obe skupini rejnic med seboj ter tako merila vpliv skupinskega dela na izvajanje rejništva.

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave, model raziskave, spremenljivke

Raziskava je kvalitativna in kvantitativna.

- a) Kvalitativna analiza je narejena o sodelovanju v skupini in zapisov srečanj vseh štirih skupin v mesecu februarju, spisovnega gradiva, ki ga vodimo na centru in zapiskov supervizijskih srečanj in intervjujev štirih rejnic, članic skupine.

- b) Kvantitativno raziskavo sem izvedla po modelu eksperimenta z eksperimentalno (obravnavano) in kontrolno (neobravnavano) skupino. V obravnavano skupino so vključene vse rejnice, ki obiskuje skupino rejnic, v kontrolni skupini so zajete vse rejnice, ki se skupine rejnic ne udeležujejo.

Neodvisne spremenljivke so:

- a) za rejnice:
 - starost
 - izobrazba
 - trajanje rejništva
 - bivališče
- b) za otroke:
 - primanjkljaj oz. oškodovanost ob prihodu v rejniško družino
 - vključitev v šolo

Odvisna spremenljivka je

- kvalitetno izvajanje rejništva, ki ga bom merila po naslednjih področjih:
 - a) sodelovanje rejniške družine s centrom za socialno delo, s socialno delavko in drugimi pomembnimi osebami
 - b) sodelovanje z otrokovo matično družino
 - c) kako rejniške družine sodelujejo pri konkretnem izvajanju delovnega načrta za otroka v rejništvu na vseh pomembnih področjih:
 - reševanje konfliktov

- občutek lastne vrednosti
 - pomoč pri učenju
 - zdravje, varnost, ljubezen
- d) pozitivne spremembe v rejniški družini, v odnosu do otroka in njegove matične družine.

Model raziskave zajema oz. proučuje skupino rejnic, ki so vključene v skupino rejnic, njihovo funkcioniranje in razlike v funkcioniranju in izvajanju rejništva dveh skupin rejnic: tistih, ki so vključene v skupinsko delo in tistih rejnic, ki se skupinskega dela ne udeležujejo.

3.2. Merski instrumenti, viri podatkov:

3.2.1 .Vprašanja o socialno demografskih značilnostih rejniške družine:

- a) kje družina živi
- b) izobrazba
- c) zaposlitev
- d) starost
- e) trajanje rejništva

3.2.2. Vprašanja o funkcioniranju skupine, skupinski dinamiki, vsebinskih temah:

- pomen skupine
- pomembne teme v skupini
- počutje v skupini
- sodelovanje v skupini

3.2.3. Vprašanja o sodelovanju rejnic v rejniškem sistemu::

- udeležba na izobraževanju
- udeležba na skupnostnih aktivnostih
- sodelovanje s centrom in socialno delavko
- načini iskanja pomoči

Dodatno sem za ta sklop vprašanj ovrednotila odgovore, npr. pri vprašanju ali se udeležujejo predavanj na CSD sem odgovore ovrednotila tako:

- vedno = 2 točki
- redko = 1 točka
- nikoli = 0 točk

Podobno sem ovrednotila odgovore na ostala tri vprašanja in tako dobila oceno o sodelovanju rejnic v rejniškem sistemu med primerjanima skupinama, kar sem prikazala tudi na grafu.

3.2.4 Odnos do stikov med rejncem in matično družino:

- pogostost stikov otrok z matično družino
- pogovor v rejniški družini o stikih
- mnenje rejnic o stikih s starši
- vpliv stikov s starši na otroka
- spremembe v času trajanja rejništva glede stikov

Na koncu sem odgovore na vsa vprašanja ovrednotila, npr. pri vprašanju kako pogosto imajo otroci stike s svojimi starši, sem odgovore točkovala:

- redno = 3 točke
- občasno = 2 točki
- zelo redko = 1 točka
- nikoli = 0 točk

Prav tako sem ovrednotila odgovore na še ostala štiri vprašanja in tako dobila oceno odnosa stikov med rejncem in njegovimi starši med primerjanima skupinama rejnic.

3.2.5 Vprašanja o uspešnosti rejništva:

- morebitne pozitivne spremembe po prihodu otroka v rejniško družino
- rejničin opis otroka
- učni uspeh šoloobveznih otrok
- oprema otroka za življenje
- pomoč pri učenju

Odgovore na vprašanja o uspešnosti rejništva sem ovrednotila, npr. morebitne pozitivne spremembe ob prihodu otroka v rejniško družino, sem točkovala tako:

- velike = 2 točki
- srednje = 1 točka
- majhne = 0 točk

Po točkovanju vseh petih vprašanj sem dobila oceno uspešnosti izvajanja rejništva med primerjanima skupinama, kar sem prikazala tudi na grafu.

3.2.6 Vprašanja o počutju rejnic v rejniškem sistemu

- samoocena rejnice
- počutje rejnice
- pridobitve rejnice, rejniške družine
- predlagane spremembe na področju rejništva

3.2.7 *Zapisi poteka vseh štirih skupin rejnic v mesecu februarju*

Na vseh srečanjih skupin si delam zapiske o dogajanju na skupini, komunikaciji. Izbrala sem potek skupin v mesecu februarju 2004.

3.2.5 *Intervjuji s štiri članicami skupin*

Vodene intervjuje sem izvedla s štirimi članicami skupine v Mariboru. Izbrala sem jih tako, da se rejnice med seboj razlikujejo in sicer je ena članica skupine od začetka delovanja skupin, ena je članica krajši čas, ena je sorodnica in ena prihaja na skupino bolj neredno.

3.3 Populacija

V raziskavi sem zajela vse rejniške družine, ki jih obravnavamo na CSD Maribor in so v svojo družino sprejele rejence in rejenke, za katere je pristojen CSD Maribor.

V raziskavi o izvajanju skupinskega dela na CSD Maribor sem zajela vse rejnice, ki obiskujejo skupine rejnic ne glede na čas.

Za merjenje kvalitete izvajanja rejništva in vpliv skupinskega dela v rejništvu bom upoštevala vse rejnice, ki so vključene v skupino in vse tiste, ki se skupine rejnic ne udeležujejo.

3.4 Zbiranje podatkov

- pošiljanje vprašalnikov vsem rejniškim družinam, v katerih ima nameščene otroke CSD Maribor
- pošiljanja vprašalnikov vsem CSD v Sloveniji
- pisanje zapiskov na skupinah rejnic
- intervjuji s štirimi članicami skupine

3.5 Obdelava in analiza podatkov

- a) kvantitativna obdelava ankete o socialno demografskem položaju
- b) kvalitativna analiza skupinskega procesa
- c) kvalitativna analiza intervjujev
- d) kvantitativna in kvalitativna obdelava vprašalnikov o izvajanju rejništva

Potek štirih skupin rejníc sem zapisala po zapiskih, ki jih uspem narediti med potekom skupin in interpretirala delovanje posameznih skupin glede na:

- vsebino pogovora v skupini
- skupinski in medosebni proces v skupini
- vodenje skupine

Zapise intervjujev sem kodirala glede na vsebinske tematske sklope.

Kvantitativno obdelavo vprašalnikov sem izvedla ročno in računalniško. Zbrane podatke sem vnesla v tabele oz. zbirne liste. Pri računalniški obdelavi sem uporabila računalniški program Microsoft Excell.

4. REZULTATI IN RAZPRAVA

Rezultate raziskave sem obdelala v nalogi po naslednjih področjih:

- a) zapiski poteka štirih skupin rejnic v mesecu februarju
- b) zapisi štirih intervjujev rejnic
- c) kvantitativna in kvalitativna obdelava vprašalnikov in primerjava rejnic,
ki obiskujejo skupino in rejnic, ki skupine ne obiskujejo

4. 1. ZAPISKI POTEKA SKUPIN REJNIC v mesecu februarju 2004 in interpretacija delovanja posameznih skupin

4.1.1. srečanje prve skupine – ponedeljek, Maribor, februar 2004

Skupina ima srečanja vsak drugi ponedeljek v mesecu v dopoldanskem času v dvorani Centra za socialno delo Maribor.

Prisotnih je bilo 9 članic – rejnic, vodja, sovodja; dve rejnici sta se opravičili.

Vodja je po pozdravu prisotne vzpodbudila, da spregovorijo o tem, kje imajo težave, o tem, kjer ne vedo, kako bi ravnali, o težavah ali radostih v njihovi družini.

Kristina je takoj spregovorila o težavah, ki jih imajo v njihovim A. Rejnica meni, da nanj slabo vplivajo obiski pri mami. Težave vidi rejnica predvsem v tem, ker se A. noče učiti. Ni problem v tem, da ne bi bil sposoben, saj ima pri matematiki ocene 4 in 5, ampak se ne zna ali ne želi učiti oz. nima motivacije za učenje. Vse so že poskušali, kako mu pomagati, pa nič ne pomaga. Imel je pomoč na domu pri učenju dvakrat na teden preko centra, kar je malo pomagalo. Sedaj že en mesec nima pomoči in je še slabše.

Pavla je povprašala, koliko je star, katero šolo obiskuje.

Kristina. pove, da je star sedemnajst let, eno leto živi pri njih in ponavlja 1. letnik Srednje šole za gostinstvo in turizem, smer kuhar.

Pavla je povedala, da njihova B. obiskuje srednjo ekonomsko šolo. Na njihovi šoli imajo organizirano pomoč. Ko je imela B. težave pri enem predmetu, ni

takoj doma povedala. Vendar so se potem pogovorili vsi skupaj z razredničarko in so ji na šoli organizirali učno pomoč enkrat na teden.

Kristina pove, da na A. šoli nimajo organizirane take pomoči. Rejnica pove, da hodi redno na govorilne ure. Šola ne vidi kakšnih posebnih težav pri A., povejo pa ji, da sej veliko izboljšal od lanskega leta, vedenje je precej boljše, ne izostaja od pouka.

Sovodja pove osebno izkušnjo, ko je tudi njena hči imela težave pri enem predmetu, prav tako zaradi pomanjkanja učenja in motivacije. Ko sama ni več vedela, kako bi ji pomagala, ji je poiskala inštrukcije in je zaradi plačila hči za nekaj časa ostala brez žepnine. Na tak način je občutila posledice svoje neaktivnosti pri učenju in je to pomagalo, da se je bolje učila.

Jožica je povedala, da je ona tudi pri svojih otrocih plačala inštrukcije in misli, da je treba otrokom pomagati tudi na tak način. Pomoč pri učenju imajo tudi pri rejencih, največ se ona uči z njimi, jim pomaga pri nalogah. Pravi, da je otrokom potrebno pomagati, se z njimi učiti, brez tega ne gre.

Kristina je povedala, na kakšne načine so že poskušali pomagati A. pri učenju in sicer zlepa, zgrda in s kaznimi, pa ne gre. Z njim se veliko pogovarjajo, predvsem mož se usede z njim, se pogovarjata o šoli, o učenju, o posledicah, če ne bo naredil šole. A. si želi postati dober kuhar in se v pogovoru strinja z rejniki. Dogovorili so se, da se bo učil v sobi, potem pa ga bo rejnica ali njihova hčerka spraševala snov, pa ni šlo. Veliko sta glede v zvezi z motivacijo in pravilnim učenjem delala z njim svetovalc in svetovalka, vendar je sodeloval le ob njuni prisotnosti.

Deset mesecev ni imel stika z mamom. Tudi z očetom se ni videl, z njim že nekaj let prej ni imel stikov. Odkar je začel hoditi na obiske k mami, je še bolj zmeden. Pove, da ima mama težave zaradi alkoholizma, za zajtrk mu je dala za piti vino namesto zajtrka. A. skrbi za mlajšo sestrico, ki živi pri mami. Sestrico ima rad, na obiske hodi predvsem zaradi nje. Oče je enkrat pozabil priti na srečanje. A. je ugotovil, da je oče prodal njegove delnice, kar ga jezi.

Rejnica pove, da A. pravi, da bi bil malo pri njih, malo pa pri mami. V šoli bi paziral dve leti in potem nadaljeval šolanje. A. se še vedno zelo rad igra, rad ima male otroke.

Vodja pove, da se rejniki ves čas zelo trudijo, kako bi pomagali A.. Prav tako so se vsi skupaj sestali na centru in se skupaj dogovarjali glede stikov in prav tako učenja. Vendar vse kaže na velik primanjkljaj, ki ga ima A. iz svojega otroštva. Ob prihodu v rejniško družino je dobil varnost in skrb, ki je doslej

ni imel in sedaj bi on lahko postal otrok, želi nadoknaditi zamujeno. Res bi potreboval leto ali dve pavziranja, da bi v tem času lahko bil spet »majhen otrok, se igral in cartal«. Vendar je to žal težko, kar tako ni mogoče šolanja prekiniti in ga spet nadaljevati. Lahko pa ga razumemo v njegovi situaciji in reakcijah.

Pavla. pove, da ko je B. prišla k njim v 4. razr. OŠ, je bila zadostna, ni imela volje za učenje, bila je kar malo agresivna. Veliko so se z njo pogovarjali, ji predstavili pravila v njihovi družini in kmalu so se pokazali uspehi. Sedaj je v tretjem letniku ekonomske šole, uspeh ima dober, drži se pravil v družini. Rejnica je ponudila pomoč A. tako, da bi mu lahko pri učenju pomagala njihova nečakinja Petra, ki je pomagala že njihovi B.

Veri se je A. zasmilil, še bolj pa njegova sestrice, ki živi pri mami v slabih razmerah. Predlagala je, da bi tudi njo bilo potrebno dati v rejniško družino.

Vida pravi, da njihov U. obiskuje 4. razr. in da ga še ne morejo pustiti, da bi se sam učil. Rejnica mora biti v bližini, da ga vidi, da ga vmes povpraša, kaj se uči, kje rabi pomoč.

Kristina pove, da se ob vsem neuspešnem iskanju načinov pomoči pri učenju počutijo pri A. neučinkoviti. A. je dober fant, v njihovo družino se je dobro vživel, radi ga imajo. Sicer se rad zlaže, ne zna ravnati z denarjem, težave ima z vzdrževanjem osebne higiene. Meni, da bi moral priti k njim vsaj nekaj let prej.

Vodja da rejnici podporo, da so veliko naredili za A., da vedno znova iščejo nove načine, kako bi mu pomagali. Glede na to, da je prišel k njim star šestnajst let, da je imel velik primanjkljaj v vzgoji in oskrbi, se to ne da kar naenkrat nadoknaditi. Rejnika naredita, kar je možno. A. pa z življenjem v njihovi družini dobiva izkušnjo življenja v normalni, povprečni družini in ta izkušnja bo zanj pomembna kljub temu, če ne bo uspešen v šoli. Še vedno so možnosti šolanja na Delavski univerzi ali kaj drugega.

Vodja povpraša Darinko, ki je na prejšnji skupini govorila o pričakovanjih in dilemah v zvezi s prihodom nove deklince v njihovo družino, če lahko kaj pove v zvezi s tem.

Darinka pove, da niso dobili otroka. Prišli so na center po deklico, vendar potem odvzem otroka ni bil izveden in tako deklica ni pri njih.

Vodja jo povpraša, kako so to sprejeli.

Darinka pove, da so bili razočarani, ker so se v celi družini pripravili na njen приход, se pogovorili z vsemi sorodniki, pripravili posteljico, oblačila idr. Rejnika sta to situacijo kar nekako sprejela, vendar je bilo težje pri rejenki

S., ki je stara dve leti in pol. S. je v vrtcu pripovedovala, da bodo dobili dojenčka, čakala je, kdaj pride k njim, se ga veselila in sedaj je težko najti prave besede in ji razložiti, zakaj ne bodo dobili dojenčka. Odločili so se, da bodo o tem čim manj govorili in bo sčasoma pozabila.

Vera je vprašala, zakaj niso dobili deklice.

Vodja ji pove, da se starša nista strinjala z namestitvijo otroka v rejniško družino, zato bi moral center otroka odvzeti. Poskušali so narediti odvzem, vendar so ga potem preložili in se dogovorili s starši za druge načine pomoči. Darinka pove, da so se pripravili na deklico N., si jo predstavljali, kakšna je in da jih skrbi, ali je zanjo v redu poskrbljeno.

Kristina pove, da njihov T. ima še vedno težave pri spanju, večkrat ponoči se zbudi in joče. P., stara tri leta, se je že stabilizirala, spi ponoči. Zelo je navezana na rejnico, povsod gre z njo, še na WC. Je navihana deklica, zna pa že marsikaj reči nazaj, npr. rejnici reče, da ji gre na živce.

Sovodja pove, da je to najbrž slišala odrasle, verjetno ko je živela pri starših, saj tako majhen otrok ne razume pomena teh besed.

Jožica je rekla je K., če ne bi bilo ustrežnejše, da T. spi z rejnikoma v spalnici.

Kristina pove, da so že tudi to poskušali, vendar je potem P. sama v sobi ali pa še ona pride v spalnico.

Jožica P. pove, kako je bilo, ko sta prišli S. in M. v njihovo družino. S. je bila stara eno leto in pol, v začetku je jokala ponoči, zato je spala pri njima z rejnikom v spalnici.

Pavla pove, da D. obiskuje 7. razred, pri njih je šest let in še vedno noče iti nikamor sam, tudi na plavanje ne bo šel v zimskih počitnicah z rejenci, ker ne gre sestra B.. Vpisali so ga v jahalni tečaj in je šel, ker sta bila skupaj z njihovim sinom. Naredil je tečaj jahač I, zelo so ga morali vzpodbuditi, da nadaljuje v tečaju za jahača II, ker ni bil njihov sin poleg. Sodeluje še v pevskem zboru, drugače pa vedno želi, da je še nekdo od domačih poleg.

Kristina pravi, da njihova T. in P., ki sta pri njih nekaj mesecev, še nista imela stikov s starši. Skrbi jo, kako bo. P. je v začetku omenjala atija, sedaj ne več. Oba otroka sta vključena v vrtec.

Vodja pove, da so ponavadi težave v začetku, pri vzpostavljanju stikov, kasneje pa se skoraj vedno uspemo dogovoriti in jih urediti.

Jožica pove, da je A. šla v soboto živet nazaj k očetu, ker se je vrnil z zdravljenja alkoholizma. Vendar je v ponedeljek že klicala rejnico, ker imel oče recidiv. Tako se je A. vrnila v njihovo družino. Sedaj so jo prepisali na drugo šolo, kamor že hodijo ostale deklice in so organizirani prevozi. Zato je

rejnica nakupila sladkarije in sta šli z A. na njeno dosedanjo šolo, da se je poslovila od sošolcev in učiteljice. Ko sta se peljali z avtom, je A. rejnici pokazala, kje je šla babica v Dravo in rekla, da je bila ona kriva. Rejnica ima občutek, da so bili na šoli zadovoljni, da ne bo več na njihovi šoli, saj so bile kar težave z njo, rada se je tepla s sošolci. Na novi šoli ji je učiteljica takoj rekla, da se na njihovi šoli ne tepejo.

Rejnica je povedala tudi, da so doma iskali J. denarnico, kjer je imela zdravstveno kartico. Nikjer je niso našli, celo stanovanje so pregledali. Po nekaj dneh so bili so že čisto obupani, saj je bila J. naročena k okulistu. Potem pa se je denarnica kar pojavila na tleh v sobi. Ugotovili so, da jo je vzela A.. Vzela jo je, ker je hotela imeti denar, ni pa znala povedati, zakaj ni prej povedala, da jo je vzela, kljub temu, da je videla, kako jo vsi iščejo. Rejnica je povedala, da je deklica za kazen morala počistiti sobo.

Čas za skupino je potekel, zato je vodja zaključila skupino s kratkim povzetkom in povabilom na naslednje srečanje.

Interpretacija dogajanja v 1. skupini:

Vsebina pogovora v skupini je bila: učne težave rejenca, težave rejenca pri stikih z mamo, stiske ob prihodu oz. ne prihodu nove rejenke v družino, ukrepi centra za socialno delo, vrnitev rejenke k očetu oz. nazaj v rejniško družino, težave otrok po prihodu v rejniško družino, kraja denarja.

Teme pogovora v skupini so bile v celoti adekvatne z namenom delovanja skupine: rejniška družina, rejenec, matična družina; težave in stiske v zvezi s tem in iskanje novih, boljših vzorcev za ravnanje.

Skupinska dinamika je potekala med vsemi članicami. Rejnice so se same odzivale na težave, ki so jih iznesle posamezne rejnice in stiske, ki so jih ob tem doživljale. Odzvale so se tako, da so iskale nove načine ravnanja, da so povedale svojo izkušnjo, kako so same ravnale, da so ponudile konkretno pomoč (npr. pri učenju) ter da so preverile, povprašale, če jim kaj ni bilo jasno. Komunikacija je bila odprta, potekala je med vsemi članicami in vodjo. Rejnice so govorile o težavah, s katerimi se trenutno spopadajo v njihovi družini, o stiskah, ki jih ob tem doživljajo, čustvih. Zmogle so se vživeti v članico, ki je predstavljala svojo stisko, le ena rejnica je bila ob tem nekoliko vzvišena, delila je nasvete, zato je vodja obširneje opisala, kaj vse je že bilo narejeno v konkretnem primeru.

Vodenje skupine je bilo demokratično; vodja je vzpodbudila pogovor na začetku, ga koordinirala, spodbudila katero izmed članic, da pove svojo izkušnjo. Obrazložila je delo centra, pa tudi opravljeno delo v konkretnem primeru (učne težave rejnca), da je zaščitila rejnico.

4.1.2 srečanje druge skupine – torek , Sp. Duplek, mesec februar 2004

Skupina rejnic se sestaja v prostorih občine Sp. Duplek, vsak drugi torek v mesecu v dopoldanskem času.

Prisotnih osem članic – rejnic, vodja in sovodja, manjkali sta dve rejnici, ena se je opravičila.

Vodja pozdravi vse prisotne in jih povabi, da spregovorijo o tem, kar jih teži, kjer potrebujejo pomoč, o tem, kjer ne vedo, kako bi ravnale.

Milojka je na začetku povedala, da ima razgovor z otrokom na CIP-u in da bo morala malo prej oditi. Potem nadaljuje s tem, da bi se pogovorile o delovanju sindikata rejniških družin. Povpraša rejnice, kaj mislijo o tem, ali se bodo včlanile v sindikat.

Milena reče, da je pristopnico vzela, prav tako Štefka, a se še nista odločili, ali se bosta včlanili.

Milojka pove, da je prebrala v glasilu Rejniški list članek o sindikatu, ki ga je napisala predsednica sindikata in ji ni všeč tak način pisanja o rejništvu in rejniških družin. Pove, da je članek prebral njen sin in je bil ogorčen, da tak članek ne spada v Rejniški list. Rejnica pravi, da v tem pisanju rejnica Vida (predsednica sindikata) predstavlja rejniške družine kot manjvredne, piše o višji plači, uporabi prostorov itd., kar se ji ne zdi prav.

Zofka vpraša vodjo in sovodjo, kakšno je njuno mnenje o sindikatu.

Vodja in sovodja odgovorita, da se rejnice in rejniki imajo pravico povezovati v sindikat, si prizadevati za boljše pogoje. Menita, da je ob tem pomembno, na kakšen način si bodo za to prizadevali. Pomembno je izbrati pravi način, s katerim je možno doseči vsaj nekaj sprememb na bolje. Prav tako pa taka prizadevanja lahko na celotnem področju rejništva odprejo tudi kakšna negativne odzive o rejništvu v javnosti. Vzpodbudili sta članice skupine, da se o tem pogovorijo in da same povejo svoje poglede.

Milojka povpraša rejnice, ali niso prebrale članka v glasilu in meni, da bi bilo prav, da ga preberejo.

Zofka pove, da je otrokom potrebno nuditi predvsem ljubezen, varnost, jim pomagati, da bodo v šoli uspešni. Pravi, da ni nikoli prosila za kakšno dodatno pomoč. E. je že naredil voziški izpit in si kupil avto. S. ni sposoben sam v celoti ravnati z denarjem, zato mu pri tem pomagajo. Stanovanje in avto imajo za sebe, uporabljajo pa ga seveda tudi rejenci, vendar meni, da za to ne potrebujejo dodatnega denarja, rejnina zadostuje.

Marija st. reče, da je ona že dobila pomoč za šolo v naravi. V sindikat se ne bo včlanila, ker je že toliko stara, da ga ne bo več potrebovala.

Milena pravi, da je vzela pristopnico, a sedaj ne ve, ali se naj včlani. Meni, da ni pomemben samo denar, ampak je otrokom treba nuditi še kaj drugega.

Štefka se prav tako ne strinja z vsem, kar rejnica Vida govori in piše. Meni, da je otrokom treba nuditi ljubezen in primerno skrbeti za njih, z rejnino pokrijejo stroške za otroke.

Marija ml. pravi, da ne ve, koliko jim bo sindikat lahko pomagal, če bo potrebno. Ob smrti moža je dobila denarno pomoč od Kluba rejniških družin, za kar je hvaležna. Dvomi, da jim bo sindikat veliko pomagal, tudi članarino je treba plačevati, pa tudi za zaposlene na sindikatu, ki so se predstavili na občnem zboru, bo treba plačati.

Silva pove, da ima ona dobro izkušnjo z moževim sindikatom, marsikaj naredijo. Meni, da se bo včlanila v sindikat rejniških družin, tako bo imela možnost povedati svoje mnenje, če pa se ne bo strinjala z delom sindikata, pa bo izstopila.

Irena se še ni odločila, ali se naj včlani, strinja se, da je treba razmisliti in povedati svoje mnenje.

Milojka pravi, da je razmišljala, da bi napisala svoje poglede na sindikat in ga poslala predsednici Vidi. Pove, da je Vida dobra rejnica, da nima nič proti njej, vendar se ne strinja z vsem, kar v zvezi s tem piše in govori. Odločila se je, da ji bo napisala svoje mnenje. Poziva tudi druge, naj se odzovejo.

Milena povpraša, kaj so se odločile, ali se bodo včlanile.

Vodja pove, da se jim ni treba sedaj odločiti, naj vsaka sama razmisli, naj še preberejo članek, lahko dobijo še tudi drugo pisno gradivo. Potem se naj vsaka sama odloči, ali bo pristopila k sindikatu ali ne. Mogoče je prav, da so poleg in da povejo svoje mnenje o rejništvu.

S tem vodja zaključi pogovor o sindikatu.

Marija ml. razburjeno pove, da bo povedala, kaj se govori v drugi občini, ne njihovi, ampak v drugi občini. In sicer, da bodo njej vzeli otroke po smrti

moža. Pravi, da je mož umrl naravne smrti, ona v redu skrbi za otroke in ne ve, zakaj zdaj take govorice.

Vodja jo povpraša, kaj s tem misli, ali sprašuje socialni delavki, kaj menita o tem, ali vse članice oz. koga posebej.

Štefka pove, da se po vasi pojavljajo razne govorice, tako je tudi ona pred časom imela glede tega slabo izkušnjo, vendar so potem razčistili.

Silva jo vpraša, če ima to kakšno zvezo z njihovo sosedo. Pove, da je prišla k njeni mami na obisk in je vprašala, kaj bo sedaj z B. otroci. Pravi, da ji je rekla le, da bodo o tem drugi odločali in je odšla od mame.

Marija ml. pravi, da ni slišala od njihove sosede, ampak od Silvinega moža, ki je poštar. Reče Silvi, da bi naj on raznašal take govorice.

Silva je začudena, pravi, da tega ne ve, da se doma niso nič pogovarjali o tem, da Marijinega moža niti poznali niso. Šele na pogrebu je slišala, da jim je pred letom umrl sin, saj ona takrat še ni bila rejnica.

Milojka takoj pove Silvi, da je njihova U. rekla M. v šoli, češ da ima slabe ocene in da tega doma ne pove. Nadaljevala je s tem, da se ji ne zdi prav, da poštar pri njih komentira glede pošte, ki jo prinese in da je rekel nekemu v vasi, kje pri njih sušijo perilo. To se ji ne zdi prav, oni lahko sušijo perilo, kjer hočejo.

Vodja pove svojo izkušnjo, kako je poštar v njeni mladosti ob raznašanju pošte v vasi imel razne načine pozdravljanja, npr. je otroke spraševal, če jedo zamazan kruh ipd. dovtipe. Mogoče je tudi ta poštar želel podobno nekaj reči kot del pozdrava.

Silva pove, da se doma mož ne pogovarja o tem, kam nese pošto. Prav tako niso nič govorili o M. ocenah, so se pa deklice nekaj zavzemale v šoli ena za drugo. Z U. se bo pogovorila, možu pa ne ve, ali naj kaj reče.

Zofka je vprašala Milojko, ali je ona sama rekla poštarju, kaj jo moti. Prav bi bilo, da mu sama pove. Če bo Silva o tem govorila z možem, bo to samo povzročilo družinski prepir. Prav tako bi morala sama povedati Urški v šoli, kar se ji ni zdelo prav. Otroci morajo sami urediti zadeve med seboj.

Vodja povpraša Silvo in Milojko, kaj menita o tem, da Silva možu o tem ne govori in da se Milojka sama pogovori s poštarjem o tem, kaj jo moti.

Milojka pove, da se bo pogovorila do naslednje skupine. Silvi pove, da v zvezi z govoricami o premeščanju otrok ni ona nič slišala in tudi ni dala Mariji informacije o tem.

Silva se strinja, da možu ne bo nič rekla, meni, da bi bil jezen, če bi govorila z njim o njegovem raznašanju pošte, saj on o tem doma ne govori. Povedala

pa je, da glede na ne najboljše izkušnje, ki jih ima mož iz otroštva, ko je živel v rejniški družini, ima še vedno težave, da bi govoril o čustvih, še vedno težko pove ženi in otrokom, da jih ima rad. Držala se bo dogovora, nič mu ne bo govorila o tem in bo na naslednji skupini povedala, ali ji bo mož kaj povedal o pogovoru z Milojko.

Vodja povpraša Marijo ml., ali je ona sama slišala poštarja govoriti o tem, da ji bodo vzeli otroke.

Marija pove, da ga ni slišala, slišala je le govorice v drugi občini. Ne zdi se ji prav, da so sedaj še otroci prizadeti zaradi tega, jokali so se. S. pravi, da on ne bo šel nikamor.

Sovodja povpraša Marijo, zakaj je tako prizadeta zaradi tega, ali si lahko sama odgovori, zakaj jo je to tako močno prizadelo. Če jo skrbi, da ji bo center »vzel« otroke, bi se o tem morala pogovoriti na centru, povprašati socialno delavko.

Marija je povedala, da se je pogovorila s socialno delavko o vsem in da nista govorili o tem, da bi premeščali otroke v drugo družino.

Vodja vpraša Marijo, kdo je otrokom povedal, kje so slišali, da bi morali v stran

Marija je povedala, da je njej nekdo povedal po telefonu, potem je začela jokati. S. jo je vprašal, zakaj joče in mu je povedala. Potem je jokal še on in rekel, da ne bo šel nikamor, da se bo rajši skrtil.

Vodja pove Mariji, da ni bilo prav, da je o tem govorila otrokom in jih na ta način obremenila in spravila v stisko. V skupini se pogovarjamo o komunikaciji, v rejništvu je to zelo pomembno, katere besede uporabljamo in prav bi bilo, da se iz tega pogovora naučimo, da pazimo, kako se pogovarjamo doma, kako ogovarjamo otroke na skupnih rejniških druženjih, ali ko nakupujejo z otroci v trgovini. Za Marijo bi bilo najbolje, da bi na centru vprašala, se pogovorila o tem, kar jo je spravilo v stisko in v dvome.

Marija se strinja, vendar takrat je kar rekla otrokom.

Irena pove, da se strinja, da se naj Milojka sama pogovori s poštarjem in je vesela, ker ne živi v bližini drugih rejnic in takih govoric ne sliši.

Sovodja opozori, da je v skupini kar nekaj otrok rejnic, ki hodijo na isto šolo, zato je to lahko razlog za kakšna nesoglasja, govorice in da je potrebno biti zato še bolj pazljiv pri pogovoru.

Vodja doda, da so se že v eni drugi skupini dogovarjali in bi bilo prav, da se dogovorijo o tem, kaj bodo rekli otrokom, ko gredo na skupino rejnic.

Ustrezno bi bilo reči otrokom, da se gredo na skupino učiti biti dobra rejniška mama.

Bezjakova, ki težko sledi pogovoru, reče jezno, da smo že na prejšnjih skupinah nekaj »mečkali« o tem, kam bo šla N. na obisk, potem je kar ostala, da se ji to ne zdi prav.

Vodja pove, da se o tem ne bi pogovarjali, ker ni prisotna tista rejnica in o drugih ne govorimo v skupini.

Bezjakova na koncu pove, da je T. uspešno končala 2. razr. Srednje gostinske šole, smer kuhar in je začela obiskovati prakso. Tega se vse razveselijo.

Vodja zaključi srečanje skupine s besedami, da se ji zdi zelo pomembno, da so si rejnice znale na skupini direktno povedati, kaj se jim ne zdi prav. Silva in Milojka imata dogovor, kako bosta ravnali. Prav bi bilo, če bi ta skupina doprinesla k temu, da bi vsaka članica bila predvsem pri sebi pozorna na uporabo besed o otrocih in z otroci v rejništvu, s svojimi in z drugimi.

Interpretacija dogajanja 2. skupini:

Tema pogovora: sindikat rejniških družin, o rejništvu in rejnini nasploh, o včlanitvi v sindikat, komunikacija o komunikaciji – govorice v vasi, preverjanje v skupini, kdo je kaj rekel, dogovor za ravnanje.

Skupinska dinamika je bila vsestranska, potekala je med vsemi članicami. Svoje težave in stiske sta iznesli dve rejnici; ena v zvezi s sindikatom, druga v zvezi z govoricami o njihovi družini. Na obe temi pogovora so se odzvale vse rejnice, povedale svoje mnenje, predlagale načine ravnanja. Komunikacija je bila odprta, direktna. Vzdušje v skupini je bilo zelo zavzeto, čustveno. Da so rejnice zmogle komunikacijo o komunikaciji govori o načinu dela v skupini in zrelosti članic. V zvezi s tem so zmogle spregovoriti o svojih zamerah, jezi, žalosti. Kljub zelo občutljivi vsebini pogovora pogovor ni zastal na obtožbah, ampak so se usmerile v reševanje in se na koncu dogovorile za pot reševanja.

Vodenje je bilo demokratično; vodji sta se odzvali na obe glavni temi skupinskega srečanja na ta način, da sta prepustili rejnicam, da o tem spregovorijo, koordinirali sta pogovor tako, da so lahko vse povedale svoje mnenje, da so lahko povprašale, preverile. Nista dopustili pogovora o rejnici, ki ni bila prisotna in s tem potrdili eno izmed dogovorjenih pravil skupine.

Možen je bil pogovor o delovanju sindikata, na kratko sta vodji povedali svoj pogled, nista pa izražali sodb o tem. Pogovora o komunikaciji se nista ustrašili, ampak sta ga vodili tako, da so nekatere stvari osvetlili, razrešili in se dogovorili za ravnanje vnaprej.

4.1.3 srečanje tretje skupine – sreda, Maribor, februar 2004

Srečanje skupine poteka vsako drugo sredo v mesecu v popoldanskem času, da se skupine lahko udeležujejo tudi zaposlene rejnice.

Prisotnih šest rejníc, vodja, sovodja, tri rejnice so se opravičile.

Vodja je po uvodnih besedah povprašala Marijo, kako se je počutila po zadnji skupini, ko je spregovorila o svoji stiski v zvezi s spolno zlorabo rejenke in nenavadnim spolnim vedenjem njihovih deklic.

Marija je povedala, da ji je bilo po skupini lažje iz več razlogov. Odleglo ji je že zaradi tega, ker je spregovorila o tem. Pravi, da je to tako občutljivo, intimno področje, da se razen z možem o tem ne more pogovarjati z drugimi ljudmi, s prijateljicami, saj ne želi, da bi zaradi tega s predsodki gledali na deklici in bi se to odražalo pri komuniciranju z deklicama.

Pogovor v skupini, ko so ji rejnice povedale svoje izkušnje in svoje poglede, ji je pomagal, da se ji ravnanje njihovih deklic ni zdelo več tako grozno, nenormalno. Prej jo je bilo bolj strah, kaj bosta počeli deklici, ni vedela, kako naj ravna. Sedaj se spomni besed Darje, ki je povedala, kako ravna njihovi fantje. Spomnila se je, kaj ji je rekla Ana.

Ana pove, da ko je ugotovila, da je oče spolno zlorabljal njenega rejenca, je to seveda prijavila. Sedaj že sedem let hodi zaradi tega na sodišče, kar naprej jo zaslišujejo, fanta prav tako in zadeva še ni končana. Če sedaj razmišlja o tem, meni, da bi bilo bolje, če spolne zlorabe ne bi prijavila, saj je fant zaradi zasliševanj kar naprej izpostavljen, oče pa še ni bil obsojen.

Marija je povedala, da z B. zaradi spolne zlorabe vključena v obravnavo pri psihologinji, vendar ni zadovoljna z obravnavo. Moti jo, ker jo naroča le enkrat na mesec. Ne zdi se ji prav, da psihologinja vedno zamuja. Ko sta bile zadnjikrat, je B. sama vprašala, ali bosta spet morali čakati. Seveda sta čakali več kot pol ure, psihologinja je prišla z vrečkami in B. je ugotovila, da je bila v trgovini.

Ana ji je predlagala, če bi šla v obravnavo na Svetovalni center.

Zdenka je takoj rekla, da tja ne, da ima tam slabe izkušnje. Svetovala ji je obravnavo pri psihologinji Katji D., če bi se uspela naročiti.

Vodja je povedala, da je težko najti primernega strokovnjaka, še posebej za spolne zlorabe jih primanjkuje. V tem primeru je to še otežkočeno zaradi tega, ker sta dekličina brata tudi v obravnavi.

Marija pove, da želi, da bi prišla na obisk in pogovor k njim socialna delavka, saj jo ima B. rada in bi bilo to za njo pomembno.

Marija nadaljuje, da sta njihovi deklici ljubosumni ena na drugo. Kljub temu, da se imata zelo radi in se smatrata za sestrici, sta zelo občutljivi, kateri bosta dala rejnika prej kozarec, katero se bo prej umivala, kateri bodo pomagali pri oblačenju ipd. Rejnica pravi, da se zelo trudi, da bi bila čim bolj pravična, vendar se kar naprej kregata okrog tega, katera bo prva.

Anica pove, da so otroci občutljivi na to, kako se jih obravnava, kako domače otroke in kako rejence. Ona je predvsem pozorna na to, kako se ljudje obnašajo do njihove hčerke, ki je otrok s posebnimi potrebami, slepa, zaostaja v razvoju na telesnem in duševnem področju.

Vodja pove, da so otroci različni ne glede na to, ali so rejenci ali domači otroci in ravnanje odraslih do otrok je tudi različno. Vendar če še tako pazimo, lahko pride do kakšnih zamer s strani otrok. Pove primer, da se je pogovarjala z dvema rejenkama iz družine, kjer so odnosi zelo odprti, kjer se o vsem pogovarjajo in sta kljub temu deklici izražali nejevoljo nad tem, da domača hčerka lahko vse naredi, da se njej marsikaj spregleda, da so drugi otroci opozorjeni namesto nje.

Darja pravi, da morajo v družinah paziti na obe strani, da ne bi napak ravnali in to za rejence in domače otroke. Lahko bi se zgodilo, da bi se zaradi rejenca tudi domači otroci počutili izrinjene, zapostavljene s strani staršev.

Katica pove, da sta se njihova rejenca dobro vživela pri njih. Za malega se boji, da ne bi šel sam ven, na cesto, ki je v bližini hiše. Zato mu rečejo, da so zunaj cigani in ga bodo odnesli.

Vodja povpraša, ali bi lahko našli skupaj kakšne druge besede namesto ciganov. Cigani ali Romi živijo z nami, otrok se bo srečal z njimi in ni prav, da bi se jih bal.

Darja pove, da se ji zdi pomembno naučiti otroka, da se sam brani. Z otroci se je treba pogovarjati, kaj se lahko zgodi, kaj je nevarno in mu konkretno povedati, kaj lahko takrat naredi.

Vida pravi, da njihov Jernej ne gre nikamor sam, zunaj se igra, vendar tam ni nevarno.

Sovodja pove, da smo imeli pred časom organizirano izobraževanje za rejnice in rejnike o tem, ko so nam predstavniki iz CAP programa v delavnicah prikazali, kako naučiti otroke, da se branijo.

Ana pravi, da so njeni fantje že veliki, pa se kljub temu boji, da se jim ne bi kaj zgodilo, ko gredo zvečer ven. Dogovorijo se, do katere ure so lahko zunaj, potem jo pa kličejo, da ni avtobusa ter pridejo malo kasneje. Ve, da se morajo družiti z vrstniki, a jo vseeno skrbi, v kakšni družbi so, kaj delajo, da ne bo kaj narobe.

Marija jo povpraša, kako je sedaj G. v šoli.

Ana pove, da je sreča, ker ima v redu razredničarko, ki mu marsikaj spregleda, s katero se da pogovoriti. Ima že 37 ur neopravičenih izostankov, ocene so tudi slabe. Ima organizirano učno pomoč, a vseeno še ni dovolj. Rejnica pove, da je G. dober po duši, da je bil njen prvi rejnec in ga ima zelo rada. Ima predvsem njo, zato si še toliko bolj prizadeva, da bi bilo vse dobro.

Dragica pove, kako je z njihovo P., njeno vnukinjo. Obiskuje 4. letnik srednje administrativne šole. V šoli je pridna, ocene ima odlične. Naredila je vozniški izpit in je danes tudi rejnico pripeljala na skupino. Peljala je tudi prijateljice, koso šle skupaj na rojstni dan. Rejnica pove, da se je P. dosedanja prijateljica, s katero sta se dobro razumeli, odselila iz Maribora.

Vodja jo povpraša, ali sedaj nima nobene prijateljice, saj vemo, da redko hodi ven in težje navezuje prijateljstva.

Dragica pove, da ima drugo prijateljico, vendar ta njej ni všeč, ker v šoli večkrat manjka, ocene ima slabe, oblači se zelo mladostniško, izzivalno ipd. Rejnico skrbi, da se P. ne bi poslabšala, da bi v šoli izostajala, imela slabše ocene.

Ana pravi, da bi bila ona vesela, če bi G. imel punco. Eno je imel, pa sta se razšla.

Vodja vpraša Dragico, ali od takrat, ko se družijo z novo prijateljico, opaža pri P. kakšne težave, ali ima slabši uspeh, izostaja od pouka.

Dragica pove, da ne, da je vse v redu, ampak jo skrbi, če se bo poslabšala in ne ve, kaj naj takrat naredi.

Ana pravi, da mladi morajo iti ven, morajo se družiti z vrstniki.

Marija ji reče, da to pomeni, da P. ne zaupa, da ji ne dovoli, da bi sama preizkusila neke stvari.

Vodja se s tem strinja in pravi, da je dobro, če imajo mladostniki možnost preizkusiti nekatere stvari v zvezi z odraščanjem (izhodi, druženje z vrstniki,

zabave ipd.) v času, dokler živijo doma, dokler imajo domače, ki jim bodo v oporo, če bo potrebno. P. večino časa preživi doma, zelo malo gre ven. Zato je vzpodbudno, da si je pridobila prijateljico, da se vsaj malo družijo z vrstniki.

Vodja povpraša Marjeto, kako se je M. navadil na novo okolje, ko so se preselili.

Marjeta pove, da je bil vesel novega stanovanja, saj ima tukaj svojo sobo. Sicer se je sedaj njihova hči vrnila nazaj domov, tako da imata skupaj sobo. Vendar se med seboj razumeta, tako da ni težav. Živijo v bližini prejšnjega stanovanja, tako da ima vrstnike iste.

M. obiskuje 4. razr. in ima težave z branjem. Doma prej ni bral, pri njih je prebral prvo knjigo. Ni se bil navajen učiti, saj je bil doma prepuščen sam sebi. Sedaj se je že zelo navadil na njih. Tudi pocarta se rad. Rejnica pove, da zjutraj vstane, da ga odpravi v šolo. Od začetka ni vedela, zakaj je stal na hodniku in ni šel ven. Potem je ugotovila, da čaka, da mu da poljubček. Peljejo ga na obisk k staršem, a ga morajo kar motivirati, da gre. Pol ure so na obisku in želi fant, da gredo nazaj.

Pove, v kakšni stiski je bila pred nekaj dnevi. Bila je doma na dopustu in M. ni bilo domov ob uri. Čakala ga je in ker ni prišel, ga je šla iskat po mestu, v šolo in nikjer ga ni bilo. Bila je že panična, skoraj bi šla na policijo. Potem je M. prišel. Igral se je prijatelji na igrišču, pozabil pa je, da je rejnica doma.

Čas je potekel, vodja je zaključila srečanje.

Nekatere rejnice so prijavile še udeležbo na kopanju v Moravskih toplicah med zimskimi počitnicami.

Interpretacija dogajanja v 3. skupini

Teme pogovora so bile vse družinske, rejniške in sicer: komunikacija o komunikaciji, spolna zloraba otrok, iskanje pomoči, ljubosumnost v družini, ravnanje z rejenci in domačimi otroci, uporaba besed, strah, da se ne bi rejencu ali rejenki kaj zgodilo, izhodi mladostnikov in druženje z vrstniki, učenje, obiski pri starših.

Dinamika v skupini je bila pozitivna. Komunikacija je potekala med vsemi članicami, vodjo in sovodjo. V povratni informaciji rejnice o pogovoru v prejšnji skupini je izražen namen skupine: spregovoriti o svoji težavi ali stiski v skupini ljudi s podobnimi izkušnjami, slišati druga mnenja in

izkušnje, ki pripomorejo k razreševanju težav in iskanju novih vzorcev ravnanj.

Pogovor o ljubosumju med rejenkami, o odnosu med rejenci in domačimi otroci izraža senzibilnost rejnic na dogajanje v družini, na družinske odnose. Šola, izhodi, druženje z vrstniki so kar stalne teme rejnic, ki imajo v družini mladostnike. Rejnice so v tem pogovoru aktivno sodelovale, izražale svoja mnenja, se samoiniciativno odzivale oz. vključevale v pogovor.

Vodji sta usmerjali pogovor, ga koordinirali tako, da so v pogovoru sodelovale vse članice. Vzpodbudili sta katero od njih, da je na temo pogovora povedala svojo izkušnjo. Občutljivi sta bili na poimenovanju, uporabi besed rejnic in skupaj z njimi iskali boljše, prave besede za npr. to, kako prepričati, da otrok ne bo šel na cesto. Poimenovanje je zelo pomembno pri socialnodelavskem delovnem odnosu. V skupini rejnic je možnost za učenje o tem, kako pomembne so besede, jezik, ki ga uporabljamo.

4.1.4 srečanje četrte skupine - torek, Zg. Velka, februar 2004

Prisotnih sedem rejnic, vodja in sovodja. Tokratna skupina je bila izjemoma v restavraciji, ker smo po skupini praznovali petdeseti rojstni dan ene članice. Ta članica je vse poklicala, se dogovorila glede prostora.

Po uvodnem pozdravu vodje in povabilu k sodelovanju je Irena povedala, da so bili z deklicama med prazniki na obisku pri njuni babici. Prej so se po telefonu dogovorili za obisk. Babica je bolna, večinoma je v postelji. Babica je pripovedovala, kako je bilo, ko je bila njuna mamica noseča. Glede na to, da sta oba starša deklic umrla in da sta deklici prvič slišali o njunem zgodnjem otroštvu, je bilo to za njiju zanimivo, predvsem za V., saj S. vsega ne razume (otrok s posebnimi potrebami). V. je bila zelo vesela, ker ji je babica dala sliko od mamice, ki si jo je želela.

Vodja jo je vprašala, kako to, da so se odločili za obisk, ali jih ni bilo nič strah, kako bo obisk potekal.

Irena je povedala, da so šli zaradi deklic, V. vse to zanima in še sliko od mamice si je želela. Povedali so jim, kje je mamin grob, da bodo lahko šli prižgat svečke. Za očetov grob vedo, saj so bili na pogrebu.

Vodja pove, da je za otroke pomembno, če jim sorodniki lahko pripovedujejo o tistem času, ki se ga sami ne spomnijo, ga ne poznajo. Vsi odrasli radi

poslušamo, če nam starejši pripovedujejo zgodbe iz našega življenja oz. otroštva.

Vodja je povprašala Cilko, ali bo kaj povedala, kako je bilo na obisku na A. domu in kaj je A. pripovedoval kasneje.

Cilka je povedala, da se je A. malo bal iti na dom k očimu in polbratoma (po več kot enem letu). Z njim sta bila rejnica in rejnik ter socialna delavka, tako da je imel veliko ljudi za občutek varnosti. Bil je jezen, ker ga je oče vzel k sebi na kolena in vesel, da mu je socialna delavka pomagala, da je lahko šel v stran.

Vodja je povprašala rejnico, kako je ona doživela to srečanje.

Cilka je povedala, da je bilo kar v redu, čeprav je oče bolj malo govoril. Ne ve, zakaj je prišel na obisk stric, čeprav je on boljši kot oče, več se je zanimal za A., bolj je čustven.

A. si želi, da bi brata prišla k njemu na obisk v rejniško družino. Rad bi jima pokazal, kje živi. Pogovarjali so se, da bi lahko to organizirali v času zimskih počitnic. Rejnik bi šel po fanta zjutraj in ju popoldne odpeljal nazaj.

Rejnica je povedala, da je še isti dan, ko je prišel z obiska na domu, telefoniral babici. Vendar se nista dolgo pogovarjala, ker je bila babica slabo razpoložena.

Sovodja je pokomentirala, da res težko razumemo, da vnuk po enem letu pokliče babico in ona ni razpoložena za pogovor z njim.

Ivanka pove, da je podobno pri D. babici. Ona bi sicer želela, da pride D. na obisk, vendar je ne pokliče, ne pride na obisk, potem pa tudi D. ne želi iti k njej. Oče pride včasih na obisk, vendar se potem ne zna pogovarjati s hčerko in si tako D. želi, da bi čim prej šel.

Ivanka pove, da je D. v šoli (1. letnik srednje trgovske) uspešna, nimajo kakšnih težav.

Vendar je D. najraje doma, nikamor noče iti, tudi na kopanje v zimskih počitnicah verjetno ne bo šla, čeprav bosta šla A. in B..

Angelca pove, da je njihova P. zaljubljena. Fant je prišel na praznovanje rojstnega dneva, a so se prej dogovorili, kako dolgo lahko traja praznovanje. Včasih jo tudi pelje z avtom, vendar se P. drži dogovorov, pove jim doma o fantu. V šoli je drugače v redu, težave ima le pri angleščini in rejnica želi, da bi ji center organiziral pomoč pri učenju.

Vodja ji pove, da trenutno ni te možnosti, saj program pomoči za dom preko javnih del ni bil odobren in zato nimamo svetovalcev za pomoč pri učenju.

Anica pove, da je trenutno tudi njihov S. nima pomoči, kar je škoda, saj sta se s svetovalko dobro ujela, pogreša jo. Napisala je prošnjo za svetovalko.

Jožica je predlagala, mogoče bi lahko organizirali pomoč pri učenju na šoli. Na šoli pri R. se o učni pomoči dogovarjajo na šoli.

Angelca pove, da verjetno na šoli to ne bo možno, bo pa povprašala. Sama ji ne more pomagati, ker angleško ne zna. Bodo pa raziskali še možnosti pomoči med sorodstvom.

Anica pove, da sta se S. in svetovalka M. zelo dobro ujela, prihajal je k njemu dvakrat na teden in je res škoda, da je sedaj ni več.

Jožica je predlagala, da bi se mogoče R. in P. skupaj učila angleščino. Za R. je povedala, da je v šoli med najboljšimi. Tako kot v OŠ tudi sedaj v srednji šoli poskrbi zase, vse uredi pri profesorjih, ukrepa, če kaj ni v redu. Pokazala je tudi izpis ocen za prvo polletje.

Angelca je povedala, da je S. vzela mama za nekaj dni s seboj v Nemčijo. Drugače pa pride mama vsak teden po S. v nedeljo dopoldne in jo pripelje nazaj v torek popoldne. V teh dveh dneh poskrbi tudi šolo in učenje. Rejnica pravi, da je tako prav, S. ima rada mamico, mama in rejnica sodelujeta in ni težav.

Vodja povpraša glede nakazovanja otroškega dodatka, ki ga odslej center ne more nakazovati direktno k mami.

Angelca pravi, da je prav, da otroški dodatek dobi mama, saj kupuje hčerki S. oblačila, obutev, vse za šolo, plačuje ji malico v šoli. Pravi, da bi ji ona vsak mesec nakazovala denar.

Vodja povpraša Angelco in druge rejnica, kaj menijo o tem, kakšna oblika bi bila primernejša. Možno je, da ji rejnica nakazuje denar vsak mesec, lahko pa bi odprli varčevalno hranilno knjižico za S., na katero bi rejnica nakazovala denar. Angelca pravi, da ji je vseeno.

Vodja predlaga, da se sestane individualna projektna skupina, kjer se bodo skupaj z mamo dogovorili, kako urediti to zadevo in tudi druge stvari.

Prav tako je predlagala razgovor z rejnico in V. ob njegovi polnoletnosti.

Marija je povedala, da je V. praznovala rojstni dan skupaj s prijateljicami.

Vodja je pred koncem povprašala Anico, kako je D..

Anica je povedala, da hodi v šolo, domov prihaja bolj redno in manj uživa alkoholne pijače. Rejnica upa, da bo mogoče le naredil šolo, saj ga šef na praksi pohvali, da je zelo v redu delavec.

Skupina je bila zaključena po eni uri izjemoma zaradi praznovanja rojstnega dneva. Po smrti moža je rejnica po enem letu in pol zmogla premagati žalost

in pripraviti praznovanje v skupini. Pri tem so jo članice podprle, ji čestitale in jo razveselile z udeležbo in presenetile z darilom.

Interpretacija dogajanja v 4. skupini:

Teme pogovora v tej skupini: iskanje korenin pri otrokovih sorodnikih, prvi obisk pri sorodnikih, o zaljubljenosti, izhodi in druženje z vrstniki, šola in učne težave, stiki z mamo, nakazovanje otroškega dodatka, praznovanje rojstnega dneva otrok, praznovanje rojstnega dneva (50 let) rejnice, članice skupine.

Skupinska dinamika v tej skupini je bila bolj zadržana, bolj na relaciji vodja in rejnice ter obratno. Direktna komunikacija med članicami je potekala le pri učnih težavah, v zvezi s pomočjo P. pri angleščini so se rejnice odzvale in predlagale načine pomoči. Razlogi za bolj zaprto komunikacijo so verjetno v tem, ker so rejnice večinoma sosede in sorodnice, med njimi potekajo izven skupine druge komunikacije, ki so razlog za morebitno pazljivost pri izražanju na srečanju skupine.

4.1.5 Pregled delovanja vseh štirih skupin rejnic

Vsaka skupina ima svojo dinamiko, svojstven način verbalnega in neverbalnega komuniciranja, posebnosti, ki so značilne za vsako skupino posebej.

Prva in tretja skupina, ki se sestajata v Mariboru, delujeta v taki sestavi eno leto. Nastali sta iz ene velike skupine in novih članic, ki so se vključile v skupinsko delo. To preoblikovanje skupine je pomenilo veliko spremembo za nekatere članice. Ena izmed rejnic, ki je v skupino vključena že deset let, se kar s težavo navaja na novo skupino in je trenutno manj aktivna v skupini, kot je bila prej.

V tretji skupini, ki se sestaja v večernih urah, so večinoma rejnice, ki so redno zaposlene, vse ostale rejnice niso v rednem delovnem razmerju, so gospodinje, kmetovalke ali opravljajo rejništvo kot poklic.

V četrto skupino so vključene rejnice s podeželja, v okolju se vsi poznajo, kar nekaj rejnic je sosed ali sorodnic. Po mojem mnenju to pomembno vpliva na skupinsko dinamiko in način komunikacije. Zaradi vezi, ki izhajajo iz sorodstvenih ali sosedskih odnosov, katerih socialne delavke večinoma ne

poznamo in nanje tudi nimamo vpliva, so bolj pazljive pri izražanju težav, manj sproščene v komunikaciji. To je bil tudi razlog, da se je ena rejnica odločila in odšla v drugo skupino. V minulem letu smo jim predlagali, da bi se skupina preoblikovala, da bi se članice pridružile ostalim skupinam. Vendar so želele, da skupina ostane skupaj in kot taka deluje naprej. Vodenje skupine je težje, saj je težko vzpodbuditi njihovo aktivnost, samoodzivanje, kreativnost.

V obeh mariborskih skupinah so vključene rejnice, ki živijo na širšem območju Maribora in okolice, izven rejništva se večinoma ne poznajo med seboj. V obeh skupinah je skupinska dinamika sproščena, kreativna. Rejnice se samoiniciativno vključujejo in odzivajo na druge rejnice s vprašanji, mnenji, predlogi, podporo, razumevanjem težav.

V drugi skupini v Sp. Dupleku prihajajo rejnice sicer iz širšega podeželskega območja, kjer se dosti bolj širijo govorice, kot v mestu. Skupina je bila dovolj zrela, da je spregovorila o govoricah, ki so sprožile nejevoljo med članicami skupine in so na primeren način težavo na skupini razrešile. V skupini sta rejnici, kjer je bila deklica premeščena iz ene družine v drugo, kar pomeni, da moramo biti pri nekaterih temah še bolj pazljivi, izbirati prave besede.

V vse štiri skupine prinašajo nove članice, nove rejnice tudi novo dinamiko, nove teme in drug način komuniciranja. Na vse skupine je to vplivalo pozitivno. Žal se le v tretjo skupino v Zg. Velki že nekaj časa ni vključila nobena nova članica.

4.2. ZAPISI INTERVJUJEV REJNIC IN ANALIZA REZULTATOV

4. 2. 1 - zapis intervjuja A

Meni skupina zelo veliko pomeni. Veselim se srečanja, veliko je razgovorov, izmenjave izkušenj, včasih kaj potožim, se potolažim. Komaj čakam vsak prvi ponedeljek, da grem. Pozitivno v tej skupini je to, da si lahko pomagamo med seboj, izkušnje, ki jih izmenjamo med seboj.

Moti me v skupini, če se zaklepetamo in če ne slišimo druga druge. Moti me, če je postavljeno kakšno vprašanje, dilema, na katero iščemo odgovor, pa je potem katera rejnica zaradi odgovorov užaljena in mogoče tudi več ne pride na skupino.

Sočlanice skupine dobro sprejemam, poslušam njihova mnenja, moti me le tista članica, ki vse ve, ki na tak način posreduje svoje mnenje, kot da je samo njeno pravo.

Z vodenjem skupine sem zadovoljna, nič ne bi spreminjala, vodja vsem v skupini da možnost.

Skupina pomaga predvsem meni, mi daje zadovoljstvo, prijeten občutek sprejetosti. Nadalje se veliko naučim v zvezi o otroci, pomembno je, da lahko podelim konkretne težave in dobim odgovore od drugih, da potem lažje izberem svojo pot reševanja. Tudi doma, v življenju naše družine, lahko uporabim kakšno mnenje, izkušnjo.

Če pomislim, ali mi je kaj posebej pomembno, če sem se kaj posebej naučila v skupini, je to najprej izkušnja, da ne rečemo otroku ali partnerju »ti nisi v redu«, ampak »meni to ni všeč«. Potem mi je bilo pomembno, ko sem v skupini govorila o Anici, o njenem odhodu k fantu, sem v skupini dobila podporo za svoje ravnanje in tako sem se lažje odločila. In je bilo tako dobro. Jaz lahko govorim o svojih problemih, težavah in me tudi ne moti kritično mnenje drugih, saj se potem sama odločim, kako bom ravnala.

V zvezi s skupino ne bi kaj posebej spreminjala, vztrajala bi le, da bi bil red, da bi prihajale vse na skupino točno, da bi redno hodile tiste, ki so se odločile za skupino. Izostale bi lahko le v nujnih primerih in izostanek mora vsaka opravičiti. Da bi nekatere bolj redno prihajale, sem se pred časom trudila tudi s praznovanjem rojstnih dni članic, vendar smo se potem odločile in to ukinile. Novih članic sem vedno vesela.

Zadovoljna sem z delom skupine, nič ne bi posebej spreminjala. Zdi se mi prav, da smo vključene le rejnice in ne tudi rejniki. Mislim, da bi možje bolj

klepetali. Ko pridem domov, včasih povem nekaj od tega, kar smo se pogovarjali. Mogoče bi lahko imeli kdaj kakšno predavanje na skupini, ne vem pa, kako bi sprejele razne socialne igre ali igranje vlog. To bi bilo lahko moteče za nekatere rejnice.

Drugim bi predstavila skupino tako: rejnice se dobimo enkrat na mesec, tukaj lahko povemo svoje težave in jih rešujemo skupaj, kar se pogovarjamo v skupini, ne prenašamo ven iz skupine.

Komaj čakam naslednjega srečanja. Pomembno je, da se vsaka rejnica zaveda svojega poklica, svojega poslanstva rejnice.

4.2.2 - zapis intervjuja B

Skupina rejnic mi pomeni zaslombo, da se lahko nekam zatečem, da najdem podobne sogovornice, da se lahko izrazim, povem brez zavor, ker vem, da bom razumljena. Ni mi potrebno posebej paziti, kakšno besedo bom uporabila in se bati, da bom narobe razumljena, ker smo v skupini samo tiste, ki imamo podobne izkušnje.

Skupina mi pomeni tudi del družabnega: da se oblečem, grem ven, da nisem samo doma, za štedilnikom, skupina mi tako da eno ceno, vrednost.

Za mene je v skupini posebej pozitivno to, da ko poslušam druge rejnice o težavah, o dogajanju v njihovi družini, si mislim: saj je pri drugih tudi tako, nisem sama, nisem osamljena. Težko je govoriti o težavah, s katerimi se srečujemo v rejništvu z ljudmi, ki te izkušnje nimajo, tisti ljudje me ne razumejo.

Preko skupine se dogajajo širše povezave, tudi z drugimi člani naših družin. Npr. včasih mi kateri izmed otrok pove, da me pozdravlja druga rejnica iz skupine, vprašam lahko druge, kako pri njih delajo, ravnajo v določenih situacijah.

Moti me v skupini, če se kdo zaklepetata, če katera rejnica ponuja drugi pecivo ali sok, medtem ko katera govori in je tako na poslušamo vse.

Pomembne izkušnje, ki so se mi zelo vtisnile v spomin, so izkušnje in pogovori glede odhajanja otrok rejencev iz družine, nenadni odhodi. Ob tem se vedno znova sprašujem, ali so rejnice naredile kaj narobe, kako moram jaz ravnati, ali se to lahko zgodi tudi meni. Ne more samo otrok ravnati narobe, pomembno je, kako ravnamo me kot rejniške mame. Izkušnje so pomembne in ob teh se vedno znova sprašujem, kako naj delam, da ne bom naredila kaj narobe za otroke.

Pomembni so mi pogovori o porabi denarja, o delu v družini. Prej svojih otrok nisem navajala k delu, sedaj pa sem bolj pozorna na svoje ravnanje, bolj sem previdna, trudim se, da nisem absolutist, v družinske aktivnosti bolj vključujem otroke.

O svojih problemih v skupini lahko govorim, imam težavo, da sem preveč odprta, da prehitro vse povem. Prej sem bila ponosna na to, sedaj se učim, da ni dobro kar vsem govoriti o vseh svojih problemih.

Doma me otroci vprašajo, kako je bilo na skupini, nekaj jim povem, z možem se o skupini ne pogovarjam.

S skupino se tako kot je, zadovoljna. Mogoče bi bilo v redu, če bi prihajali tudi možje, vendar bi bilo to težje izvesti zaradi obveznosti. Zaradi mene bi lahko skupina potekala bolj zjutraj in ne sredi dneva, čeprav vem, da drugim ta čas odgovarja. Prav bi bilo, da ima vsaka rejnica besedo, da se ne klepeta med skupino, ne poučuje drugih in da ostane to, kar se pogovarjamo, med nami.

Skupino bi drugim predstavila tako: to je ena ura in pol za rejnice, se pogovarjamo o problemih, delimo strah, trpljenje, srečo, veselje. Se krepimo med seboj, delimo čustvovanje, razmišljanje, iskanje. Je časovno določena, enkrat na mesec, kar je dobro. Imamo dober prostor in mir za delo.

4.2.3. – zapis intervjuja C

V skupni rejnici vidim ženske, dobričine, ki pomagajo otrokom. Tukaj se lahko izpovem, če me kaj teži, tu lahko prosim za pomoč, za mnenje.

Všeč mi je, da lahko odkrito govorim o problemih in slišim mnenje drugih rejnici, kako bi one ravnale. Moti me, če katera misli, da vse ve, da ona ne dela nič narobe.

Izkušnje drugih so mi pomagale pri konkretnem reševanju mojih dilem, npr. nekatera vprašanja glede vzgoje otrok so mi pomagale pri vzgoji M., na podlagi pogovora in izkušenj drugih sem spremenila svoje mnenje in ravnanje.

Ne morem razumeti mame, da pusti otroka, da ne skrbi zanj. Svoji hčerki ne morem odpustiti, da ni skrbela za svojega otroka, zato vnukinji Maji dolgo nisem mogla govoriti o njeni mami. Maja je jezna na svojo mamo, malo govori o njej. Bi pa želela spoznati očeta, pripravlja se nato, da bi ga šla iskat.

Doma se bolj malo pogovarjamo o skupini. Včasih povem kakšno izkušnjo drugih rejnici, npr. Maji sem povedala o A., ki je prizadet in sva se potem

pogovarjali o fantku iz sorodstva, ki je tudi prizadet. M. se je zavzela za tega fantka, ko so se drugi norčevali iz njega.

Izkušnje drugih rejnic, kako ravnajo s problemi, s kakšnimi težavami se srečujejo pri otrocih, vse to se me zelo dotakne. Zalo sem si zapomnila pogovor o fantku, ki je v rejniški družini, ki je v družini jemal denar in zdelo se mi je prav, kako je rejnica ravnala ob tem.

Zadovoljna sem z delom skupine. Včasih zamudim na skupini, zadnjič sem pozabila, da je prvi ponedeljek v mesecu in sem se potem opravičila.

Znanki sem povedala, da imajo te ženske – rejnice tako srce kot naš blok, ker so sprejele v svojo družino otroke, za katere ni imel kdo skrbeti.

Mislim, da ljudje niso slabi, niso lopovi. Z lepo besedo in dobrim ravnanjem se več doseže.

S skupino rejnic sem zadovoljna in bom hodila tudi vnaprej, čeprav je M. že študentka.

4.2.4 - zapis intervjuja D

Skupina mi veliko pomeni. Iz meseca v mesec čaka, da pridem skupaj z drugimi. Nabirajo se mi stvari v zvezi s Petro in pričakujem, da bom o tem spregovorila na skupini.

Ženske so realne, vsaka ima kakšno dobro in slabo izkušnjo. Vedno dobim nekaj za sebe. Če se v mestu srečamo, sem vesela in se pogovorimo. Tudi Petra mi pove, da je videla katero izmed rejnic. Rada se pogovarjam v skupini, saj s tistimi ljudmi, ki ne poznajo rejništva, ne morem govoriti o teh problemih.

Skupine rejnic se mi zdijo v redu, pa tudi izleti in druge aktivnosti na področju rejništva so pomembne za rejniške družine.

V skupini me moti, ko nekatere ne prihajajo redno, ne jemljejo skupine dovolj resno. Moti me tudi, če se katera rejnica obnaša, kot da vse ve. Jaz pravim, da je prav, da v skupini povemo dobro in slabo.

Jaz povem o težavah, ki jih imam in potem mi pogovor in izkušnje drugih pomagajo. Tako me je zelo skrbelo in veliko razmišljala o obnašanju P., ki je v določenem obdobju bolj malo govorila, se zaprla vase. Po pogovoru v skupini sem razmislila, ji povedala svoje mnenje in sedaj sem mirna. Druga pomembna izkušnja je bila, ko je v prvem letniku srednje šole dobila slabo oceno pri matematiki in je bila zaradi tega zelo zaskrbljena, jaz pa še bolj. Na skupini je Tatjana rekla, naj pomislimo, ali me nismo nikoli dobile slabe

ocene. Z Liziko sem se dogovorila, da bo M. inštruirala P., če bo potrebno. Meni je ta pogovor pomagal, da sem razmislila in se umirila in zadeve so se same uredile.

Pozitivno zame je, ko slišim druge, kakšne probleme imajo in kako jih rešujejo. Tako sem potem pripravljena, da lažje rešujem podobne težave tudi sama ali pa moji problemi niso več tako veliki.

Možu ne govorim o skupini, P. pa povem za kakšen primer. Povem ji, da na skupini govorimo o težavah namenom, da jih lažje rešimo. Tudi ona lahko meni pove, če bo imela kakšne težave. Jaz tudi rada pohvalim P., njej pa je ob tem kar nerodno.

Jaz bi se v skupini želela pogovarjati še o porabi denarja, o štipendiji. O tem smo že govorile in so druge rejnice menile, da dajem P. preveč denarja. Jaz pa menim, da prav ravnam, saj P. zna ravnati z denarjem, pa tudi dovolj stara je, da pridobiva konkretne izkušnje.

Pravzaprav v zvezi s skupino ne bi nič spreminjala, saj je ura primerna, enkrat na mesec je tudi prav. Vedno imam priložnost povedati, kar želim. Vodenje skupine je dobro, vodja odpre pogovor, potem pa se začne pogovor.

Takim, ki ne poznajo skupine rejnic, bi povedala, da je to skupina žensk, rejniških mamic, ki imamo bolj ali manj podobne otroke in podobne probleme. Tukaj se lahko učim od drugih, se pogovarjamo, izmenjamo mnenja. Se učimo, kako pozitivno reševati probleme, kako izboljšati psihično počutje otrok in samih sebe.

Jaz veliko dobim za sebe, za P. in tudi za hčerko in vnuke.

Po zadnji skupini sem se odločila, da se bom vključila v izobraževalne tečaje v zvezi s starševstvom in življenjem v družini, kot mi je priporočila rejnica Vida.

4.2.5 Analiza rezultatov izvedenih intervjujev

Zapise intervjujev rejnic, ki obiskujejo prvo skupino v Mariboru, sem kodirala glede na vsebinske tematske sklope in dobila naslednje rezultate:

4.2.5.1 Pomen skupine za rejnice

Članice skupine opisujejo pomen skupine zanje z osebnega vidika, kaj na skupini dobijo zase, zakaj so se odločile, da prihajajo na skupino, kako se na skupini počutijo.

Kaj jim skupina pomeni, bi po njihovih besedah formulirala tako:

a) komunikacija – pogovor, poslušanje, razumevanje, pozdravljanje

»Veselim se srečanja, veliko je pogovorov....Vsak mesec čakam, da pridem na skupino, saj se mi nabirajo stvari v zvezi s. P. in pričakujem, da bom tem spregovorila na skupini...poslušam mnenja drugih«

b) pomoč - učenje od drugih, zaslombo, tolažbo, zaupanje, se lahko izpovejo, govorijo o težavah in veselju, razumevanje

»Pozitivno v skupini je, da si pomagamo med seboj, izkušnje, ki jih izmenjamo...«

c) identifikacija – v skupini med sebi enakimi, podobni problemi, drugi ne razumejo

»Ni mi treba posebej paziti, kakšno besedo bom uporabila in se bati, da bom narobe razumljena, ker smo v skupini samo tiste, ki imamo podobne izkušnje...«

d) pravila – čas, prostor, točnost, opravičilo, se druge posluša

»Da bi bil red, da bi prihajale točno, da bi hodile redno na skupinoIzostale bi lahko le v nujnih primerih in izostanek mora vsaka opravičiti....To je ura in pol za rejnice enkrat na mesec...Imamo prostor in mir za delo«

e) družabnost – se lepo oblečejo, gredo v mesto, se veselijo srečanja, družinski člani se poznajo med seboj.

»Se oblečem, grem ven, da nisem samo doma, skupina mi da eno vrednost...Če se v mestu srečamo, sem vesela in se pogovorimo...Tudi P. mi pove, da je v mestu srečala drugo rejnico in sta se pozdravili...«

4.2.5.2. Kaj so ocenile kot pozitivno v skupini

Mnenja o tem, kaj je pozitivno na skupini, sovpadajo s tem, kaj jim skupina pomeni:

a) medsebojna pomoč

» Pozitivno je, da si lahko pomagamo med seboj....Izkušnje, ki jih izmenjamo«

b) rejniška izkušnja

»Za mene je v skupini posebej pozitivno to, da ko poslušam druge rejnice o težavah, o dogajanju v njihovi družini, si mislim: saj je pri drugih tudi tako, nisem sama, nisem osamljena... Težko je govoriti o težavah, s katerimi se srečujemo v rejništvu z ljudmi, ki te izkušnje nimajo, tisti ljudje me ne razumejo«

c) povezovanje

»Preko skupine so dogajajo širše povezave, tudi z drugimi člani naših družin...Vprašam lahko druge rejnice, kako pri njih delajo, kako ravnajo v določenih situacijah«

d) poslušanje

»Poslušam mnenja drugih članic....Izkušnje drugih rejnic, kako ravnajo s problemi, s kakšnimi težavami se srečujejo pri otrocih, vse to se me zelo dotakne«

4.2.5.3. Kaj rejnice moti na skupini

O tem , kaj jih moti na skupini, niso veliko govorile, moti jih predvsem, če so kršena pravila skupine, manj so za njih poteči odnosi:

a) netočnost prihajanja na skupino

»Moti me, ko nekatere ne prihajajo redno....Izostale bi lahko le v nujnih primerih in izostanek mora vsaka opravičiti«

b) nered, nedisciplina

»Moti me, če se vmes zaklepetamo in če ne slišimo druga druge...Če katera v skupini ponuja sok ali pecivo takrat, ko druga govori in je ne slišimo«

c) avtoritativnost

»Moti me, ko se katera članica obnaša, kot da vse ve«

4.2.5.4 Kaj članice menijo o odnosu do drugih članic in do vodje skupine

O odnosu do drugih članic skupine so povedale:

a) rejnice so dobre ženske

»Znanki sem povedala, da imajo rejnice srce kot naš blok...«

b) podobne sogovornice

»Izkušnje drugih so mi pomembne...Da se lahko nekam zatečem, da najdem podobne sogovornice... Da se lahko izrazim brez zavor, ker bom razumljena«

c) kritičnost

»Vse članice bi morale hoditi redno na skupino...Moti me le tista članica, ki posreduje svoje mnenje tako, kot da je samo njeno pravo«

O vodenju skupine so rejnice povedale, da je vodenje dobro

»Z vodenjem skupine sem zadovoljna, nič ne bi spreminjala...Vodja da vsem možnost....Vodja odpre pogovor, da se lahko razvije debata«

4.2.5.5. Konkretno izkušnje iz skupine, ki so bile za rejnice pomembne

Vse intervjuvane rejnice so takoj pomislile vsaj na eno izkušnjo iz skupine, najpomembnejše so:

a) odhodi otrok iz rejniške družine

»Pomembno mi je bilo, da sem govorila o A., o njenem odhodu iz naše družine... Zelo so se mi vtisnile v spomin izkušnje in pogovori glede odhajanja otrok iz rejniške družine«

b) o šoli, učenju

»Pomembna izkušnja je bila, ko je P. dobila slabo oceno pri matematiki v skupini je T. vprašala, ali me nismo dobile nikoli slabe ocene. Meni je ta pogovor pomagal, da sem razmislila in se umirila in zadeve so se same uredile«

c) o porabi denarja, delu v rejniški družini

»Pomembni so mi pogovori o porabi denarja, delu otrok v družini, ker prej svojih otrok nisem navajala na delo, sedaj pa sem bolj pozorna na svoje ravnanje, v družinske aktivnosti bolj vključujem otroke«

d) pogovor in ravnanje z otroci

»Zelo me je skrbelo in veliko sem razmišljala o obnašanju P., ki je v določenem obdobju bolj malo govorila, se zaprla vase. Po pogovoru v skupini sem razmislila, ji povedala svoje mnenje in sedaj sem mirna«

e) delo rejnic na sebi

»V skupini sem se naučila, da ne rečem otroku ali partnerju »ti nisi v redu« ampak »to meni ni všeč«

4.2.5.6 Koliko lahko v skupini govorijo o svoji problemih stiskah

Na to vprašanje so vse odgovorile podobno:

a) da lahko v skupini odkrito spregovorijo o problemih

»Lahko govorim o svojih problemih....V skupini lahko govorim o vseh problemih, imam težavo, da sem še preveč odprta, da vse prehitro povem... Jaz povem o težavah, ki jih imam in potem mi pogovor in izkušnje drugih pomagajo««

b) kritično mnenje drugih

»Kritično mnenje drugih me ne moti, saj se sama odločim, kako bom ravnala...Moti me le tista članica, ki na tak način posreduje mnenje, kot da je samo njeno pravo«.

4.2.5.7 Kaj bi rejnice spremenile pri delovanju skupine

Rejnice so zadovoljne z delom skupine take, kot je in ne bi ničesar spreminjale. Kljub temu so razmislile o možnih spremembah:

- a) možnost, da bi sodelovali tudi rejniki
- b) da se pogovor iz skupine ne prenaša ven
- c) čas in prostor sta primerna
- d) vodenja skupine ne bi spreminjale
- e) da ima vsaka članica besedo in da se ne klepeta med skupino

4.2.5.8 Kako bi rejnice predstavile skupino rejnic

Skupino bi rejnice predstavile glede na pravila delovanja in vsebinsko dogajanje na skupini:

a) kdo je vključen

»skupina žensk... rejniške mame... podobni problemi«

b) kdaj se sestaja

»enkrat na mesec, eno uro in pol....imamo prostor in mir za delo«

c) kaj je namen

»Se pogovarjamo o problemih, stiskah, veselju... Izmenjamo mnenja, se učimo druga od druge...Se krepimo med seboj, delimo čustvovanje, razmišljanje, iskanje«.

Nobena izmed rejnic ni odgovorila, da bi skupina zanjo pomenila dodatno obveznost ali obremenitev.

Nobena izmed rejnic ni odgovorila, da bi se na skupini počutila slabo.

Iz odgovorov je razvidno, da večine rejnic nič ne moti na skupini, nobena ni odgovorila, da bi jo motilo vodenje skupine ali vsebine pogovorov.

4.3. KVANTITATIVNA IN KVALITATIVNA OBDELAVA VPRAŠALNIKOV

Primerjava rejnic, ki obiskujejo skupino rejnic in rejnic, ki skupine ne obiskujejo

V raziskavi sem zajela vse rejniške družine, v katerih ima nameščene otroke Center za socialno delo Maribor in sicer:

59	rejnicam poslala vprašalnik:
41	<i>rejnicam, ki so vključene v skupino</i>
18	<i>rejnicam, ki niso v skupini</i>

Od 59 rejnic mi je na vprašalnik odgovorilo 80 % rejnic:

46	rejnic je odgovorilo na vprašalnike
32	<i>rejnic, ki so vključene v skupino (5 oz. 15 % je sorodnikov)</i>
14	<i>rejnic (2 rejnika), ki niso v skupini (8 oz. 57 % je sorodnikov)</i>

74	vseh otrok zajetih v vprašalniku:
60	<i>otrok, katerih rejnice obiskujejo skupino</i>
14	<i>Otrok, katerih rejnice ne obiskujejo skupine</i>

4.3.A. SOCIALNO DEMOGRAFSKI PODATKI

4.3.A.1 Struktura anketiranih po spolu

Vprašalniki so bili naslovljeni predvsem na rejnice, ker imamo skupinsko delo v rejništvu organizirano predvsem za rejnice. Zato so vprašalnik izpolnile rejnice, razen dveh rejnikov sorodnikov.

4.3.A.2 Struktura anketiranih po starosti

	vključene v skup.		nevključene	
do 30 let	1	3%	0	0%
30-40 let	7	22%	1	7%
40-50 let	11	34%	5	36%
50-60 let	8	25%	4	29%
60-70 let	4	13%	3	21%
nad 70	1	3%	1	7%
skupaj	32	100%	14	100%

Iz tabele je razvidno, da je med rejnicami, ki obiskujejo skupino, več mlajših, starih do 40 let. V zadnjih letih se prijavljajo kandidati za izvajanje rejniške dejavnosti, ki so mlajši in vse nove rejnice na centru takoj povabimo v skupino. Nekatero kandidatke za rejništvo se vključijo v skupino že v času, ko še nimajo otrok v rejništvu in se s sodelovanjem v skupini pripravljajo na rejništvo.

Večina rejnic spada v skupino od 30 do 60 let; rejnice, ki so stare nad 60 let, imajo v rejništvu starejše otroke, predvsem študente.

Povprečna starost rejnic, ki obiskujejo skupino, je 48,5 let, pri rejnicah, ki niso vključene v skupino, je povp. starost 52,5 let.

4.3.A.3 Čas izvajanja rejništva v rejniški družini

	vključene v skupino		nevključene	
0-10 let	16	50%	6	43%
10-20 let	12	38%	6	43%
20-30 let	2	6%	2	14%
30-40 let	2	6%	0	0%
skupaj	32	100%	14	100%

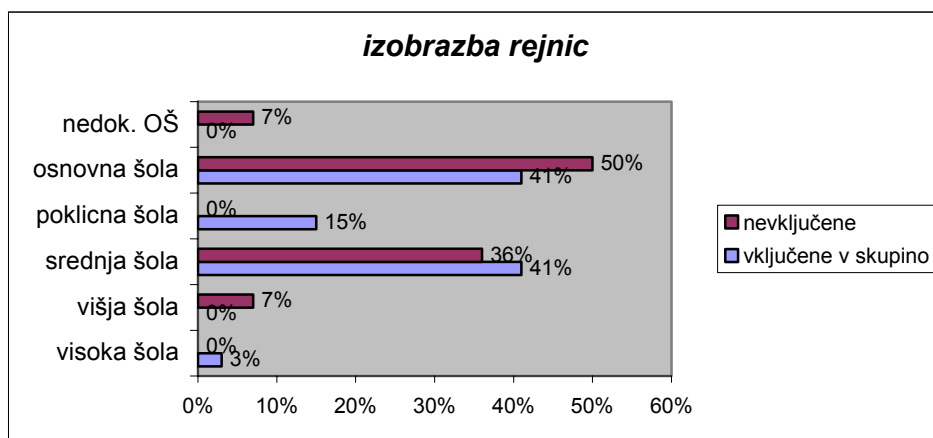
V obeh skupinah skoraj polovica rejnic izvaja rejništvo do 10 let oz. skoraj 90 % se z rejništvom ukvarja do 20 let.

Rejnice, ki obiskujejo skupino, se z rejništvom ukvarjajo povprečno 15,6 let, rejnice, ki niso vključene v skupino, pa povp. 12,6 let.

Leta 1993 smo praznovali deset let delovanja Kluba rejniških družin Maribor in ob tej priložnosti smo podelili zahvale rejniškim družinam za 10, 20, 30 in 40 let izvajanja rejništva.

4.3.A.4 Izobrazba rejnic in rejnikov

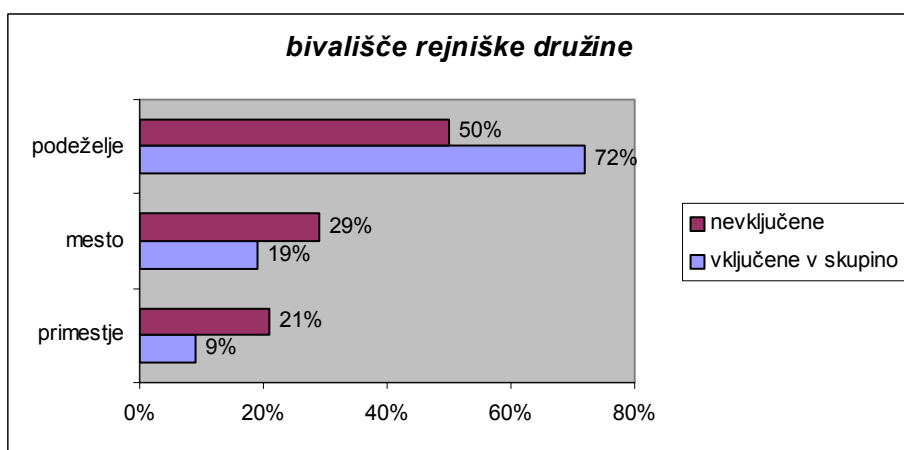
	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
nedok. OŠ	0	0%	1	7%
OŠ	13	41%	7	50%
poklicna	5	15%	0	0%
srednja	13	41%	5	36%
višja	0	0%	1	7%
visoka	1	3%	0	0%
skupaj	32	100%	14	100%

Podatki o izobrazbi med rejnicami, ki so vključene v skupinsko delo in rejnicami, ki niso v skupini pokažejo, da med njimi ni velikih razlik, čeprav je nekoliko višja pri rejnicah, ki obiskujejo skupino. Pri obeh skupinah je največ rejnic, ki imajo dokončano osnovno šolo in srednjo šolo. Razpon izobrazbe je naslednji: med rejnicami, ki niso v skupini, je ena, ki nima končane osnovne šole, ena izmed rejnic, ki obiskujejo skupino, ima končano visoko šolo oz. končuje magisterij

4.3.A.5 Bivališče rejniške družine

	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	F	f%
podeželje	23	72%	7	50%
primestje	3	9%	3	21%
mesto	6	19%	4	29%
skupaj	32	100%	14	100%

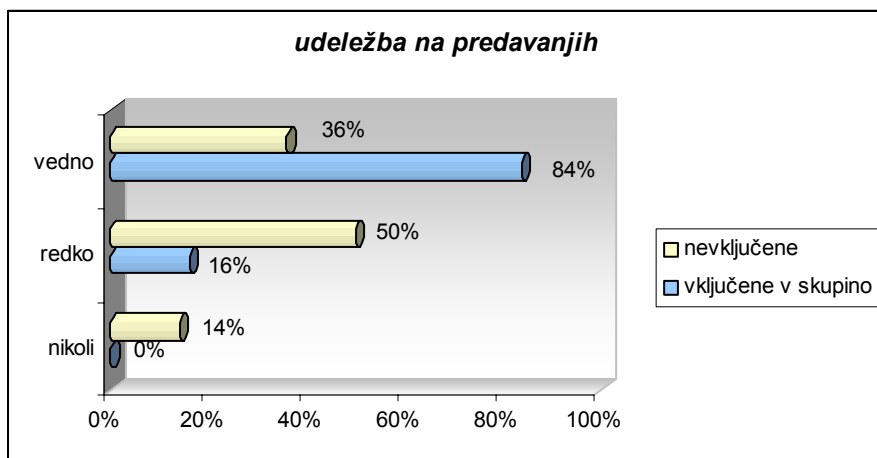
Kraj bivanja rejniških družin je sorazmeren med obema primerjanima skupinama; pri obeh skupinah največ družin živi na podeželju. Rejnice, ki so vključene v skupino, v 72 % živijo na podeželju, rejnice, ki skupine ne obiskujejo, pa v 50%. Tako predvidevanje, da bi rejnice, ki živijo v mestu, imele več časa za sodelovanje v skupini, ne drži.

Namestitev otroka v rejniško družino na podeželje se velikokrat pokaže kot dobra možnost zaradi stika z naravo, domačih živali, večjih možnosti gibanja, igranja ter druženja.

4.3. B SODELOVANJE REJNIC V REJNIŠKEM SISTEMU

4.3.B.1 Udeležba na predavanjih

	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
nikoli	0	0%	2	14%
redko	5	16%	7	50%
vedno	27	84%	5	36%
skupaj	32	100%	14	100%

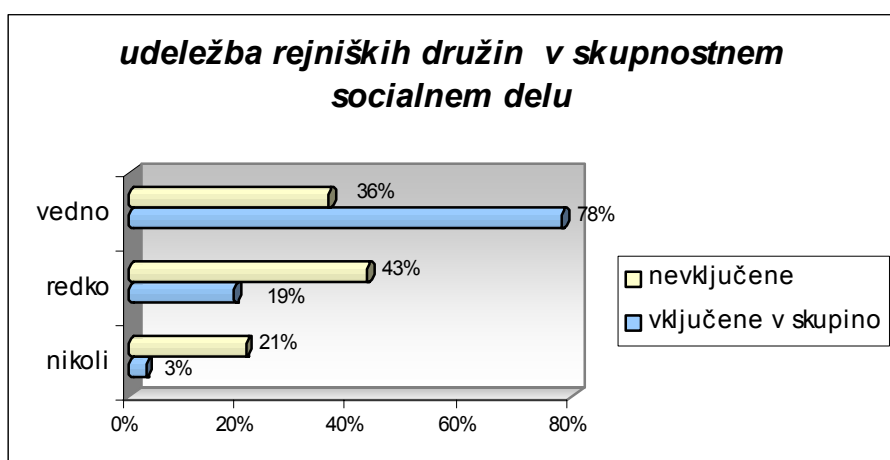
Podatki kažejo, da se rejnice, ki so vključene v skupino, tudi vse udeležujejo izobraževanj, ki so organizirane na področju rejništva; 84 % se jih udeležuje vedno, ostale pa redko. Rejnice, ki se niso vključile v skupinsko delo, se tudi izobraževanj redkeje udeležujejo, 14 % se jih nikoli ne udeleži.

Rezultati potrjujejo, da se rejnice, ki so spoznale pomembnost sodelovanja v skupini rejnic, zavedajo potrebe po dodatnem izobraževanju.

Izobraževanje organiziramo na Centru za socialno delo v sodelovanju s Klubom rejniških družin dvakrat do trikrat na leto. Teme predavanj izbiramo predvsem glede na problematiko, ki jo obravnavamo v skupinah rejnic.

4.3.B.2 Vključitev rejniških družin v skupnostno socialno delo

	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
nikoli	1	3%	3	21%
redko	6	19%	6	43%
vedno	25	78%	5	36%
skupaj	32	100%	14	100%

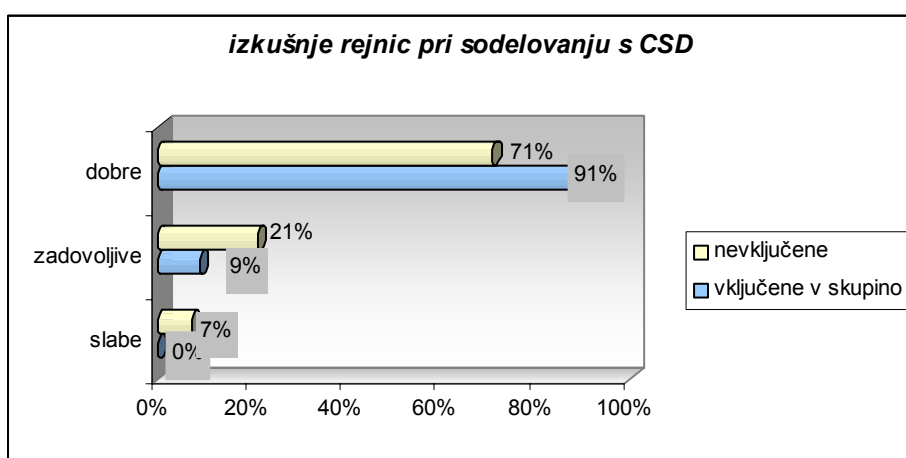

Sodelovanje rejniških družin v različnih oblikah skupnostnega socialnega dela (izleti rejniških družin, družabna srečanja, dedek mraz, miklavževanje idr.) je znatno večje pri rejniških družinah, ki so vključene v skupinsko delo, saj se jih 78 % redno udeležuje aktivnosti in le 3 % se ne udeležujejo. Glede na to, da je bilo sodelovanje v skupinskem delu in prav tako v skupnostnem socialnem delu na področju rejništva doslej prostovoljno, v zakonodaji ni bilo predpisano kot možna oblika dela, so se za te oblike dela odločali tisti, ki so čutili osebno naravnost do teh oblik dela, družine, ki so odprte, ki si želijo sodelovanja, druženja in izmenjave izkušenj.

Skupnostno socialno delo organiziramo predvsem v sodelovanju s Klubom rejniških družin Maribor.

4.3.B.3 Izkušnje rejníc pri sodelovanju s CSD

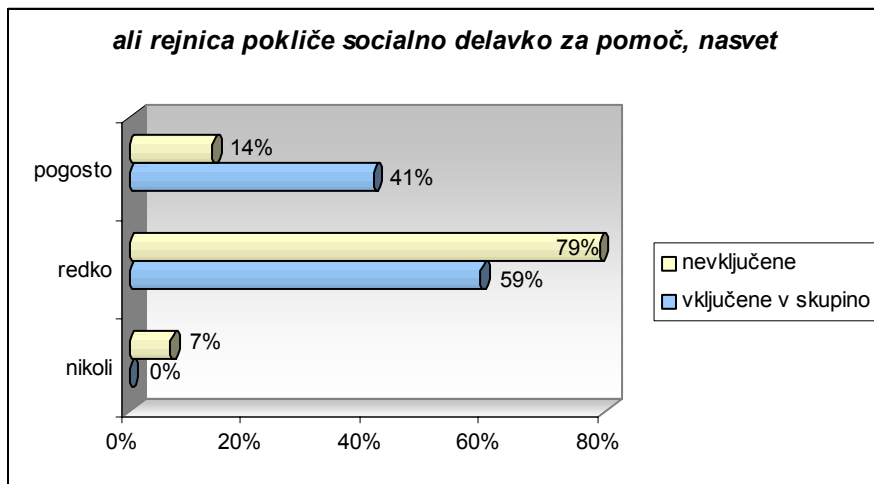
	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
slabe	0	0%	1	7%
zadovoljive	3	9%	3	22%
dobre	29	91%	10	71%
skupaj	32	100%	14	100%

Pri vprašanju o sodelovanju rejníc s centrom za socialno delo oz. s socialno delavko sta obe primerjani skupini odgovorili, da je sodelovanje dobro. Vsekakor je sodelovanje rejníc, ki obiskujejo skupino, veliko boljše, saj jih 91 % meni, da je sodelovanje dobro in nobena rejnica ni odgovorila, da bi bilo sodelovanje slabo.

4.3.B.4 Ali rejnica sama pokliče socialno delavko za pomoč, nasvet

	vključene v skupino		Nevključene	
	f	f%	f	F%
nikoli	0	0%	1	7%
redko	19	59%	11	79%
pogosto	13	41%	2	14%
skupaj	32	100%	14	100%

Na vprašanje, ali rejnice same pokličejo socialno delo zaradi pogovora, nasveta in iskanja rešitev je veliko več pritrdilnih odgovorov med rejnicami, ki obiskujejo skupino, saj so vse odgovorile, da pokličejo in sicer 40 % pogosto in 60 % poredko.

Iz odgovorov in izkušenj menim, da nekatere rejnice še vedno menijo, da morajo same reševati težave, do katerih prihaja v rejništvu, da jim lahko pogovor o težavah pomeni, da niso dovolj dobre rejnice.

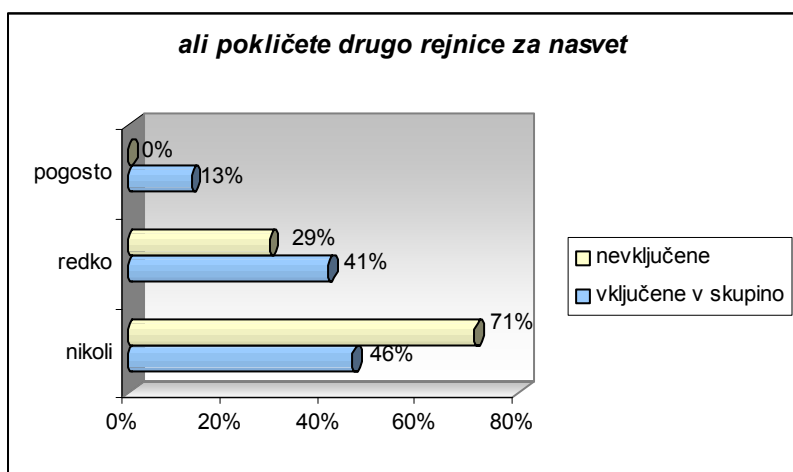
Glede na to, da se rejnice, ki so vključene v skupinsko delo, veliko pogosteje za pomoč pri reševanju težav obrnejo na socialno delavko, pomeni, da so v skupini dobile izkušnjo, da ni narobe, če v rejniški družini pride do težav in da je potrebno težave reševati in pri tem iskati ustrezno pomoč.

Izkušnje pri delu z rejniškimi družinami kažejo, da se rejnice, ki so to postale v zadnjih letih, veliko pogosteje obrnejo na socialno delavko za pomoč in svetovanje z namenom skupnega reševanja problemov. Rejnice, ki se že več kot dvajset let ukvarjajo z rejništvom, poskušajo najprej same rešiti težave in verjetno je razlog v tem, ker menijo, da kot »dobre« rejnice morajo same znati reševati probleme.

Ta podatek kaže na sodelovanje in zaupanje rejnic do socialnih delavk ter skupno iskanje dobrih izidov.

4.3.B.5 Ali rejnica pokliče drugo rejnico in se z njo posvetuje pri reševanju težav

	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
nikoli	15	46%	10	71%
redko	13	41%	4	29%
pogosto	4	13%	0	0%
skupaj	32	100%	14	100%

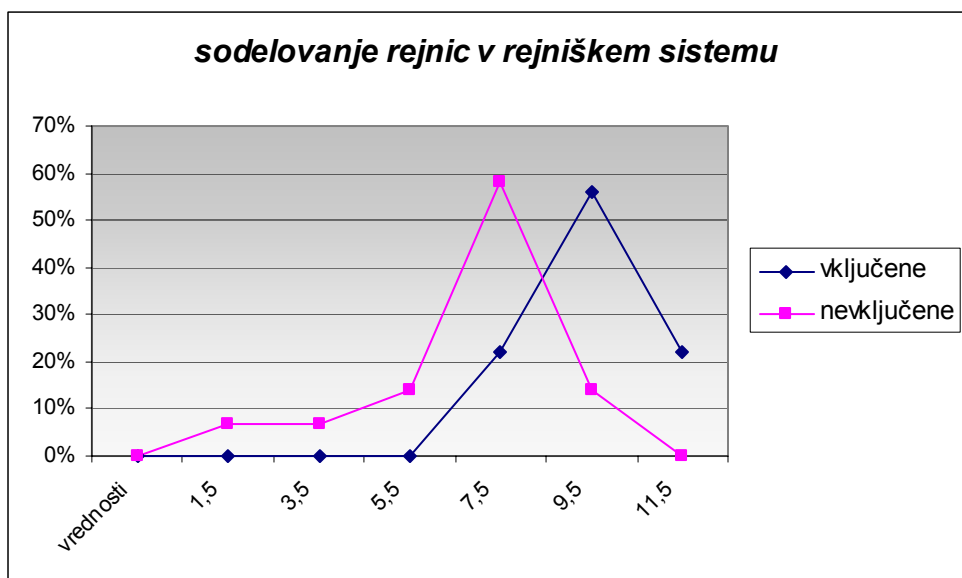

Sodelovanje med rejnicami izven organiziranega skupinskega ali skupnostnega dela je po pričakovanju večje pri rejnicah, ki so vključene v skupino. Po izkušnjah je večje sodelovanje med novimi rejnicami, ki se nekatere med seboj tudi obiskujejo. Tako npr. je rejnica, ki se sooča s težavami pri ravnanju s svojim rejncem, o čemer je spregovorila tudi na skupini, obiskala tri rejniške družine. Menim, da s tem primerja svoje in otrokovo ravnanje in išče odgovore za odločitev, ali bodo lahko še naprej v družini skrbeli za otroka ali ne.

4.3.B.6 Pregled sodelovanja rejniških družin v rejniškem sistemu

Združila sem odgovore na zastavljena vprašanja, ki se nanašajo na sodelovanje v rejniškem sistemu: udeležba rejnic na predavanjih, vključitev rejniških družin v skupnostno socialno delo, izkušnje rejnic pri sodelovanju s CSD, ali rejnica pokliče socialno delavko ali drugo rejnico za pomoč, nasvet. Ta sklop odgovorov sem ovrednotila in dobila naslednje rezultate:

vrednosti	vključene v skupino		nevljučene v skupino	
	f	F%	f	f%
1,5	0	0%	1	7%
3,5	0	0%	1	7%
5,5	0	0%	2	14%
7,5	7	22%	8	56%
9,5	18	56%	2	14%
11,5	7	22%	0	0%
skupaj	32	100%	14	100%
X	9,5		6,7	

Na grafu je razvidno, glede na raziskana področja, da je sodelovanje rejnic, ki so vključene v skupinsko delo, večje in višje ovrednoteno kot pri rejnicah, ki skupine ne obiskujejo.

	vključene	nevključene	skupaj
1-4 točk	0	2	2
5-8 točk	7	10	17
9-12 točk	25	2	27
Skupaj	32	14	46

celica	f_0	f_t	$f_0 - f_t$	$(f_0 - f_t)^2$	$(f_0 - f_t)^2 / f_t$
A	0	1,39	-1,39	1,93	1,39
B	2	0,61	1,39	1,93	3,16
C	7	11,83	-4,83	23,33	1,97
D	10	5,17	4,83	23,33	4,51
E	25	18,78	6,22	38,69	2,06
F	2	8,22	-6,22	38,69	4,71
					$X^2=17,8$

$$\begin{aligned}
 X^2=17,8 &> X^2_{\alpha=0,05, ps=2} =5,99 \\
 &> X^2_{\alpha=0,001, ps = 2} =13,82
 \end{aligned}$$

Z manj kot 0,1 % tveganjem zavrnilo ničelno hipotezo, da med obema primerjanima skupinama rejnic ni razlik v obsegu in kvaliteti sodelovanja s CSD.

Razlike v sodelovanju v rejniškem sistemu so v korist rejnic, ki obiskujejo skupino rejnic.

Ta sklop vprašanj pokaže tudi, da so rejnice, ki ne obiskujejo skupine, vsestransko bolj izolirane, tudi neformalno in so bolj zaprte družine. Poleg tega, da redno ne sodelujejo s CSD, se ne udeležujejo tudi skupnostnega dela, kot so izleti, družabna srečanja.

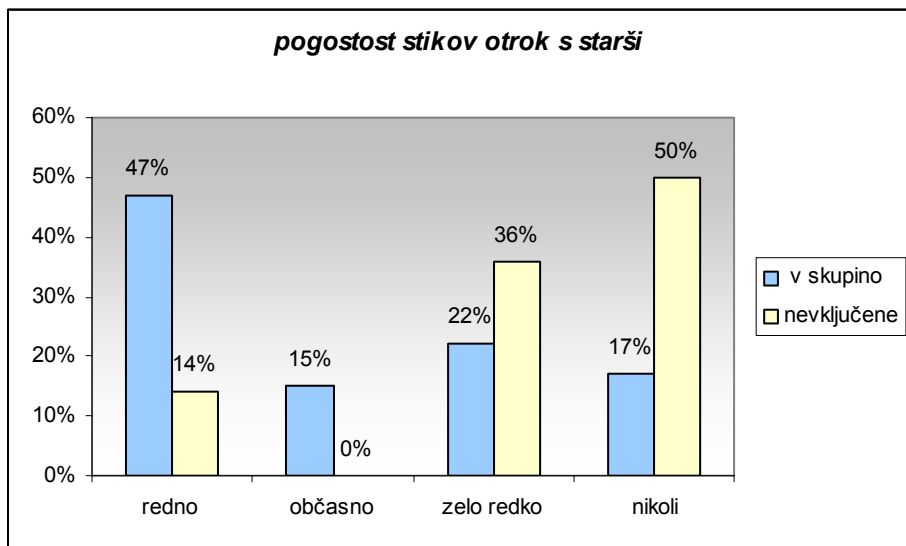
4.3. C. ODNOS DO STIKOV V REJNIŠKI DRUŽINI

Rejnicam sem poleg vprašalnika za rejnice oz. rejniške družine dodala vprašalnike za posamezne otroke v rejništvu, saj so na vprašanja o stikih, uspehu, ocenitvi otroka ipd. morale odgovarjati konkretno za vsakega otroka posebej:

v skupini rejnic, ki ne sodelujejo v skupini, je bilo zajetih 14 otrok
v skupini rejnic, ki obiskujejo skupino, je zajetih odgovorov za 60 otrok.

4.3.C.1 Pogostost stikov otrok s starši

	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
nikoli	9	17%	7	50%
zelo redko	14	22%	5	36%
občasno	9	15%	0	0%
redno	28	47%	2	14%
skupaj	60	100%	14	100%

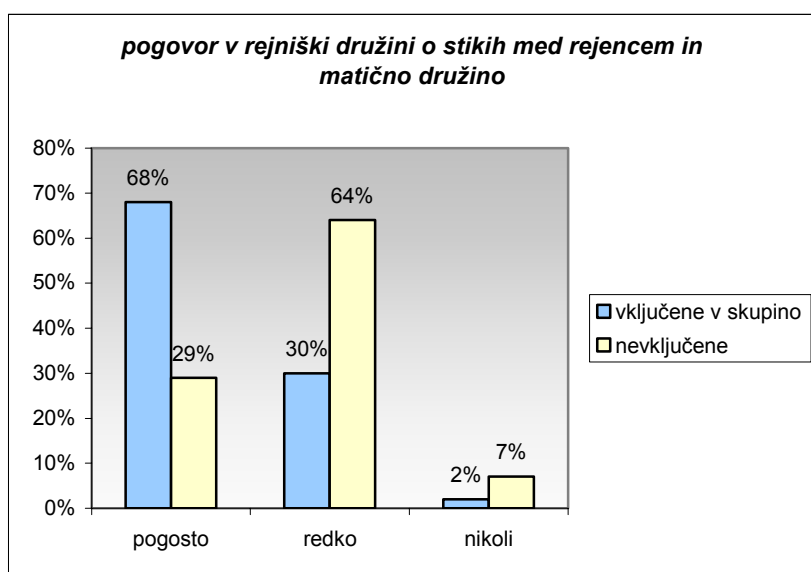
Podatki o stikih rejencev s starši kažejo, da ima veliko več otrok iz skupine rejnic, ki obiskujejo skupino, redne in občasne stike (47 % redno in 15 % občasno) kot otroci, ki živijo v družinah, ki niso vključene v skupinsko delo (14 %).

V zadnjih desetih letih na centru predvsem v okviru skupinskega dela in izobraževanje rejnic in rejnikov ter v individualni projektni skupini poudarjamo pomen stikov med rejenci in starši oz. širšo otrokovo matično družino.

V podatkih, ko so rejnice navedle, da otroci nimajo nikoli stikov s starši so upoštevani tudi tisti rejenci, kjer staršev ni, so npr. umrli, so neznanega bivališča ali ne želijo imeti stikov s svojimi otroci.

4.3.C.2 Pogovor v rejniški družini o stikih med rejenci in njegovo matično družino

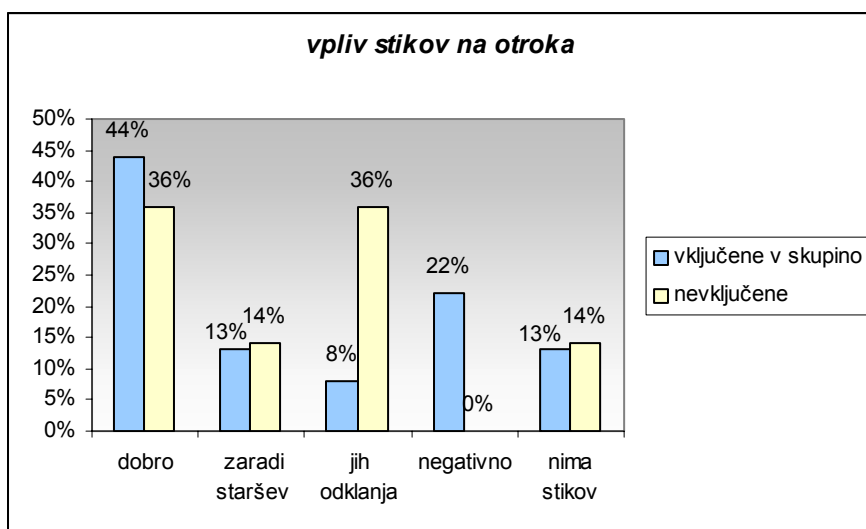
	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
nikoli	1	2%	1	7%
redko	18	30%	9	64%
pogosto	41	68%	4	29%
skupaj	60	100%	14	100%

Podatki pokažejo, da se v rejniških družinah, kjer rejnice obiskujejo skupino rejnic, veliko več pogosto (68 %) pogovarjajo o stikih otroka rejenca z njegovo matično družino kot v družinah, kjer rejnice niso vključene v skupino (29 %). V obeh primerjanih skupinah je nizek % tistih rejniških družin, kjer se nikoli ne pogovarjajo o stikih (2 % oz. 7 %).

4.3.C.3 Vpliv stikov na otroka po mnenju rejnic

	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
nima stikov	8	13%	2	14%
negativno	13	22%	0	0%
jih odklanja	5	8%	4	36%
zaradi staršev	8	13%	2	14%
dobro	26	44%	6	36%
skupaj	60	100%	14	100%

Skoraj polovica vseh vprašanih rejnic, ki obiskujejo skupino, je odgovorilo, da stiki dobro vplivajo na otroka, pri otrocih, kjer rejnice ne obiskujejo skupine, jih 36 % meni, da stiki dobro vplivajo na otroka.

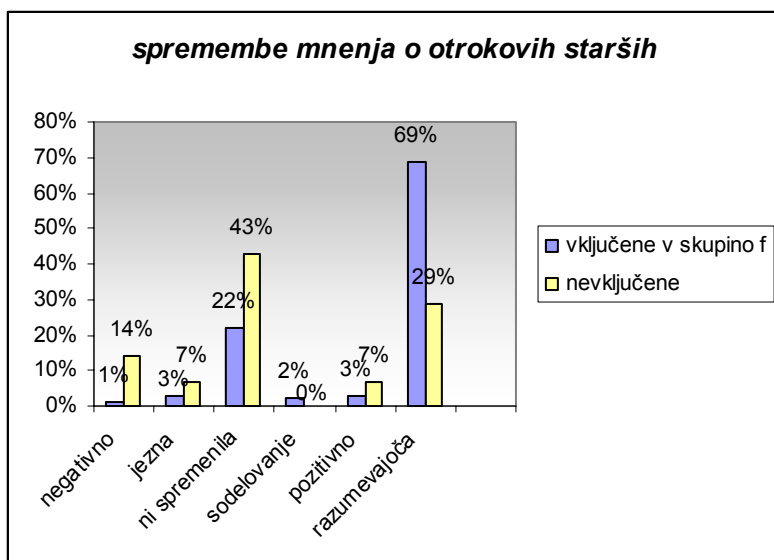
Med odgovori rejnic, ki ne obiskujejo skupine, jih 36 % otrok odklanja stike, med otroci, kjer rejnice obiskujejo skupino, jih stike odklanja le 8%.

Otrok, ki nimajo stikov s svojimi starši, je manjše število (13 % oz. 14 %).

Vpliv stikov na otroka je proces, ki je odvisen od časa namestitve v rejniško družino, otrokove starosti, strokovnega dela s starši idr. Tako se v praksi srečamo s situacijo, da stiki slabo vplivajo na otroka kljub dobremu sodelovanju rejnikov ali vložnemu strokovnemu delu v celoten rejniški sistem.

4.3.C.4 Ali so rejnice v času trajanja rejništva spremenile mnenje o otrokovih starših

	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
negativno	1	1%	2	14%
jezna	2	3%	1	7%
Ni spremenila	13	22%	6	43%
sodelovanje	1	2%	0	0%
pozitivno	2	3%	1	7%
razumevajoča	41	69%	4	29%
skupaj	60	100%	14	100%

Rejnice, ki obiskujejo skupino, so povedale, da so sčasoma postale bolj razumevajoče do otrokovih staršev (69 %), rejnice, ki niso vključene v skupino, so postale bolj razumevajoče v 29 %.

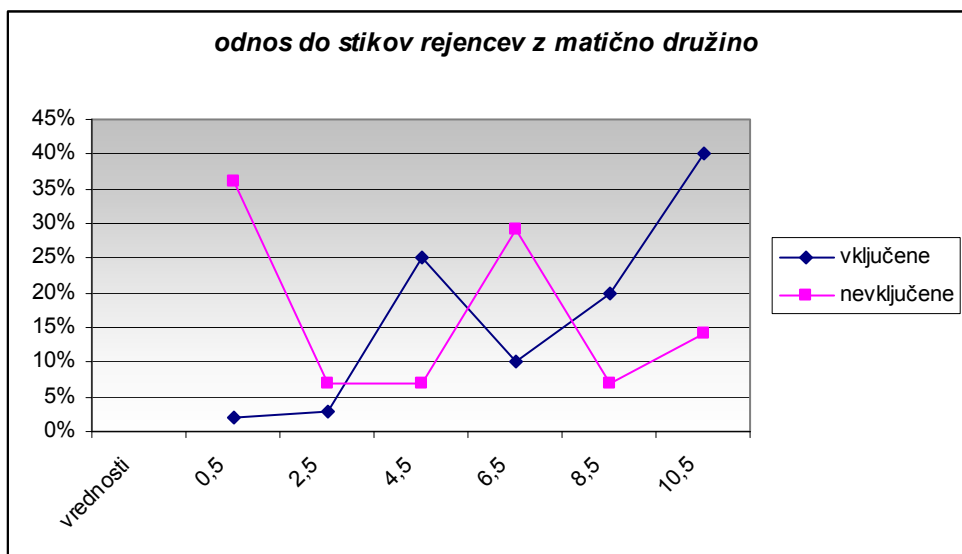
V obeh primerjanih skupinah je majhen % rejníc, ki so jezne na otrokove starše ali gledajo na stike negativno.

Po mojih izkušnjah so glede na ravnanje staršev lahko rejnice v konkretnih situacijah upravičeno tudi jezne na starše, saj njihovo ravnanje, npr. ne pridejo na stike, ne držijo obljube, se otrokom zlažejo ipd. povzročijo pri otrocih žalost, stisko, razočaranje ipd.

4.3.C.5 Pregled odnosa do stikov otroka z matično družino

Združila sem odgovore o odnosu do stikov med rejncem in njegovo matično družino in sicer: pogostost stikov otrok s starši, pogovor v rejniški družini o stikih, vpliv stikov na otroka po mnenju rejnic in morebitne spremembe mnenja rejnic o otrokovih starših. Odgovore sem ovrednotila sem ovrednotila in rezultati so naslednji:

vrednosti	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	F	f%
0,5	1	2%	5	36%
2,5	2	3%	1	7%
4,5	15	25%	1	7%
6,5	6	10%	4	29%
8,5	12	20%	1	7%
10,5	24	40%	2	14%
X	7,7		4,7	
skupaj	60	100%	14	100%

Na grafu je razvidno glede na zastavljena vprašanja v zvezi s stiki otrok z matično družino, da obstaja velika razlika v kvaliteti stikov med primerjanima skupinama. Za otroke iz družin, kjer rejnice obiskujejo skupino, je odnos do stikov veliko bolj pogost in kvalitetnejši. Stiki otrok, kjer rejnice niso vključene v skupino, v 36 % dosegajo najnižje vrednosti, nasproti otrokom, kjer rejnice obiskujejo skupino, le 2%. Najvišje vrednosti, to pomeni pogostost stikov, pogovor o stikih, vpliv stikov na otroka, pozitivni

pogled na stike in otrokove starše, dosegajo rejnice, ki so vključene v skupino v 40 %, pri drugih rejnicah le v 14 %.

4.3. D. USPEŠNOST REJNIŠTVA ZA OTROKE

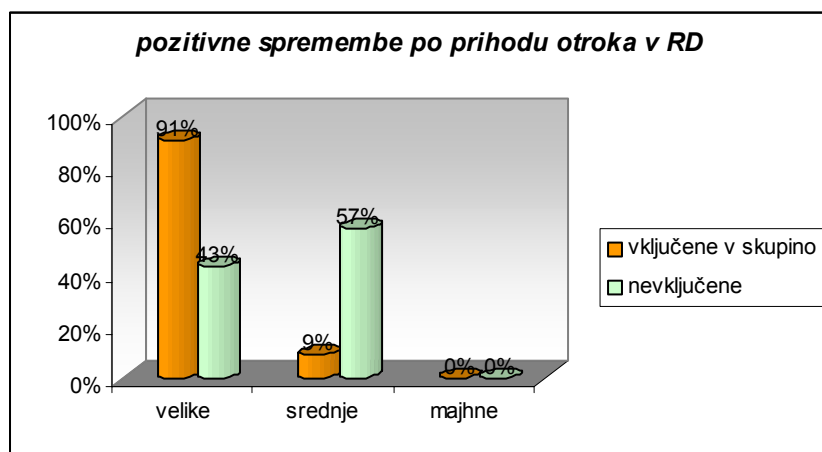
Upoštevala sem odgovore za tiste rejence v obeh skupinah, ki se redno šolajo, saj je za zelo majhne otroke zelo težko ocenjevati njihovo uspešnost, spremembe in usposobljenost za samostojno življenje:

v skupini rejnic, ki ne sodelujejo v skupini, je bilo zajetih 14 otrok

v skupini rejnic, ki obiskujejo skupino, je zajetih odgovorov za 53 otrok.

4.3.D.1 Ocenitev morebitnih pozitivnih sprememb po prihodu otroka v rejniško družino

	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	F	f%
majhne	0	0%	0	0%
srednje	5	9%	8	57%
velike	48	91%	6	43%
skupaj	53	100%	14	100%

Rejnice, vključene v skupino, v 91 % ocenjujejo, da so se pri otrocih po prihodu v njihovo družino sčasoma zgodile velike pozitivne spremembe, rejnice, ki niso vključene v skupino, menijo, da so se velike spremembe zgodile le pri 13 % otrok. Vsekakor pa so se pri vseh otrocih po namestitvi v rejniško družino zgodile spremembe, kar je pričakovano.

4.3.D.2 Rejničin opis rejenca

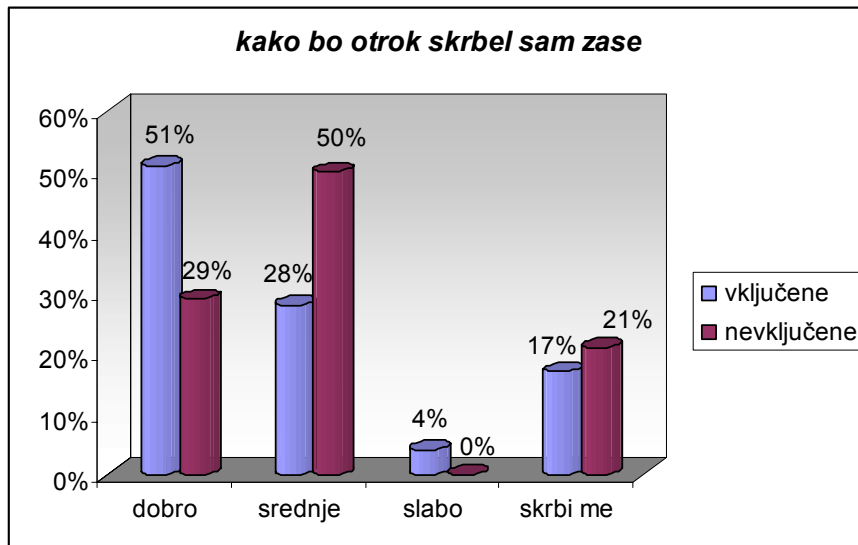
	vključene v skupino			nevključene v skupino		
	da	srednje	ne	da	srednje	ne
samozavesten	24=45%	26=49%	3=6%	6=43%	6=43%	2=14%
komunikativen	32=60%	20=38%	1=2%	9=64%	5=36%	0=0%
simpatičen	45=85%	7=13%	1=2%	10=71%	4=29%	0=0%
delaven	29=55%	24=4%	0=0%	12=86%	2=14%	0=0%
prijazen	35=66%	18=34%	0=0%	11=79%	3=21%	0=0%
pošten	39=66%	13=24%	1=2%	10=71%	4=29%	0=0%
skupaj	204=64%	108=34%	6=2%	58=69%	24=29%	2=2%

Vse rejnice, ne glede na to, ali obiskujejo skupino rejníc ali ne, so opisale otroke, ki so pri njih v rejništvu z več kot 64 %, da so samozavestni, komunikativni, simpatični, delavni, prijazni in pošteni.

Z oceno »včasih da, včasih ne« so jih ocenile približno 1/3 in le 2 % jih je menilo, da njihovi otroci v glavnem niso samozavestni in komunikativni.

4.3.D.3 Kako je rejniška družina opremila otroka, kako bo znal odrasel skrbeti zase

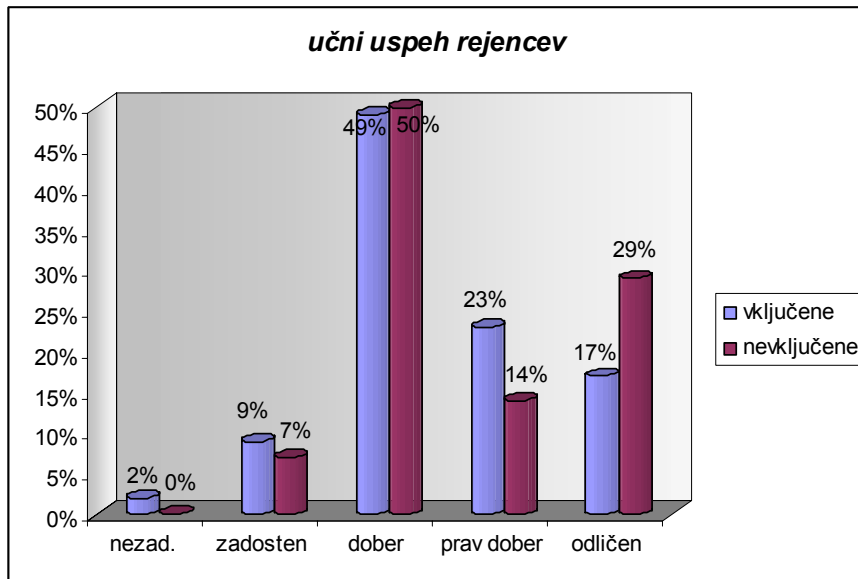
	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
slabo	2	4%	0	0%
skrbi me	9	17%	3	21%
srednje	15	28%	7	50%
dobro	27	51%	4	29%
skupaj	53	100%	14	100%

Da bo znal otrok po osamosvojitvi dobro skrbeti zase, meni 51% rejnic, ki obiskujejo skupino in 29 % rejnic, ki niso vključene v skupino. Mnenje, da bo otrok slabo skrbel zase, jih meni malo ali nič. 17 % oz. 21 % rejnic skrbi, kako bo otrok po osamosvojitvi skrbel zase, kar se mi zdi kar sprejemljivo, saj večino staršev skrbi za svoje otroke.

4.3.D. 4 Učni uspeh šoloobveznih otrok

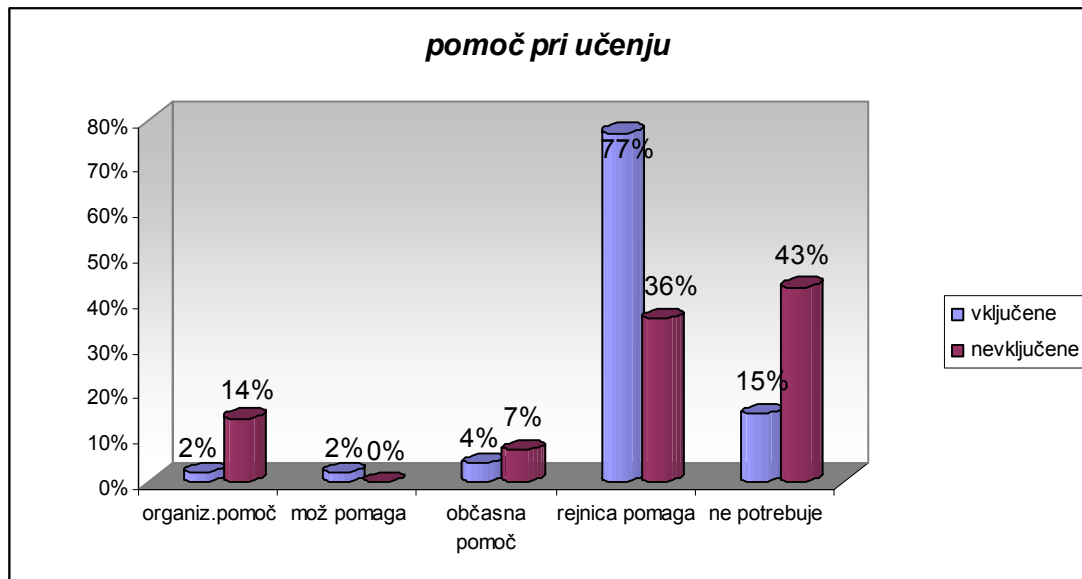
	vključene v skupino		Nevključene	
	f	f%	F	f%
nezad.	1	2%	0	0%
zadosten	5	9%	1	7%
dober	26	49%	7	50%
prav dober	12	23%	2	14%
odličen	9	17%	4	29%
skupaj	53	100%	14	100%

Podatki kažejo, da ni bistvenih razlik v uspehu otrok med družinami, kjer rejnice obiskujejo skupino oz. je ne obiskujejo. Polovica šolajočih se otrok ima dober uspeh, kar precej otrok ima odličen uspeh (29 % oz. 17 %). Po učnem uspehu ni neuspešnih otrok v rejništvu (0 % oz. 2 %).

4.3.D.5 Ali otroci potrebujejo pomoč pri učenju

	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
organiz..pomoč	1	2%	2	14%
mož pomaga	1	2%	0	0%
občasna pomoč	2	4%	1	7%
rejnica pomaga	41	77%	5	36%
ne potrebuje	8	15%	6	43%
skupaj	53	100%	14	100%

Podatki kažejo, da večina otrok v rejništvu potrebuje pomoč pri učenju in šolskem delu, kar je primerljivo z ostalo populacijo otrok, saj je šolski sistem naravnan tako, da na nižji stopnji otroci potrebujejo pomoč in sodelovanje staršev pri domačih nalogah.

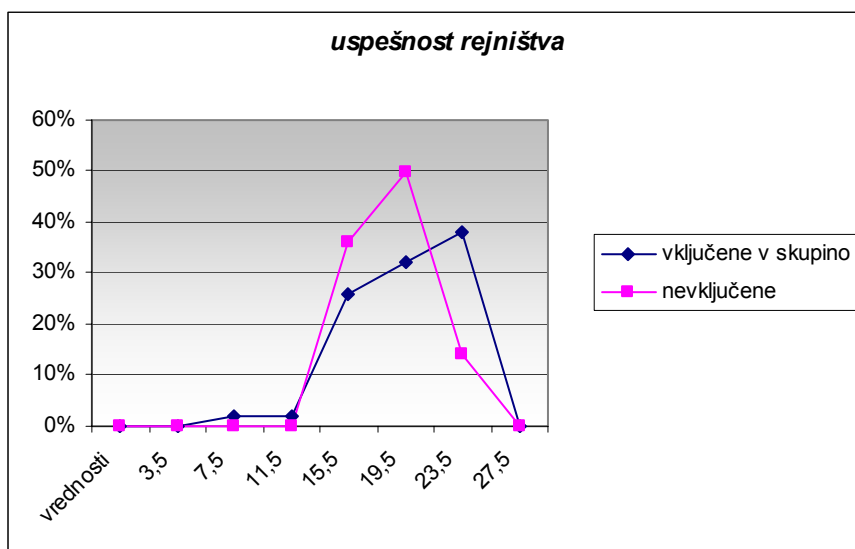
V rejniških družinah, kjer rejnice obiskujejo skupino, 77 % rejníc pomaga otrokom pri domačih nalogah in učenju, rejnice, ki ne obiskujejo skupine, pomagajo otrokom pri učenju manj in sicer 36 %

Odgovori kažejo, da 43 % otrok, kjer rejnice niso vključene v skupino, ne potrebuje pomoči pri učenju in le 15 % otrok, kjer so rejnice vključene v skupino. Pri tem nimamo podatka, ali so ti otroci tako uspešni in samostojni pri učenju oz. že v srednji šoli ali na fakulteti, ali pa rejnice niso zaznale potrebe po učni pomoči otrokom.

4.3.D. 6 Pregled uspešnosti rejništva za otroke

Po vrednotenju sklopa vprašanj o pozitivnih spremembah pri otroku po prihodu v rejniško družino, po ocenitvi otrok s strani rejnic, po učnem uspehu otrok in o nudenju pomoči pri učenju otrokom so rezultati naslednji:

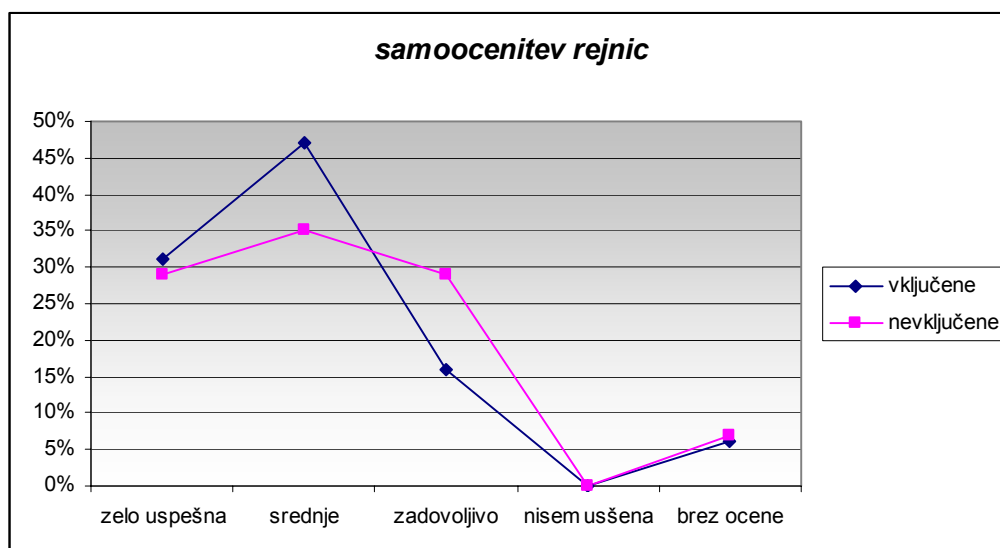
vrednosti	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	F	f%
3,5	0	0	0	0
7,5	1	2%	0	0
11,5	1	2%	0	0
15,5	14	26%	5	36%
19,5	17	32%	7	50%
23,5	20	38%	2	14%
27,5	0	0	0	0
X	53	100%	14	100%
	19,5		18,5	

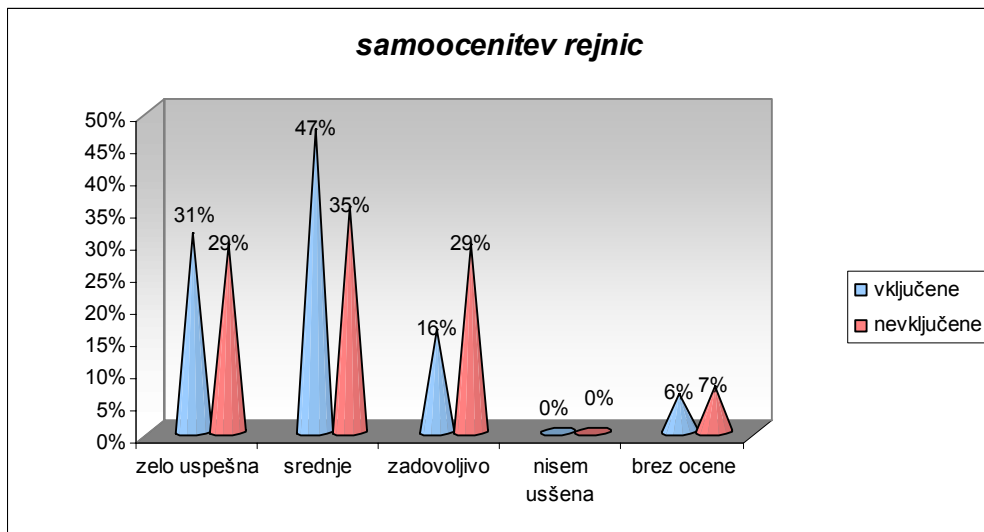
Dobljeni podatki pokažejo, da je doseženi maksimum uspešnosti otrok v rejništvu pri rejnicah, ki skupine ne obiskujejo pri 19,5 točkah, pri rejnicah, ki obiskujejo skupino, pa pri 23,5 točkah, kar pomeni večjo uspešnost otrok pri rejnicah, ki so vključene v skupino.

4.3.E SAMOOCENITEV REJNIC

	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	F	f%
zelo uspešne	10	31%	4	29%
srednje	15	47%	5	35%
zadovoljivo	5	16%	4	29%
slabo	0	0%	0	0%
brez ocene	2	6%	1	7%
skupaj	32	100%	14	100%

Predvidevam, da se je bilo rejnicam težko samooceniti, vendar se jih je skoraj polovica ocenila z »zelo uspešno« in nobena ni zase izjavila, da je slaba rejnica. Samoocentve so pri rejnicah, ki obiskujejo skupino, le malo višje kot pri rejnicah, ki niso v skupini.

4.3. F POMEN SKUPINE ZA REJNICE, KI OBISKUJEJO SKUPINO

Analiza odgovorov o pomenu skupine rejnic iz vprašalnikov

V vprašalnikih so rejnice, ki obiskujejo skupino odgovarjale na nekaj vprašanj v zvezi s sodelovanjem in počutjem v skupini. Analiza odgovorov vseh 32 rejnic pokaže veliko podobnost s podatki, ki sem jih dobila iz obdelanih intervjujev.

a) kaj skupina pomeni rejnicam

- pogovor, poslušanje, razumevanje (najpogostejši odgovor)
- pomoč, učenje
- druženje s sebi enakimi
- razbremenitev, sprostitev
- družabnost (najmanj pogost odgovor)

Nobena izmed rejnic ni odgovorila, da bi skupina zanjo pomenila dodatno obveznost ali obremenitev.

b) pomembne teme pogovorov v skupini

- šola in učenje
- vzgoja, pravila v družini
- čustvene in vedenjske težave otrok
- stiki otroka z matično družino

- poraba denarja, žepnina
- odhod rejenca iz rejniške družine

c) počutje v skupini

- dobro (81 %)
- zadovoljivo (19 %)

Nobena izmed rejníc ni odgovorila, da bi se na skupini počutila slabo.

d) kaj rejnice moti na skupini

- nič jih ne moti, je odgovorila večina članic
- nekatere članice (19 %)
- prostor (3 %)

Iz odgovorov je razvidno, da večine rejníc nič ne moti na skupini, nobena ni odgovorila, da bi jo motilo vodenje skupine ali vsebine pogovorov.

4.3. G POČUTJE IN PRIDOBITVE VSEH REJNIC V REJNIŠKEM SISTEMU

Kljub temu, da so bila zadnja tri vprašanja vprašalnika odprta, brez pripravljenih možnosti odgovora, so vse rejnice odgovorile nanj. Odgovori rejníc, ki so vključene v skupinsko delo ter tistimi rejnícami, ki nosi v skupini, se ne razlikujejo bistveno, zato jih bom obdelala skupaj.

4.3.G.1 Kako se počutite kot rejnica

Odgovore o počutju rejníc lahko strnem v naslednjem:

- Delo me izpopolnjuje in duhovno bogati. Čeprav vedno ni lahko, prevlada veselje in otroški smeh. Veliko mi pomeni zaupanje rejenčevih staršev v moje delo in napredek njihovih otrok. Trenutki, ko mi otroci z drobnimi pozornostmi izkažejo, da me imajo radi, so najlepši.... Počutim se notranje izpolnjena in sem počaščena, da mi je zaupana vzgoja drugih otrok....Počutim se počaščeno, otroci mi prinašajo ogromno znanja, srčnosti in če bi se še kdaj morala odločati, bi se ponovno odločila za to delo...
- Ker naš D. nima stikov s starši in ima zelo malo možnosti, da bi ga starši vzeli v svojo družino, se pravzaprav skoraj ne počutim kot rejnica. Predvsem

se čutim kot mama in D. je eden izmed naših otrok....Počutim se kot mama, kot ženska, ki ponovno ve, zakaj živi...Počutim se enako kot prej. Nekatere spremembe so, vendar se trudim, da ne bi preveč spremenili našega življenja.

- Delo rejnice je premalo cenjeno in zelo obremenjujoče za vse družinske člane....Počutim se dobro, zadovoljno, včasih obremenjeno, drugič srečno...Včasih sem ponosna, ker opravljam plemenito delo, včasih pa razočarana, ker mi ne uspe, a trudila se bom naprej....Počutim se zelo dobro, a trenutno sem brez besed, ker vidim, da rejništvo ni razumevajoče; kar odrasli domislijo, tisto potem velja.

- Kot rejnica se počutim dobro, zadovoljno....Počutim se zelo dobro, srečna sem, da lahko pomagam otrokom in jim nudim topel dom in družino.Počutim se tudi pomembno zaradi dobrega dela, ki ga opravljam, kajti imam izkušnjo, da lahko otroka vzljubim, kot bi bil moj in mu dajem varnost in ljubezen....Kot rejnica se počutim bolj odgovorno kot mama in počaščena sem, da lahko opravljam to delo....Počutim se zelo dobro. Rejništva ne jemljem kot nekaj težkega, ampak kot nekaj lepega. Uživam ob pogledu na moje rejenke, še posebej takrat, ko ugotovim, da sem uspela, čeprav sem bila včasih tudi tečna. Moje deklice so nekaj posebnega zato, ker so moje.... Kot rejnica se počutim lepo. Z neko odgovornostjo, toplino, z nekim posebnim poslanstvom.... Sem zelo zadovoljna rejnica, ker me rejenci cenijo in mi to veliko pomeni.... Kot rejnica se počutim srečna in mi je delo z rejenci v zadovoljstvo, saj vem, da lahko pomagam, svetujem in lahko izkazujem ljubezen otrokom, ki to potrebujejo in so za to v svoji matični družini prikrajšani.

4.3.G.2 Ali ste z rejništvom kaj pridobili vi kot ženska in mama, vidva z možem, vaša cela družina

- Izpolnitev mladostne želje, da bi delala tam, kjer so otroci, občutek, da opravljam spoštovano in koristno službo, občutek, da opravljam delo, ki si ga marsikatera višje izobražena ženska ne upa, pomeni socialno varnost, organiziranost družine, manjša možnost, da so moji otroci sebični, razvajeni, neaktivni in občudovanje s strani prijateljev, sorodnikov ter rejenčevih učiteljev...Pridobila sem nove izkušnje, novo znanje in še več ljubezni...Izkušnjo, da lahko nekemu pomagam

- Ker je D. s svojo invalidnostjo drugačen od večine otrok, nas izkušnje z njegovo drugačnostjo prav gotovo bogatijo. Zaradi D. smo spoznali veliko dobrih ljudi – mnogi od njih s svojo prisotnostjo in dobrimi mislimi še vedno spremljajo in podpirajo našo družino.

- Ker sem se z rejništvom spoznala že kot otrok in živela z rejenci, sem že takrat veliko pridobila, recimo sprejeti in imeti rad nekoga, ki ni sorodnik ali znanec ali je drugačen od drugih otrok.

- Življenje je dobilo nov smisel. Dobila sem veliko izkušenj z otroci in odraslimi. Z mojem sva postala bolj odprta, čustvenaRadi pomagamo ljudem, ki potrebujejo pomoč.

- Pri vzgoji se srečujemo z drugačnimi težavami, kot do sedaj in verjamem, da bodo otroci pridobili več stvari: pomoč drugim in drugačnim, deliti z drugimi, spoštovati ljudi okrog sebe, jih imeti rad, predvsem bodo postali ljudje s čustvi in znali ceniti male stvari... Pridobila sem veliko znanja, predvsem glede pravilne vzgoje svojih in rejniških otrok.

- Pridobila sem zelo velike izkušnje in občutja, ki jih ne bi nikoli občutila, če ne bi dobila dojenčka. Cela družina se je prerodila, v družino je prišlo veliko veselja in sprememb in žal nam je za vsako izgubljeno leto, ki smo ga preživeli brez otrok.

- V naši družini smo z rejništvom pridobili predvsem ljubezen do otrok in pravo družinsko srečo in lahko rečem le, da smo srečna družina....Pridobila sem večjo motiviranost, pozitivno razpoloženje in odgovornost.

- Ugotovila sem, da je mama tista oseba, h kateri se otroci zatečejo v stiski, da je pomembno otroka poslušati in mu v stiski stati ob strani tudi takrat, ko si to ne zasluži.

- Sprejeli smo otroka kot svojega, brez razlik in pridobili smo še več ljubezni in spoštovanja med seboj....Postali smo močnejši na čustvenem področju. Spoznali smo sami sebe in druge ljudi z drugačnimi ravnanji in mišljenjem.....Pridobili smo na vseh področjih: potrditev, da smo kot družina

dobro funkcionirali, da sva z možem uspela tudi najine sinove in njihove zakonske družice, vnuke in ostale sorodnike podučiti, da so naši otroci rejenci nekaj posebnega, da so že v ranem otroštvu doživeli grozote (najini jih niso), da so bili opeharjeni za osnovno ljubezen, da jih je potrebno spoštovati, jim nuditi ljubezen, osebno svobodo, spoštovati njihovo zasebnost (predvsem pri vnukih, kjer je prisotna ljubosumnost).

-Menim, da sva z možem in cela naša družina pridobila spoštovanje okolice in sorodnikov.

- Pridobila je cela družina, vsaj kar se tiče diabetesa, smo se veliko naučili....Pridobili smo veliko odnosov in zrelost v zvezi z njimi, osebno potrditev in zadovoljstvo.... Z možem sva pridobila več, kot dajeva. Dobila sva svojo družino. Dobila sva nov smisel življenja. V najini družini se je ponovno pojavilo življenje, naloge in obveznosti, ki jih z veseljem izpolnjujeva. Otroci so prinesli sonce v najino življenje. Možu so prinesli tudi precej zdravja.... Vsi smo spoznali, kaj je strpnost, da je potrebno veliko truda, da družina funkcionira, predvsem pa smo spoznali medsebojno ljubezen.... Naučila sem se marsikaj: potrpežljivosti, ljubiti nekoga, ki ni tvoj otrok, se tudi čemu odpovedati, veliko svojega prostega časa posvetiti nekemu, skratka razdajati se in živeti za nekoga, ki te potrebuje in te ima tudi rad.... Postali smo bolj popolna družina, čustveno bolj bogati, samozavestnejši.... Postali smo bolj dovzetni za stiske drugih, bolj smo pripravljeni pomagati, bolj odprto se pogovarjamo med seboj.... Veliko smo pridobili kot družina, dobro se razumemo, tudi na centru nas spoštujejo.... Naša družina kot celota in tudi jaz sama sem pridobila veliko. Mislim, da sem sedaj veliko bolj samozavestna, znamo upoštevati tudi druge, poslušati težave drugih. Z možem morava znati ohranjati soglasje v družini in upoštevati želje vseh.....Pridobili smo več topline in ljubezni...Vsak otrok, ki pride v družino, ima svoje posebnosti in tako pridobiš z vsakim nekaj več, tako na čustvenem področju, odnosnem, v šoli.

4.3.G.3 Kaj bi spremenili na področju rejništva

- Petnajst rejnic ne predlaga nobenih sprememb, zadovoljne so se tem, kot je urejeno rejništvo pri nas.

- Odpravila bi podrejen odnos rejnice pred ostalimi uslužbenci, ki so kakorkoli povezani z rejništvom, saj glavno delo z otroci opravimo rejnice. Strokovnjaki niso dovolj obveščeni in ne cenijo sposobnosti, ki jih mora imeti človek, ki je rejnik. Če je rejniška dejavnost »služba«, naj ta uslužbenec dobi tudi pravice, ki iz tega izhajajo in ne samo dolžnosti. Potrebno bi bilo subvencioniranje s strani države ob prihodu rejenca v rejniško družino, pri obnovi »delovnega mesta«, to je stanovanja, pri nakupu kvalitetnih igral in športnih pripomočkov....Malo več pristojnosti in pravic za rejnike in ne samo dolžnosti.... Precej stvari bi spremenila. Še vedno se preveč poudarja plačilo in se pozabi na stroške in delo rejnikov, ki traja celo leto in cel dan, ne le 8 ur na dan. Mislím, da se o rejništvu premalo govori in piše v medijih (ponavadi le takrat, ko se rejnine povišajo). Ponavadi je odnos javnosti zaradi svoje nevednosti odklonilen do rejnikov.... Želim, da bi družba bolj pozitivno vrednotila delo in življenje v rejniških družinah....Uredila bi status rejnic in jih za delo, ki ga opravljajo, tudi primerno nagradila, ker z rejništvom ostali člani več izgubijo kot pridobijo.

- CSD bi se moral bolj pozanimati o družini, v katero namešča otroka.... Da bi ljudje bolj spoznali to področje in ga znali bolj ceniti....Da ljudje ne bi gledali na rejništvo kot na pridobitništvo, temveč bi se posvetili reševanju problemov otrok, da bi se upoštevale pravice otrok.

- Da bi pravico odločanja imele tudi rejniške družine in ne le matične družine, tudi socialne delavke se lahko motijo. Rejniki spremljamo tudi matične družine ob stikih in vidimo, kaj je otroku v prid in kaj je zanj slabo in potem imajo otroci posledice (močenje postelje, jecljanje idr.)...Da bi otroci ostali čim dalj v družini, kjer se dobro počutijo.

- Predvsem to, da bi bili za otrokove zadeve pristojni tudi rejniki in ne le starši, kar je velikokrat neprijetno za rejnike. Tega ne morete spremeniti vi in tudi mi ne. Oboji se trudimo na svojih področjih. Marsikaj bi morala spremeniti država, ki nas gleda nekoliko zviška.

- Pohvala pa vam in vašemu delu, saj se zavedamo, da brez vas in vaših sodelavcev naš center ne bi bil to, kar je: najbolj organiziran in topel za rejnike in rejence v Sloveniji....Želim, da bi vas bilo na rejništvu več zaposlenih in bi lahko imele rejnice več časa za pogovor s socialno delavko....Potrebno je pravo sodelovanje vseh rejnic, razumevanje in spoštovanje druga druge.

5. POVZETKI IN ZAKLJUČKI

5.1. PREGLED REZULTATOV

Strnjen pregled rezultatov, dobljenih iz vprašalnikov rejnicam, ki obiskujejo skupino in rejnicam, ki skupine ne obiskujejo, po kvantitativni obdelavi v prejšnjem poglavju po tematskih sklopih:

variabla	vključene v skupino		nevključene	
	f	f%	f	f%
A. socialno demografski podatki				
1. sorodstvo	5	15%	8	57%
2. starost				
do 30 let	1	3%	0	0%
30 do 40 let	7	22%	1	7%
40 do 50 let	11	34%	5	36%
50 do 60 let	8	25%	4	29%
60 do 70 let	4	13%	3	21%
nad 70 let	1	3%	1	7%
3. čas izvajanja rejništva				
0 do 10 let	16	50%	6	43%
10 do 20 let	12	38%	6	43%
20 do 30 let	2	6%	2	14%
30 do 40 let	2	6%	0	0%
4. izobrazba rejnic				
nedok. OŠ	0	0%	1	7%
osnovna šola	13	41%	7	50%
poklicna šola	5	15%	0	0%
srednja šola	13	41%	5	36%
višja šola	0	0%	1	7%
visoka šola	1	3%	0	0%
5. bivališče rejniške družine				
podeželje	23	72%	7	50%
primestje	3	9%	3	21%
mesto	6	19%	4	29%
B. sodelovanje rejnic v rejniškem sistemu				
1. udeležba na predavanjih				
nikoli	0	0%	2	14%
redko	5	16%	7	50%
vedno	27	84%	5	36%
2. udeležba rejniških družin v skupnostnem delu				
nikoli	1	3%	3	21%
redko	6	19%	6	43%

vedno	25	78%	5	36%
3. izkušnje rejnic pri sodelovanju s CSD				
slabe	0	0%	1	7%
zadovoljive	3	9%	3	21%
dobre	29	91%	10	71%
4. ali rejnica pokliče soc. delavko za nasvet				
nikoli	0	0%	1	7%
redko	19	59%	11	79%
pogosto	13	41%	2	14%
5. ali rejnica pokliče za nasvet drugo rejnico				
nikoli	15	46%	10	71%
redko	13	41%	4	29%
pogosto	4	13%	0	0%
C. uspešnost rejništva za otroke				
1. pozitivne spremembe pri otroku po prihodu v rejniško družino				
majhne	0	0%	0	0%
srednje	5	9%	8	57%
velike	48	91%	6	43%
2. kako bo otrok znal skrbeti zase kot odrasel				
slabo	2	4%	0	0%
rejnico skrbi	9	17%	3	21%
srednje	15	28%	7	50%
dobro	27	51%	4	29%
3. učni uspeh šoloobveznih otrok				
nezadosten	1	2%	0	0%
zadosten	5	9%	1	7%
dober	26	49%	7	50%
prav dober	12	23%	2	14%
odličen	9	17%	4	29%
4. pomoč pri učenju otrok				
organizirana pomoč	1	2%	2	14%
rejnik pomaga	1	2%	0	0%
občasna pomoč	2	4%	1	7%
rejnica pomaga	41	77%	5	36%
ne potrebuje	8	15%	6	43%
E. samoocenitev rejnic				
brez ocene	2	6%	1	7%
slabo	0	0%	0	0%
zadovoljivo	5	16%	4	29%
srednje	15	47%	5	35%
dobro	10	31%	4	29%

5.1.A Socialno- demografski podatki o rejnicah oz. rejniških družinah

Pri starosti rejnic med obema primerjanima skupinama ni večjih razlik: povprečna starost rejnic, ki obiskujejo skupino, je 48,5 let; rejnic, ki niso vključene v skupino je nekoliko višja, to je 52,5 let.

Čas ukvarjanja z rejništvom je za rejniške družine, kjer rejnice obiskujejo skupino povp. 11 let, v družinah, kjer rejnice ne obiskujejo skupine, je 12,5 let.

Izobrazba rejnic med obema skupinama rejnic je podobna, največ rejnic ima končano osnovno in srednjo šolo (okrog 85 %).

Bivališče rejniških družin, ki so vključene v skupino, je v 72 % na podeželju, družine, ki niso vključene v skupino, živijo v 50 % na podeželju. Tako lahko sklepamo, da delo na kmetiji ni razlog za nesodelovanje v skupini.

Med socialno demografskimi podatki za rejniške družine je pomembna razlika le v tem, da je med rejnicami, ki obiskujejo skupino, 15,6 % sorodnic, med rejnicami, ki niso vključene v skupino, je 57 % sorodnic otrok.

5.1.B Sodelovanje rejnic v rejniškem sistemu

Izobraževanja na centru za socialno delo se udeležuje redno 84 % rejnic, ki so vključene v skupino in 36 % rejnic, ki niso vključene v skupino, kar je pomembna razlika.

Podobna razlika je pri sodelovanju rejnic in njihovih družin v skupnostnem socialnem delu na področju rejništva: 78 % družin, ki obiskujejo skupino, se redno udeležuje tudi skupnostnih oblik dela in 36 % družin, kjer rejnice niso vključene v skupino.

Izkušnje rejnic pri sodelovanju s CSD oz. socialno delavko so dobre v 91 % pri rejnic, ki obiskujejo skupino in v 71 % pri rejnicah, ki skupine ne obiskujejo.

Rejnice, ki obiskujejo skupino rejnic, v 41 % pogosto pokličejo socialno delavko za pogovor, nasvet, v iskanju rešitev, rejnice, ki niso vključene v skupino, socialno delavko pogosto pokličejo le v 14 %.

Sodelovanje med rejnicami, ki obiskujejo skupino, je boljše tam, kjer so rejnice vključene v skupino, saj pogosto oz. poredko pokličejo drugo rejnico v 54 %, rejnice, ki ne obiskujejo skupine, pa le v 29 % poredko.

V primeru težav poiščejo rejnice, ki so vključene v skupino, 100 % pomoč pri socialni delavki in v 71 % rejnice, ki ne obiskujejo skupine.

Po sklopu vprašanj o sodelovanju rejnic v rejniškem sistemu tako ugotovimo z manj kot 0,1 % tveganjem, da so razlike v sodelovanju obeh skupin. Sodelovanje rejnic na predavanjih, v skupnostnem delu, s centrom za socialno delo, s socialno delavko in drugimi rejnicami je boljše kot pri rejnicah, ki skupine ne obiskujejo.

5.1.C. Odnos do stikov otrok z matično družino

Otroci, ki živijo v rejniških družinah, kjer rejnice obiskujejo skupino, imajo redne ali občasne stike s starši skupaj v 62 %, otroci, ki živijo v rejniških družinah, kjer se rejnice niso vključile v skupino, imajo redno ali občasno stike le v 14 %.

O stikih s starši se v družinah, kjer rejnice obiskujejo skupino, pogovarjajo pogosto v 68 %, v družinah, kjer rejnice niso vključene v skupino, le v 29 %

V družinah, kjer so rejnice vključene v skupino, v 82 % sprejemajo stike otroka z njegovo matično družino in otroku pri tem nudijo oporo, rejnice, ki niso vključene v skupino, sprejemajo stike v 50 %.

Nobena izmed rejnic ni odgovorila, da ne odobrava stikov otroka z njegovo matično družino.

Kako stiki vplivajo na otroka, so rejnice, ki obiskujejo skupino, v 43 % izrazile, da vplivajo dobro, 22 % da negativno in 13 % otrok nima stikov.

Rejnice, ki ne obiskujejo skupine so povedale, da v 36 % stiki vplivajo dobro, v 36 % negativno in 14 % otrok nima stikov.

Rejnice, ki obiskujejo skupino, so v času izvajanja rejništva v 68 % postale bolj razumevajoče do otrokovih staršev, rejnice, ki niso vključene v skupino, so postale bolj razumevajoče v 29 %. Le 3% oz. 7 % rejnic je jeznih na otrokove starše, kar tudi razumemo glede na posamezne situacije in ravnanje staršev.

Po skupnih odgovorih o pogostosti stikov otrok z matično družino, pogovoru o stikih v rejniški družini, mnenju rejnic o stikih med rejncem in matično družino, vplivu stikov na otroka in pozitivnih sprememb mnenja rejnic o otrokovih starših ugotavljamo, da je odnos in potek stikov med otrokom in njegovo matično družino boljši v družinah, kjer rejnice obiskujejo skupino. 40 % rejnic, ki obiskujejo skupino, je dosegla najvišje vrednotenje na tem področju merjenja, rejnice, ki ne obiskujejo skupino, so najvišje ovrednotene v 14 %.

5.1.D Uspešnost rejništva za otroke

Rejnice, ki obiskujejo skupino, so v 91 % ocenile, da so se po prihodu otroka v njihovo družino zgodile pri otroku velike pozitivne spremembe, rejnice, ki skupine ne obiskujejo, so pozitivne spremembe ocenile v 43 %.

Pri opisu otrok o tem, ali jih ocenjujejo kot zelo, srednje ali slabo samozavestne, komunikativne, simpatične, delavne, prijazne in poštene, sta obe skupini rejnic ocenili svoje otroke z dobro oceno v 64 % oz. 69 % , ostale s srednje dobro in le v 2% so jih ocenile slabo.

Oprema otroka za življenje je prav tako po mnenju rejnic dobra: 51 % rejnic, ki obiskujejo skupino, je dalo otrokom najvišjo oceno in 29 % rejnic, ki skupine ne obiskujejo.

Večina otrok v rejniških družinah je uspešnih v šoli, le 2 % otrok ima nezadosten uspeh. V družinah, kjer rejnice obiskujejo skupino, ima odličen ali prav dober uspeh 40 % otrok, v družinah, kjer rejnice ne obiskujejo skupine pa 43 % otrok.

Rejnice, ki so vključene v skupino, otrokom pomagajo pri učenju v 77 %, rejnice, ki skupine ne obiskujejo, pa v 36 %

5.1.E Samoocenitev rejnic

Vse rejnice so se ocenile kot uspešne, le 6 % oz. 7 % rejnic se ni ocenilo. Rejnice, ki obiskujejo skupino, so se v 78 % ocenile kot uspešne in srednje uspešne, rejnice, ki skupine ne obiskujejo, pa v 65 %.

5.1.F. Pomembne razlike med primerjanima skupinama rejnic

Pomemben dejavnik, ki vpliva na to, katere rejnice obiskujejo skupino rejnic in katere ne, je sorodstvo rejnikov z otrokom, ki so ga sprejeli v rejništvo.

Med rejnicami, ki ne obiskujejo skupine, jih je 57 % sorodnic, med tistimi rejnicami, ki so vključene v skupino, je sorodnic le 15,6 %.

Iz tega lahko sklepamo, da sorodstvene rejniške družine sprejemajo rejništvo bolj kot skrb za sorodnika, za katerega bodo znali sami poskrbeti, brez pomembnega sodelovanja in pomoči centra za socialno delo.

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti dovoljuje rejništvo pri otrokovem sorodniku, ki mu ni potrebno kandidirati za izvajanje rejniške dejavnosti, kot ostalim kandidatom. Ministrstvo izda otrokovemu sorodniku dovoljenje na podlagi pisne in obrazložene ugotovitve centra otroka, da je tovrstna oblika rejništva v otrokovo korist. Po zakonu rejnik, ki je rejenčev sorodnik, ni upravičen do plačila dela. Dolžnost dodatnega usposabljanja velja tudi za rejnika sorodnika otroka.

Tako je že v Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti vzpostavljena razlika med rejniki in rejniki sorodniki.

V praksi socialnega dela na področju rejništva ugotavljam, da je težje vzpostavljati socialnodelavski odnos z rejniki sorodniki in jih vključevati v vse oblike dela na področju rejništva, saj je koncept rejništva v Sloveniji naravnano na rejništvo v tujih družinah. Zato predlagam, da naj se tudi v prihodnje ureja rejništvo pri otrokovem sorodniku le v izjemnih primerih, ko se lahko zagotovi otrokova korist in ne le reševanje materialnega položaja rejnika sorodnika. O izdaji dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti bi za sorodnika rejnika prav tako morala odločati komisija na ministrstvu.

Druga pomembna razlika je v starosti rejnic, Rejnice, ki obiskujejo skupino, so nekoliko mlajše, povp. starost je 48,5 let, pri rejnicah, ki skupine ne obiskujejo, je 52,5 let.

To je tudi razumljivo, saj glede na to, je med rejnicami, ki ne obiskujejo skupine, več kot polovica sorodnic, ki so ponavadi stari starši.

Rejnice, ki vstopajo v rejništvo, zadnja leta takoj povabimo v skupino rejnic in glede na to, da se za rejništvo odločajo tudi mlajši kandidati, se bo starost rejnikov nižala.

5.2. DEFINIRANJE SKUPINSKEGA DELA Z REJNICAMI

Jože Ramovš skupinsko delo poimenuje takole: «Skupinsko delo ima svoje mesto in pomen prav v tem, da ljudem omogoča učenje primernih vzorcev vedenja, medčloveškega sožitja in komuniciranja. Skupinsko delo ima podoben pomen, kakor ga ima šolanje, izobraževanje in razne oblike stalnega usposabljanja. Kar je šola za človekovo intelektualno in delovno področje, to je skupinsko delo za njegovo socialno učenje medčloveškega sožitja. Dobro skupinsko delo je v današnjih razmerah sredstvo za človekovo socialno rast in medčloveško odnosno samostojnost» (Moreno, 2000, str. 374).

S to definicijo skupinskega dela lahko zelo dobro opredelimo tudi pomen skupinskega dela za rejnice in se lahko glede na odgovore rejnic v intervjujih in moje izkušnje z delom skupin rejnic glasi definicija za skupinsko delo z rejnicami:

»Skupinsko delo z rejnicami ima svoje mesto in pomen v tem, da rejnicam omogoča učenje primernih vzorcev vedenja, medčloveškega sožitja in komunikacije z izkušnjo rejništva. Skupinsko delo z rejnicami ima podoben pomen, kot ga ima izobraževanje in usposabljanje na področju rejništva.«

Poleg tega sta za skupinsko delo z rejnicami pomembni še vsaj dve komponenti, kar so rejnice izrazile v intervjujih.

Ena je, da gre za skupino žensk, ki imajo podobno izkušnjo v življenju, to je izkušnja rejništva, življenja njihove družine skupaj še z enim ali več otroci, ki jih je center namestil v njihovo družino. Ta rejniška izkušnja jih povezuje, daje izhodišče za pogovor, jih včasih obremenjuje in drugič pomirja, jih vzpodbuja k sodelovanju ali jih vznemirja.

Druga komponenta sodelovanja v skupini pomeni del družabnega življenja, pomeni prehod iz domačega v javno, družbeno življenje. Skupina daje s tem rejnicam pomembnost, priznanje, da je njihovo delo pomembno, cenjeno.

Po J. Bajzku » ima vsaka skupina svoj magični kvadrat štirih elementov, iz katerih je sestavljena. Ti elementi so: vrednote, ki izražajo temelj skupine; norme, ki so formalne in neformalne; struktura, ki ni zgolj seštevek posameznikov, ampak se razvija v dinamično razsežnost in dejavnosti, ki usmerjajo skupino k izvrševanju skupnih nalog.« (Bajzek, 1989, str.27)

Pogled na skupino rejnic skozi te štiri elemente je naslednji:

- **Vrednote skupine rejnic** so predvsem socialne vrednote, to je rejništvo, ki pomeni sprejeti tujega otroka v svojo družino in čim bolje, čim ustrezneje skrbeti zanj in ga vzgajati. Nadalje so vrednote skupine rejnic pogovor, prijateljstvo, dobrot, učenje, izmenjava izkušenj.
- **Norme skupine, pravila skupine so:**
formalne, ki jih je skupina postavila in sprejela na začetku delovanja, to je čas sestajanja, kraj, točnost, vsebina pogovora, poslušanje, vsebina pogovora se ne prenaša iz skupine in
neformalne, ki so se oblikovale skozi delovanje skupine in sicer da opravičijo odsotnost, prinesejo včasih kavo ali sok, da praznujejo skupaj rojstne dneve članic idr.
- **Struktura skupine rejnic** je vertikalna, to je hierarhična struktura. Ve se, kdo je vodja skupine, kdo so vodja, kdo so članice, ki imajo različne vloge, ki so se oblikovale skozi večletno delovanje skupine.
- **Dejavnost skupine rejnic** ali njena skupinska dinamika se kaže v komunikaciji, vrednotenju, v dejavnosti kontrole, odločanja, v pohvalah, podpori.

Za nadaljevanje skupinskega socialnega dela na področju rejništva so rezultati pokazali naslednje:

- *rejnice razumejo in sprejemajo pravila skupine*
- *skupina rejnic omogoča učenje primernih vzorcev vedenja*
- *omogoča učenje medčloveškega sožitja in komunikacije*

- *skupina rejnic ima podoben pomen kakor izobraževanje in usposabljanje*
- *za razbremenitev, pomirjanje, učenje potrebujejo rejnice svojo skupino*
- *skupina rejnicam nudi priznanje in pomembnost*
- *dosedanji način delovanja skupine so rejnice dobro sprejele in niso potrebne večje spremembe pri delovanju in vodenju skupine.*

Tako bi po B.Stritihu (Stritih, 1993), ki pravi, da je osnovno vprašanje skupinskega dela, kako pomagati posameznikom, da bodo s svojim vedenjem v sistemih medčloveških odnosov čim bolj ustvarjalno uporabili vse svoje človeške zmožnosti in da bodo v dobrih trenutkih dosegali tisti nivo interakcije, kjer se lahko zgodi nekaj novega, kjer se porode ideje, ki lahko služijo ustvarjanju novih, smiselnih oblik življenja in dela, bi za skupinsko delo z rejnicami lahko rekli:

- *skupina pomaga rejnicam, da se učijo vedenja, ravnanja ter čim boljše uporabe svojih človeških zmožnosti za življenje v svoji družini skupaj z enim ali več otroci rejenci in*
- *da se zgodijo trenutki, ko se jim v skupini zgodi nekaj novega, ko se jim porodijo ideje za ravnanje, ki prej ni bilo možno.*

Tako lahko sklenem mojo razpravo glede na opis poteka posameznih skupin rejnic in izvedenih intervjujev z rejnicami, da je skupinsko delo na področju rejništva pomembno in nenadomestljivo z drugimi oblikami dela. Iskati bi morali možnosti, da bile v skupinsko delo vključene vse rejnice in po možnosti tudi rejniki.

6. LITERATURA

- Ackerman, Nathan V.(1966): Psihodinamika porodičnog života- Diagnoza i lečenje porodičnih odnosa, Grafički zavod, Titograd
- Ammon.G. (1998): Delo, skupina, družba, Zveza kulturnih organizacij in VŠSD, Ljubljana
- Arnšek, T. (1996): Poročila seminarja »Smeri sodobnega rejništva«, Strokovno-pravni informator Firis, Logatec, letnik 4, št. 3
- Arnšek,T. (1998): Zaščita in skrb za otroke in mladostnike na Nizozemskem, Strokovno-pravni informator Firis, Logatec, letnik 6, št. 3
- Bajzek,J. (1989): Mladostno zorenje v skupini, Koper, ognjišče
- Bion, W.R. (1983): Iskustva u radu sa grupama, Naprijed, Zagreb
- Blanchard, K.idr. (1995): Enominutni vodja, Taxus, Ljubljana
- Bluestein, J. (1998): Kako otroku postaviti meje in poskrbeti tudi zase, Institut za razvijanje osebne kakovosti, Ljubljana
- Brandon, David, Althea Brandon (1992): Praktični priročnik za osebje v službah za ljudi s posebnimi potrebami, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana
- Brocher.T.(1972): Skupinska dinamika in izobraževanje odraslih, Državna založba Slovenije, Ljubljana
- Center for Development of Human services (1988) Hats worn by foster parents, New York State child Welfare Training Institute; Buffalo State College
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1992): Psihodinamski procesi v družinski skupini, Prispevki k razvidnosti družinske skupine, Advance, Ljubljana
- Čačinovič Vogrinčič,G. (1995): Rejništvo v Sloveniji –koncept za razpravo, Ljubljana, delovno gradivo

- Čačinovič Vogrinčič, GF. (1996): Socialno delo z družino (prispevek k doktrini), Socialno delo, letnik 35, št. 5, Ljubljana
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1998): Psihologija družine, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2002): Koncept delovnega odnosa v socialnem delu, Socialno delo, letnik 41, št. 2
- Čuk, J. (1999): Rejništvo, ena od oblik pomoči otroku in njegovi družini, diplomska naloga, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana
- Davies, Bernard (1975): The Use of Groups in Social Work Practise, Routledge and Kegan Paul, London, Boston
- Dougan, K. (2000): Poročilo o redni superviziji za področje rejništva pri CSD Maribor, CSD Maribor
- Dunovsky, J. (1998): Rejništvo – sedanost in perspektive v Češki Republiki, Strokovno-pravni informator Firis, letnik 6, številki 7-8
- Flaker, V. (1997): Timi kot način interdisciplinarnega sodelovanja, Socialno delo, letnik 36, št. 1, Ljubljana
- Flaker, V. (2003): Oris metod socialnega dela, Fakulteta za socialno delo, Ljubljana
- Flores, P.J. (1997): Group Psychotherapy with Addicted populations-An Intergration of Twelve-Step and Psychodynamic Theory. The Haworth Press, New York, London.
- Fojtl, D., Dobrajc, M. (2001): Uspešnost nekdanjih rejencev Centra za socialno delo Maribor, diplomska naloga, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana
- Friendlander, W.A. (1970): Osnovna načela in metode socialnega dela, Tehniška založba Slovenije, Ljubljana
- Gahagan, Judy (1987): Interpersonalno i grupno ponašanje, Nolit, Beograd

Gostenčnik, Christian (1998): Ne grenite svojih otrok, Brat Frančišek in
Frančiškanski družinski center, Ljubljana

Knific, B. (1997): Poročilo o seminarju za delavce centrov za socialno delo,
ki delajo na področju rejništva in posvojitev, Firis, Logatec

Kramar, M. (1997): Model izobraževanja rejniških staršev, Strokovno-pravni
informer, Letnik 5, šte. 5, Logatec, Firis

Križnik Novšak, A. (2004): Kaj pomeni živeti ločeno od svoje družine v
različnih razvojnih obdobjih, predavanje, Radovljica

Lamovec, Tanja (1995): Ko rešitev postane problem in zdravilo postane
strup, Lumi, Ljubljana

Lamovec, Tanja (1998): Psihosocialna pomoč v duševni stiski, Visoka šola za
socialno delo, Ljubljana

Lukas,E. (1993): Družina in smisel, Mohorjeva družba, Celje

Lussi, P. (1991): Systemische Sozialarbeit, Haupt, Bern, Stuttgart

Lutter, E., Stubenvoll, E.(1989): Vorbereitungsprogram fUr pflegeeltern und
tagesmutter, Wien, Exakta

Lutter, E. (1996). Dialog Zahod-Vzhod –Tretje srečanje strokovnjakov s
področja rejništva in posvojitev, Logatec,Firis, letnik 4, šte. 10

Mayer, J. (2003): Ustvarjalnost v managementu, Fakulteta za družbene
vede, Ljubljana, študijsko gradivo

Mayer, J, (2002): Od organizacije, ki dela, prek organizacije, ki se uči, do
organizacije, ki ustvarja, Dedalus, Ljubljana

Mayer, J. (2002): Lastnosti uspešnih vodij, Dedalus, Ljubljana

Mesec, Blaž, Flaker, Vito (1986): »Teoretični uvod« - Metode in oblike
medsebojne pomoči med občani (poročilo o raziskavi),
Višja šola za socialne delavce, Ljubljana

Mesec, B. (1998): Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu,
Visoka šola za socialno delo, Ljubljana

- Mesec, B., Rode, N. (1999): Primeri raziskovalnih nalog študentov,
Visoka šola za socialno delo, Ljubljana
- Mesec, B. (1994): »Dan na psihiatriji«: primer kvalitativne analize,
Socialno delo, letnik 33, št. 6
- Mesec, B. (2000): Prispevek kvalitativnih metod k empiričnemu raziskovanju
v socialnem delu, Socialno delo, letnik 39, št. 1
- Mesec, B., Ovsenik, M. (2001): Organizacija in vodenje skupnostnih
projektov socialnega dela, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana
- Mesec, B. (2002): Kvalitativno raziskovanje, Visoka šola za socialno delo,
Ljubljana
- Mesec, B. (2003): Primer kvazi sistemske sociološko-organizacijsko
usmerjene teorije socialnega dela, Socialno delo, letnik 42, št. 3
- Moreno, J., Moreno, Z.Z. (2000): Skupine, njihova dinamika in psihodrama,
Institut Antona Trstenjaka, Ljubljana
- Pavlovič, Z. (1990): Psihološke pravice otrok, Društvo psihologov Slovenije,
Ljubljana
- Pelzer, D. (1998): Otrok brez imena - Sla nekega otroka po preživetju, Učila,
Tržič
- Pelzer, D. (1998): Izgubljeni fant – Rejenčevo iskanje družinske ljubezni,
Učila, Tržič
- Predpisi o Zakonski zvezi in družinskih razmerjih z uvodom Karla Zupančiča,
Četrta spremenjena in dopolnjena izdaja,
Časopisni zavod Uradni list RS, Ljubljana, 1996
- Pregl, M. (1998): Rejništvo v Mariboru, diplomska naloga, Visoka šola za
socialno delo, Ljubljana
- Premzel, A. (2002): Ali imajo rejniki do rejencev drugačen odnos kot do
lastnih otrok, maturitetna seminarska naloga, III. gimnazija Maribor
- Ramovš, J. (1995): Slovenska sociala med včeraj in jutri, Institut Antona
Trstenjaka, Ljubljana

- Randall.R, Southgate.J. (1988): Skupinska dinamika v skupnosti, Zveza kulturnih organizacij in VŠSD, Ljubljana
- Saleebey.D.(ed.) (1997): The strenght perspektive in social work practice, Longman, New York
- Satir, V. (1995): Družina za naš čas, Cankarjeva založba, Ljubljana
- Skynner, R., Cleese, J. (1993): Družine in kako v njih preživeti, Založba Tangram, Ljubljana
- Stritih, B. (1993): Normativi in standardi v socialnem varstvu, Visoka šola za socialno delo
- Stritih, B. , Možina, M. (1992): Avtopoeza: Procesi samoorganiziranja in samopomoči, Socialno delo, letnik 31, št. 1-2
- Stritih, B. (1996): Pogled na socialno delo v sedanjosti za prihodnost, Socialno delo, letnik 35, št. 5, Ljubljana
- Tomec, M. (2004): Uspešnost rejništva otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, diplomska naloga, Fakulteta za socialno delo, Ljubljana
- Trstenjak, A. (1994) : O družini, Institut Antona Trstenjaka, Ljubljana
- Valentinčič, J. (1987) : Demokratično vodenje skupine, Delavska enotnost, Ljubljana
- Vajnberger, P. (1996): Rejniška družina z vidika otrok rejnikov, diplomska naloga, Pedagoška fakulteta-oddelek za socialno pedagogiko, Ljubljana
- Vajs, P. (2003): Primerjava stroškov v rejniških družinah in Mladinskem domu MB z višino rejnin in višino materialnih stroškov, diplomska naloga, Fakulteta za socialno delo, Ljubljana
- Velikonja, V. et al. (1995): Izkustvena družinska terapija na Slovenskem, Quatro, Ljubljana
- Vinogradov, Sophia, Irvin D.Yalom (1989): Concise Guide to Group psychoterapy, American Psychiatric, Inc., Washington

Vodopivec, K. (1959): Priročnik iz metodike socialnega dela, VŠSD,
Ljubljana

Vries, S. De. Bouwkamp, R. / 1995): Psihosocialna družinska terapija, Firis,
Logatec

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (2002), Ur.l.RS, št.110

Žiberna. M (1995): Skupinsko in skupnostno socialno delo na področju
rejništva, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana, diplomska naloga

Žiberna. M (1998): Rejniška družina kot možnost najboljše izbire za
konkretnega otroka, Socialno delo 37:3-5

7. PRILOGE

VPRAŠALNIK za rejnice in rejnike, ki niso vključeni v skupino rejnic

1. Starost _____
2. Spol _____
 - a) ženski
 - b) moški
3. Izobrazba
 - a) nedokončana OŠ
 - b) osnovna šola
 - c) poklicna šola
 - d) srednja šola
 - e) višja šola
 - f) visoka šola
 - g) drugo _____
4. Kje živite:
 - a) na podeželju
 - b) v mestu
 - c) drugo _____
5. Koliko časa ste rejnica/rejnik _____
6. Koliko rejencev imate v družini _____
7. Ali se udeležujete predavanj v zvezi z rejništvom na centru
 - a) vedno
 - b) redko
 - c) nikoli
8. Če se udeležujete predavanj, vas prosim, če lahko navedete še kakšne teme, ki bi jih želeli poslušati _____

9. Navedite razlog, zakaj se ne udeležujete skupine rejnic na CSD
 - a) nimam časa
 - b) ne želim sodelovati v skupini
 - c) nisem dovolj seznanjen s skupinskim delom
 - d) zaradi oddaljenosti
 - e) drugo _____
10. Ali sodelujete pri drugih dejavnostih (izleti, družabna srečanja, dedek mrz idr.) na področju rejništva, ki jih organizira center ali društvo
 - a) ne
 - b) vedno
 - c) redko
 - d) nikoli

- d) udeležujem se sama
 - e) udeležuje se naša cela družina
11. Kakšne so vaše izkušnje pri sodelovanju s centrom oz. vašo socialno delavko
- a) dobre
 - b) zadovoljive
 - c) slabe
12. Kaj si še želite, kaj bi želeli spremeniti pri sodelovanju s centrom oz. socialno delavko (navedite) _____

13. Ali kdaj sami pokličete socialno delavko ali greste na center zaradi pogovora, nasveta, iskanja rešitev
- a) pogosto
 - b) redko
 - c) nikoli
- 14.. Ali kdaj pokličete katero drugo rejnico, ali se s katero drugo rejnico posvetujete pri reševanju težav v zvezi z rejništvom
- a) pogosto
 - b) redko
 - c) nikoli
 - d) drugo _____
15. Na koga se najpogosteje obrnete, kadar ste v stiski zaradi rejenca
- a) na socialno delavko
 - b) na otrokove starše
 - c) na moža
 - d) na učitelje
 - e) na prijatelje
 - f) na nikogar
 - g) drugo _____
16. Ali imajo vaši rejenci stike s svojimi starši
- a) redne, dogovorjene
 - b) občasne, dogovorjene
 - c) zelo poredko
 - d) nikoli
 - e) drugo _____
17. Ali se doma z otroci kdaj pogovarjate o njihovih starših, sorodnikih
- a) pogosto
 - b) poredko
 - c) nikoli
 - d) drugo _____
18. Če se pogovarjate o starših, kdo začne pogovor
- a) jaz
 - b) otrok
 - c) kdo drug _____
19. . Kako gledate na stike otrok rejencev s starši, sorodniki
- a) sprejemam jih, otroku pri stikih dajem oporo

- b) sprejemam jih kot nujno zlo
 - c) stiki motijo otroka
 - d) stiki motijo mene in našo družino
 - e) stikov otroka s starši ne odobravam
 - f) drugo_____
20. Kako po vašem mnenju stiki vplivajo na vašega rejenca
- a) dobro
 - b) jih sprejema zaradi staršev
 - c) jih odklanja
 - d) negativno vplivajo nanj
 - e) nima stikov
 - f) drugo_____
21. Ali ste od prihoda otroka v vašo družino do sedaj spremenili mnenje o otrokovih starših
- a) da, postala sem bolj razumevajoča
 - b) da, gledam na njih bolj pozitivno
 - c) da, sprejela sem, da je zaradi otroka potrebno z njimi sodelovati
 - d) nisem spremenila mnenja o starših
 - e) jezna se na starše
 - f) na starše otrok gledam negativno
 - g) drugo_____
22. Od kod je prišel otrok v vašo družino
- a) od obeh staršev
 - b) od enega izmed staršev
 - c) od drugih sorodnikov
 - d) iz bolnice
 - e) iz otroškega doma
 - f) iz druge rejniške družine
 - g) drugo_____
23. Kakšen je bil razlog namestitve otroka v vašo rejniško družino
- a) alkoholizem in nezaposlenost staršev
 - b) smrt enega od staršev
 - c) spolna zloraba
 - d) vzgojna nesposobnost staršev
 - e) zanemarjanje s strani staršev
 - f) duševna bolezen enega od staršev
 - g) drugo_____
24. Kakšen primanjkljaj, oškodovanost ste opazili pri otroku ob prihodu v vašo družno
- a) imel je težave pri vzdrževanju osebne higiene, oblačenju, prehranjevanju
 - b) močil je posteljo
 - c) imel je težave v pri spanju
 - d) bil je prestrašen, boječ, nezaupljiv
 - e) bil je agresiven, jezen
 - f) bil je žalosten
 - g) imel je vedenjske težave
 - h) imel je čustvene težave

- i) drugo _____
25. Kako bi ocenili njegovo oškodovanost ob prihodu v vašo družino
- a) velika
 - b) srednja
 - c) majhna
26. Ali so se zgodile od prihoda otroka v vašo družino do sedaj kakšne pozitivne spremembe
- a) velike
 - b) srednje
 - c) majhne
27. Kako bi opisali vašega rejenca oz. rejence, če jih imate več
- a) samozavesten
da ne
 - b) komunikativen
da ne
 - c) simpatičen
da ne
 - d) delaven
da ne
 - e) prijazen
da ne
 - f) pošten
da ne
28. Ali menite, da je vaša družina otroka dovolj dobro opremila za življenje, da bo znal poskrbeti za sebe kot odrasel
- a) zelo dobro bo znal poskrbeti za sebe
 - b) srednje dobro bo poskrbel za sebe
 - c) slabo bo skrbel za sebe
 - d) skrbi me, kako bo skrbel sam zase
 - e) drugo _____
29. Kam je vključen vaš rejenc/rejenka
- a) predšolski – je doma
 - b) vrtec
 - c) osnovna šola
 - d) šola s prilagojenim programom
 - e) srednja šola
 - 2 - letna
 - 3 – letna

- 4-letna
- 3+2
- f) fakulteta
- g) oddelek za delovno usposabljanje
- h) končal šolanje
- i) vključen v oddelek za delovno usposabljanje
- j) drugo _____

30. Kakšen uspeh ima, ali ga je imel v minulem letu vaš rejenec/rejenka v šoli

- a) odličen
- b) prav dober
- c) dober
- d) zadosten
- e) nezadosten
- f) se ne šola
- g) drugo _____

31. Ali potrebuje pomoč pri učenju pri učenju

- a) ne potrebuje pomoči
- b) jaz mu pomagam redno
- c) jaz mu pomagam občasno
- d) pomaga mu mož
- e)) organizirano imamo učno pomoč
- f) drugo _____

32. Kako bi ocenili sebe kot rejnico glede na uspešnost opravljanja rejništva

- a) sem zelo uspešna
- b) srednje uspešna
- c) zadovoljivo
- d) nisem uspešna
- e) drugo _____

33. Kako se počutite kot rejnica

34. Ali ste z rejništvom kaj pridobili vi kot ženska in mama, vidva z možem , vaša cela družina (opišite, kaj ste pridobili, na katerih področjih

35. Kaj bi spremenili na področju rejništva

VPRAŠALNIK za članice skupine rejnic

1. Starost _____
2. Izobrazba
 - h) nedokončana OŠ
 - i) osnovna šola
 - j) poklicna šola
 - k) srednja šola
 - l) višja šola
 - m) visoka šola
 - n) drugo _____
3. Kje živite:
 - d) na podeželju
 - e) v mestu
 - f) drugo _____
4. Koliko časa ste rejnica _____
5. Koliko rejencev imate v družini _____
6. Koliko časa obiskujete skupino rejnic _____
7. Kaj vam pomeni skupina (možnih več odgovorov):
 - a) pogovor, poslušanje, razumevanje
 - b) pomoč, učenje od drugih
 - c) razbremenitev, sprostitev
 - d) druženje s sebi enakimi
 - e) družabnost
 - f) dodatno obveznost
 - g) obremenitev
 - h) drugo _____
8. Pogovor o kateri temi vam je pomagal ali bil pomemben pri reševanju težav v zvezi z rejništvom (možnih več odgovorov):
 - a) o šoli, učenju
 - b) o odhodu rejenca iz rej. družine
 - c) o porabi denarja, žepnini
 - d) o izhodih mladostnikov
 - e) o stikih otroka z matično družino
 - f) o vzgoji, pravilih v družini
 - g) čustvenih ali vedenjskih težavah otrok
 - h) drugo _____
9. Ali se spomnite kakšnega pogovora v skupini, ki je bil pomemben osebno za vas?
 - a) ne
 - b) da , navedite temo, če je možno _____

10. Kako se počutite na skupini

- b) dobro
- c) zadovoljivo
- d) slabo
- e) drugo _____

11. Kaj vas moti na skupini

- a) vodenje skupine
- b) nekatere članice
- c) vsebine pogovorov
- d) prostor
- e) drugo _____

12. Kaj bi želeli, da bi spremenili na skupini (navedite)

13. Ali se udeležujete predavanj v zvezi z rejništvom na centru

- f) vedno
- g) redko
- h) nikoli

14. Če se udeležujete predavanj, vas prosim, če lahko navedete še kakšne teme, ki bi jih želeli poslušati _____

15. Ali sodelujete pri drugih dejavnostih (izleti, družabna srečanja, dedek mrz idr.) na področju rejništva, ki jih organizira center ali društvo

- a) ne
- c) vedno
- c) redko
- d) nikoli
- i) udeležujem se sama
- j) udeležuje se naša cela družina

16. Kakšne so vaše izkušnje pri sodelovanju s centrom oz. vašo socialno delavko

- d) dobre
- e) zadovoljive
- f) slabe

17. Kaj si še želite, kaj bi želeli spremeniti pri sodelovanju s centrom oz. socialno delavko (navedite) _____

18. Ali kdaj sami pokličete socialno delavko ali greste na center zaradi pogovora, nasveta, iskanja rešitev

- d) pogosto
- e) redko
- f) nikoli

19. Ali kdaj pokličete katero drugo rejnico, ali se s katero drugo rejnico posvetujete pri reševanju težav v zvezi z rejništvom

- e) pogosto
- f) redko
- g) nikoli

- h) drugo _____
20. Na koga se najpogosteje obrnete, kadar ste v stiski zaradi rejenca
- h) na socialno delavko
 - i) na otrokove starše
 - j) na moža
 - k) na učitelje
 - l) na prijatelje
 - m) na nikogar
 - n) drugo _____
21. Ali imajo vaši rejenci stike s svojimi starši
- f) redne, dogovorjene
 - g) občasne, dogovorjene
 - h) zelo poredko
 - i) nikoli
 - j) drugo _____
22. Ali se doma z otroci kdaj pogovarjate o njihovih starših, sorodnikih
- e) pogosto
 - f) poredko
 - g) nikoli
 - h) drugo _____
23. Če se pogovarjate o starših, kdo začne pogovor
- d) jaz
 - e) otrok
 - f) kdo drug _____
24. Kako gledate na stike otrok rejencev s starši, sorodniki
- g) sprejemam jih, otroku pri stikih dajem oporo
 - h) sprejemam jih kot nujno zlo
 - i) stiki motijo otroka
 - j) stiki motijo mene in našo družino
 - k) stikov otroka s starši ne odobravam
 - l) drugo _____
25. Kako po vašem mnenju stiki vplivajo na vašega rejenca
- g) dobro
 - h) jih sprejema zaradi staršev
 - i) jih odklanja
 - j) negativno vplivajo nanj
 - k) nima stikov
 - l) drugo _____
26. Ali ste od prihoda otroka v vašo družino do sedaj spremenili mnenje o otrokovih starših
- h) da, postala sem bolj razumevajoča
 - i) da, gledam na njih bolj pozitivno
 - j) da, sprejela sem, da je zaradi otroka potrebno z njimi sodelovati
 - k) nisem spremenila mnenja o starših
 - l) jezna se na starše
 - m) na starše otrok gledam negativno

- n) drugo _____
27. Od kod je prišel otrok v vašo družino
- h) od obeh staršev
 - i) od enega izmed staršev
 - j) od drugih sorodnikov
 - k) iz bolnice
 - l) iz otroškega doma
 - m) iz druge rejniške družine
 - n) drugo _____
28. Kakšen je bil razlog namestitve otroka v vašo rejniško družino
- a) alkoholizem in nezaposlenost staršev
 - b) smrt enega od staršev
 - c) spolna zloraba
 - d) vzgojna nesposobnost staršev
 - e) zanemarjanje s strani staršev
 - f) duševna bolezen enega od staršev
 - g) drugo _____
29. Kakšen primanjkljaj, oškodovanost ste opazili pri otroku ob prihodu v vašo družno
- j) imel je težave pri vzdrževanju osebne higiene, oblačenju, prehranjevanju
 - k) močil je posteljo
 - l) imel je težave v pri spanju
 - m) bil je prestrašen, boječ, nezaupljiv
 - n) bil je agresiven, jezen
 - o) bil je žalosten
 - p) imel je vedenjske težave
 - q) imel je čustvene težave
 - r) drugo _____
30. Kako bi ocenili njegovo oškodovanost ob prihodu v vašo družino
- d) velika
 - e) srednja
 - f) majhna
31. Ali so se zgodile od prihoda otroka v vašo družino do sedaj kakšne pozitivne spremembe
- d) velike
 - e) srednje
 - f) majhne
32. Kako bi opisali vašega rejenca oz. rejence, če jih imate več
- a) samozavesten
da ne
 - b) komunikativen
da ne
 - c) simpatičen
da ne

- d) delaven
da ne
- e) prijazen
da ne
- f) pošten
da ne

33. Ali menite, da je vaša družina otroka dovolj dobro opremila za življenje, da bo znal poskrbeti za sebe kot odrasel

- f) zelo dobro bo znal poskrbeti za sebe
- g) srednje dobro bo poskrbel za sebe
- h) slabo bo skrbel za sebe
- i) skrbi me, kako bo skrbel sam zase
- j) drugo _____

34. Kam je vključen vaš rejnec/rejenka

- f) predšolski – je doma
- g) vrtec
- h) osnovna šola
- i) šola s prilagojenim programom
- j) srednja šola
 - 2 - letna
 - 3 – letna
 - 4-letna
 - 3+ 2
- f) fakulteta
- g) oddelek za delovno usposabljanje
- h) končal šolanje
- i) vključen v oddelek za delovno usposabljanje
- j) drugo _____

35. Kakšen uspeh ima, ali ga je imel v minulem letu vaš rejnec/rejenka v šoli

- h) odličen
- i) prav dober
- j) dober
- k) zadosten
- l) nezadosten
- m) se ne šola
- n) drugo _____

36. Ali potrebuje pomoč pri učenju pri učenju

- a) ne potrebuje pomoči
- b) jaz mu pomagam redno
- c) jaz mu pomagam občasno
- d) pomaga mu mož
- e)) organizirano imamo učno pomoč
- f) drugo _____

37. Kako bi ocenili sebe kot rejnico glede na uspešnost opravljanja rejništva

- f) sem zelo uspešna
- g) srednje uspešna
- h) zadovoljivo
- i) nisem uspešna
- j) drugo _____

38. Kako se počutite kot rejnica

39. Ali ste z rejništvom kaj pridobili vi kot ženska in mama, vidva z možem , vaša cela družina (opišite, kaj ste pridobili, na katerih področjih

40. Kaj bi spremenili na področju rejništva

V P R A Š A L N I K

o izvajanju izobraževanja, skupinskega in skupnostnega dela na področju rejništva za Centre za socialno delo v Sloveniji

Center za socialno delo _____

1. Ali izvajate na vašem centru izobraževanje, predavanja za rejnice in rejnike ?
 - a) da, redno
navedite, kako pogosto _____
 - b) redko
navedite, kako pogosto _____
 - c) ne, nikoli ga še nismo organizirali

2. Ali imate organizirano skupinsko delo za rejnice in rejnike ?
 - a) da, redno
navedite, kako pogosto _____
 - b) redko
navedite čas _____
 - c) ne, nimamo

3. Ali izvajate skupinsko delo z rejenci ?
 - a) da, redno _____
 - b) občasno _____
 - c) ne

4. Ali izvajate na področju rejništva kakšne druge oblike skupnostnih oblik socialnega dela za rejniške družine ?
 - a) ne
 - b) da
navedite _____

5. Pripombe, obrazložitve

